אונגעהויערע שאנטאזש־אפערע זעה 4-טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 111 | Łódź, Piątek, 13 maja 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ז׳ אייר תרצ״ב | № 111

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

נאך קורצע שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 45 יאהר מיין היסגעליבטע פרוי, אונזער טייערע און אונפערגעסליכע מוטער, טאכטער, שוויגערמוטער, שוועסטער, שוועגערין און מאנטע

ני״ע פערל אשת אברהם נ״י געלאסען

(געבוירען גרינשטיין)

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 13-טען מאי 1932. 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז פיעטריקאווער 108, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די אין טיפען טרויער פערבליבענע מאן, זוהן, טעכטער, שוויגערזאהן און פאמיליע.

3094

פרייטאג, פ׳ בהר, י״ד אייר (פסח שני) איז דער טרויער-טאג פון אונזער יודישער געמיינדע. אין דעם טאג איז אונזער אונפערגעסליכער גאון, באליבטער מנהיג ישראל, ראש כבה״ג מרן רבנו

אליהו חיים ב״ר משה זצ״ל מייזעל

אב״ד דקהלתנו נפטר געווארען.

די פערוואלטונג פון דער תל גר תורה, וואס איז געשאפען געווארען ע״י רבנו זצ״ל ערלויבט זיך צו בעטען אלע אונזערע חברים, גבאים פון די שוהלען, פתי-מדרשים, שטיבלעך און חברות זיך משתדל צו זיין, אז די נדרים ביי דער אזכרה שבת קודש פ׳ אמר, ווי אויך די נדרים ביי די עליות א גאנצען חודש זאלען געהען לטובת הת״ת זי״ע און די רשימות פון די מנדבים צו שיקען פון קאנצעלאריע פון דער ת״ת יעקובא 6.

די פערוואלטונג.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל און ביילייד דריקען מיר אויס אונזער חשוב׳ן סטארשי אברהם געלאסען צוליב׳ן טויט פון זיין אונפערגעסליכע פרוי

פערל נ״ע

מיר בעטען אלע אונזערע מיטגלידער אנטיילצונעמען אין דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 13. מאי, 12 א זייגער פון טרויער-הויז פיעטריקאווער 108.

די פערוואלטונג פון שניידער־צעך פאר דער שטאט לאדז,

אין לאדז, פיעטריקאווער 20.

3095

פילהארמאניע־זאל

נארוטאוויטשא 20.

דינסטאג, דעם 17. מאי ה. י. 8.30 אווענד קומט פאר

א גראנדיעזער קאנצערט

אויסגעפירט דורכ׳ן כאר פון לאדזער יוד. מוזיק-פאריין

„שיר"

אין פראגראם: פראגמענטן פון

היידנס אראטאריום

1) „מעשה בראשית"

2) קלאסישע מוזיק

3) יוד. פאלקס־לידער

דירעקציע: פראפ. י. פיווישיס.

סאליסטן: ס. קראפיווניק (סאפראן) / ה. קארן (טענאר) / ס. לעוויטין (באס)

ביים קלאוויר: פרל. ל. ראקס.

בילעטען פון 1 זל. ביז 3.50 צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע".

די בילדער-אויסשטעלונג פון דרום-פראנקרייך פון איגנאצי הירשפאנג

איז די סאלאנען פיעטריקאווער גאס 74 פראנט, 1. שטאק

אפען פון 10 פריה ביז 10 אוועבד. ● איינטריט 50 גראשען

הנחה-בילעטען 25 גר. ●● יעדער בעזוכער קען געווינען א ווערטפול קונסט-בילד.

פיעטריקאווער 14

גערענק! אז דעם 19-טען מאי הויבט זיך אן די ציהונג פון דער 1-טער קלאס

גערענק! אז א גרויס גליק ווארט אויף דיר

גערענק! אז ביי דער לעצטער לאטעריע איז אין מיין גליקליכער קאלעקטור געפאלען דאס געווינס פון 30.000 זל. אויף נומער 89011

גערענק! קויפען זאלסטו א לאס נאר אין דער גליקליכסטער קאלעקטור פון

F. BRAJTSZTAJN

PIOTRKOWSKA 14

Tel. 142-47.

גערענק! מיין אדרעס, אויב דו ווילסט פטור ווערען פון דאגות

גערענק! אז דער הויפט-געווינס איז 1.000.000 זל.

גערענק! אז פאר א קליינע סומע קענסטו רייך ווערען

גערענק! אז יעדער צווייטער לאס געווינט

גערענק! אז דורך אונז זענען א סך מענשען גליקליך געווארען

גערענק! די צייט איז קורץ, אייל זאפארט אין אונזער קאלעקטור.

פיעטריקאווער 14

טעל. 142-47 טעל. 142-47

נארוטאוויטשא — 20 — **זאל פילהארמאניע** נארוטאוויטשא — 20 —

אבער-קאנטאר משה קוסעוויצקי אין לאדז!!!

דעם שבת פ' אמור (14. מאי 1932) פרייטאג-צונאכטס קבלת שבת, צומארגענס אום 9 פריה שחרית און מוסף, וועט דאווענען דער ווארשעווער אויבערקאנטאר פון דער טלאמאצקער סינאגאגע

ה' משה קוסעוויצקי

און דאס מאל איבעראשען די מתפללים מיט זיינע הארציגע תפילות.

אינ'ם דאווענען בעטייליגט זיך דער לאדזער פראפעסיאנעלער גוט-איינשטודירטער כאר מיט דעם טאלאנט-פולען דירינענט **הערץ רובין**, עס וועט אויסגעפיהרט ווערען די וייכטע קאמפאזיציעס פון זיין רעפערטואר:

פרייטאג-צו-נאכטס: כי נפלאות עשה, שמעה ותשמח ציון, לכה דודי—בלומענטאל. טוב להודות, השכיבנו, ושמרו, ויכלו, מגן אבות, ספירה, רבונו של עולם — פון קאמפ. ישראל רובין.

שבת פריה: בפי ישרים, אל אדון ערשטע קדושה, אין כמוך, אב הרחמים, ובנוחה יאמר, צווייטע קדושה, הוא אלהינו—קאמפ. ישראל רובין רצה — שלאסבערג.

די איינטריטס-קארטען זענען ערמעסיגט פון 1 זל. ביז 2 זל. — בילעטען-פערקויף: אין קאסע פון פילהארמאניע, ביי ה' י' זעלמאנאוויטש עק פיעטריקאווער און פאלודניאווע

בעמערקונג: פאר פרויען בעזונדערע רעזערווירטע פלעצער 2786

ASEKURACJA ■ פערזיכערונגען

פון פאבריקען געגען פייער, אלער ארט סחורה-לאגערן געגען פייער און גנבה.

וואוינונגען געגען פייער און גנבה

ווי אויך טראנספארט-פערזיכערונגען פיהרט אויס רעעל און פינקטליך אויף גינסטיגע בעדינגונגען

מרדכי חיים רומקאווסקי

קילינסקיעגא 105, טעל. 112-50.

2661

---

36 טוך- און קארט-לאגער 36

B^CIA A. i R. MILGROM

fr., I piętro **PIOTRKOWSKA 36** telef. 225-95

מיר עמפפעהלען צום פריהלינג און זומער-סעזאן

די נייעסטע **אנצוג- און פאלטא-שטאפען**

פון די בעסטע בּיליצער, טאמאשאווער און לעאנארד'ס. ווי אויך דאמען-טענטעל

גרויסער אויסוואהל!

36 הורט און דעטייל! ■ ביליגע פרייזען! 36

פיעטריקאווער 36 פיעטריקאווער 36

דאס ניי-ערעפענטע

טוך- און קארט-געשעפט

אויף **פעטריקאווער 23,** פראנט, 2. שט. טעל. 226-39

מאכט בעקאנט, אז צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די מאדערנסטע **דאמען- און הערען-שטאפען** פון די בעסטע בּיליצער, טאמאשאווער און לעאנארד'ס סחורות

צו קאנקורענץ-פרייזען.

בעזוכט אונז און איהר וועט זיך איבערצייגען!

M. TAZBIR

מיט אכטונג

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון ק. מילגראם

לאדז, פעטריקאווער 23

פראנט, 2-טער שטאק.

הורט און דעטייל

טוך- און קארט-געשעפט

HERMAN WŁOSKI

לאדז, נאוואמיעסקא 3, טעל. 114-92, פראנט 2-טער שטאק

עמפעהלט צום איצטיגען פרילינג און זומער-סעזאן דעם רייכסטן אויסוואל פון די נייעסטע

דאמען- און הערען-שטאפען

ווי: לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער און אויסלענדישע אויסארבייטונגען.

בעסטע קוואליטעט! נייעסטע מאדע! פאבריקס-פרייזען! הורט און דעטייל!

לעכער

אויף דער מאשין ווערען אויסגענייט

שרודמיעסקא 8.

איילט צום גליק!

און קומט קויפען א גליקליך לאס

נאר אין דער איינציגער גליקליכער קאלעקטור וואו עס זענען שוין פיל מענשען גליקליך געווארען ביי מיר.

הויפט-געווינס:

א מיליאן זלאטעס

די ציהונג פון דער 1-טער קלאס פון דער 25. מלוכה-לאטעריע קומט שוין פאר דעם 19. און 20. מאי

מיט אכטונג

י. ה. ליטמאן

32 פיעטריקאווע 32

טעלעפאן 144-72

פאלגענדע הויפט-געווינסען זענען געפאלען אין אונזער גליקליכער קאלעקטור

פרעמיע 300.000	זל. נר.	42630	10.000	זל. נר.	12082
50.000	„ „	101750	10 000	„ „	42615
50.000	„ „	72886	10.000	„ „	87801
30.000	„ „	16695	10.000	„ „	152714
20.000	„ „	145049	10.000	„ „	74742
15.000	„ „	182813	א. ז. וו.	כל הקודם זכה!	

מאנטאג, פ' בהר (16 מאי), 5 א זייגער נאכמיטאג, קומט פאר אין לאקאל פון „חסד-של-אמת", פיעטריקאווער 34

א פארוואהל-פערזאמלונג

צו וועלכען עס ווערט געבעטען אלע חברים פון ועד-המתעסקים און פאהרערס פינקטליך צו ערשיינען.

3104

א גרופע מיטגלידער.

בבית הכנסת דווילקא

תערך מחר ביום ש"ק פ' אמר אחרי קריאת התורה לנשמת האי סבא קדישא רשכבה"ג מרן

אלי' חיים מייזל זצללה"ה

אב"ד דקהלתנו בהשתתפות הרב ה"ג הדרשן המופלא מור'

נחום יוסף שי' גורעליק

ועד התלמוד תורה

3081 על שם מרן הגאון רבנו זצללה"ה.

שטרענגע התראה

די גרויסע מכשולים פון געשאכטענע עופות ביי ווינקעל-שוחטים האט דערגרייכט, אז מען פערקויפט גצ'פגר'טע עופות אלס כשר, דעריבער איז נאר כשר אזא געשאכטען עוף, וואס האט א בלע-כענע בלאמבע אויף די פולקע, מיט דער אויפ-שריפט „אויפזיכט פון ראבינאט און ועד הכשרות ביי דער קהלה" מיט די דאטע פון דער שחיטה, אהן בלעכענע זאגאר א פאפירענע בלאמבע איז טרפה און א שאלה אויף די כלים.

התראה צו די קצבים און געגזלער!

מיר זענען שטרענג מתרה אלע געגנז-דערס און יאטקע-אינהאבערס. אז מען וועט קאנטראלירען און וואו מען וועט טרעפען אהן בלעכענע בלאמבע, וועט ווערען בעטראכט אלס מכשיל הרבים און דער ווע[?] ווערע[?] גפאסר'ט. דער ראבינאט גייט קאנטראלירען.

ועד הרבנים עם ועד הכשרות

בעמ.: דער געגזלער משה בראנסקי און זיין פרוי רה' משע, וסבארגיא 5, ביי טיביך, האבען גישט קיין נאמנות אויף כשרות, טאר מען נישט קויפען ביי זיי און ווער ס'האט געקויפט ביי זיי א"ס כשר, איז א שאלה אויף די כלים

א טומעל אין דייטשען רייכסטאג

אפגעווארפען דעם אונצוטרוי-פארשלאג

בערלין, 12. (קפ. טעל.) אין בופעט פון רייכסטאג האבען איניגע היטלעריסטען דעפוטאטען געשלאגען דעם זשורנאליסט ד"ר קלאץ. זיין פרוי האט בעקומען פון רייכסטאג א דעפעשע, אז זי זאל קומען אפנעהמען דאס פעקעל ביינער פון איהר מאן.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון רייכסטאג האט געזאלט אפגעשטימט ווערען דער פארשלאג וועגען אונצוטרוי צו דער רעגירונג. פאר דער אפשטימונג האט דער פרעזעס פון רייכסטאג לעבע שארף גערעדט וועגען די היטלעריסטישע דעפוטאטען, וועלכע האבען געשלאגען דעם זשורנאליסט.

די זשורנאליסטען האבען אויפגעהויבען א גרויסען טומעל, עס האט זיך אריינגעמישט פאליציי און ארעסטירט 9 היטלעריסטישע דעפוטאטען.

די היטלעריסטען האבען דאן געמאכט יודען פיינדליכע אויסרופען אויפ'ן אדרעס פון בערלינער וויצע-פאליציי פרעזידענט ד"ר ווייס, א יוד.

דער פארשלאג וועגען אונצוטרוי איז אפגעווארפען געווארען מיט 287 געגען 257 שטימען.

קעניג אלעקסאנדער פערטיידיגט זיך
ארעסטירט 14 אפיצירען
יוגאסלאוויען איז אפגעשניטען פון דער וועלט

וויען, 12. (ספ. טעל.) די אונגארישע און עסטרייכישע פרעסע ברענגט פרטים וועגען דער פערשווערונג געגען יוגאסלאווישען קעניג אלעקסאנדער, וואס איז ענטדעקט געווארען צווישען די יוגאסלאווישע אפיצירען.

מען איז מודיע וועגען ארעסט פון 14 אפיצירען, וועלכע געהערען צו אן ארגאניזאציע „שווארצע האנד".

געניי וואס עס איז פארגעקומען מיט דער פערשווערונג איז נישט בעוואוסט, ווייל אלע דעפעשען וואס געהען ארויס פון יוגאסלאוויען ווערען צענזורירט און די גרעניץ איז פערמאכט.

וויען, 12. (ספ. טעל.) די בעלגראדער רעגירונג שווייגט אין דער פראגע וועגען "דער אפיצירען-פערשווערונג, וואס האט געהאט דעם ציל צו דעטראניזירען דעם קעניג אלעקסאנדער און צו ערקלערען א פעדעראציע-רעפובליק.

די לויה פון פרעזידענט דומער
אויסגעבראכען א גרויסע מהומה אין גאס

פאריז, 12. (ספ. טעל.) פון באלד אינדערפריה אן זענען אין עליזעאום-פאלאץ געקומען א סך דעלעגאציעס, וועלכע האבען זיך געמאלדען אנטיילצונעהמען אין דער לויה פון פרעזידענט דומער.

צווישען די געקומענע האט זיך אויך געפינען דער בעלגישער קעניג, און דער ענגלישער קרוין-פרינץ.

ארום 8 א זייגער האט "דער לויה-צוג געריהרט אין דער ריכטונג צום נאטרדאם.

די טרומנע מיט'ן קערפער פון פרעזידענט איז געלעגען אויף א טרויער-וואגען וועלכער איז געווען ארומגערינגעלט מיט אן'אפטיילונג קאוואלעריע.

נאך דער טרומנע זענען געגאנגען די פאמיליע, די רעגירונג און אויסלענדישע דעלעגאציעס, אויף די גאסען זענען די לאמטערנעס געווען בעלויכטען און ארומגעהילט מיט שווארצע קרעפ. וויטער זענען געגאנגען מאסען מענשען, ארום 9.30 א זייגער איז דער צוג צוגעקומען צו דער קאטעדרע „נאטרדאם".. די טרומנע האט מען אריינגעטראגען אין דער קאטעדרע און ארויפגעשטעלט אויף א קאטאפאלק.

נאכדעם האט מען אפגעהאלטען א טרויער-גאטעסדינסט און פון „נאטרדאם" איז די לויה אוועק צום קבר אין פאנטעאן. פרעמיער טארדיע האט געהאלטען א טרויער-רעדע.

ווען דער לויה-צוג האט געריהרט פון „נאטרדאם" האט זיך דערהערט א געוואלדיגער קנאל צוליב וואס עס איז ענטשטאנען א גרויסע מהומה, באלד האט זיך פערשפרייט א קלאנג אז עס האט אויפגעריסען א באמבע, וואס מען האט געווארפען. עס האט זיך אבער ארויסגעשטעלט אז עס איז אראפגעפאלען פון א פענסטער א בלומען-טאפ וואס האט אנגעמאכט אזא שטארקען רעש.

פון אנדערע קוועלען האט מען אבער איבערגעגעבען אז דער בלומען-טאפ איז געווען אנגעפילט מיט אויפרייס-מאטעריאל און איז ספעציעל אראפגעווארפען געווארען.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארק-שטראהלען.

נעמט אן פון 8–2 און פון 5–9 אווענד.

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

וויכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואלענע רעשטלעך פאפעלין, באטיסט, לייווענד, מושלין, נאנסוג א. אז. וו. אויף מעטער און אויף וואג צו קאנקורענץ-פרייזען

מ. לאנדסבערג

צעגעלניאנא 23, פראנט, 1. שט.

געדענקט דעם אדרעס!

וויכטיג

פאר לאדז און אומגעגענד

צוליב'ן הערשענדען קריזיס פערקויפען מיר

מעבעל

אמפלעט ווי אויך ענגצעל מיט 50% בילליגער ווי איבעראל

נור ביי וויינאלד און וויינבלום

11 וואלטשאנסקא 11

קומט און איבערציינגט אייך!

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען

11-טען ליסטאפאד 9

קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81

ספרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7, נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.

זונטאג און יום-טוב פון 9–1 נאכם.

בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען

Dr. med. **REICHER**

פאלודניאווא 28, טעל. 20193

ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג

נעהמט אן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אווענד

זונטאג און יום-טובים פון 9 - 1 בייטאג.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאדער איך אויף דעם לאקאטאר

ירחמיאל באסין, קאנסטאנטינער 58,

אז אזוי ווי ער איז מיר שולדיג פאר $1^1/_4$ יאהר דירה-געלד 800 זל. און האט געלאזט פראטעסטירן אלע וועקסלען, אז ער זאל מיר דאס געלד בעצאהלען אין משך פון 8 טעג, אין געגענפאל וועל איך געצווינגען זיין אויסצופיהרען די עקסמיסיע. איך דערלויב איהם צו פערדינגען די דירה.

מיט אכטונג

דער הויז-פערוואלטער

פון קאנסטאנטינער 58.

3083

אויפפאדערונג!

דערמיט פאדערן מיר אויף דעם ה'

עמנואל קראוסקאפף,

וועלכער פערנעמט פיעטריקאווער 31, פראנט 1. שטאק 5 צימער מיט א קיך, צו בעצאהלען אין משך פון 8 טעג דאס שולדיגע דירה-געלד אין סכום פון 3634 זלאטעם ווי אויך די פראטעסטען. געגענפאל וועלען מיר אויספיהרען דעם וויראק.

די הויז-אדמיניסטראציע

פון פיעטריקאווער 31.

3069

מאשין-מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע, ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סובארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בעקאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל-בעוואוסטער צוקערניע

ג. וויינבערג

38 פיעטריקאווער 38

טעל. 143-82

ספעציעלע אפטיילונג פאר קינדער-שיך

שיך פון 8.75 זל.

האלב-שיך פון 8.75

אכטונג!

צו בעקומען ביי

J. Frymer Piotrkowska 75

פיליאס: פיעטריסאווער 112.

אכטונג!

די בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע פירמע

J. Futerman

Łódź, PIOTRKOWSKA 54, tel. 106-54

עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צו די פארשטעהענדע ימים טובים א זעהר רייכען אויסוואהל פון אלערארט מאדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:

דיוואנעם / באדיקעס / נארזשוטען / טיש-בעט-דעקען / גארדינען שטארען / פארטיערען / מעבעל-איבערצוג / פערשידענע דעקאראציאנס-שטאפן / קאצען / רייזע-פלעדען / צעראטען און לינאלעאומס צו זעהר ערנידריגטע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג.

בעמ.: גענעראל-פערטרעטונג פון די בעוואוסטע אריגינעלע ווילנער האנד-ארבייט-קילימעס ווי אויך פון די 1-טע שלעזישע האנדטעפיכער-קניפפעריי אין ביליץ

54 הורט! דעטייל! 54

Koledze naszemu

Henrykowi Epsztajnowi

z intencji Jego zaręczyn

z p. **Edzią Winerówną**

składamy najserdeczniejsze życzenia.

M. Pijawka

I. Lubartowski

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס, ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער

אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% בילליגער

קומט און איבערציינגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאר

אין פראנט, II שטאק

בעקאנטמאכונג.

אזוי ווי כ'האב א פסק בית-דין פון לאדזער ראבינאט אויף

פייוויש וויסמאן,

הויזאייגענטימער זגערזשער 32,

וועמען ס'קומט פון מיר 1750 זל. און איך וויל איהם בעצאהלען און ער וויל נישט מקיים פסק-דין זיין, דעריבער בין איך געצווינגען איהם איינצוקלאגען אין געריכט אויף דעם, וואס מיר קומט ביי איהם.

מיט אכטונג

נחום געלבארד

נאוואמיעסקא 9.

3083

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן צו דער פערלאבונג פון אייער ליבען זוהן

סאלאמאן גאלדבערג

מיט פרל. עדזשא ראטשטיין

מיר ווינשען אייך צו דערלעבען פיל נחת און גליק.

סאלא און פראניא גאלדבערג

יוסף גאלדבערג און פרוי

א הערצליכען מזל-טוב צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער

סאלאמאן גאלדבערג

מיט פרל. עדזשא ראטשטיין

ווינשען מיר פיל גליק און צופרידענהייט אין לעבען און א הארמאניע פון די הערצער.

חיים אדלער און פרוי.

מזל-טוב דיר ליבער ברודער

סאלאמאן גאלדבערג

צו דיין פערלאבונג מיט פרל.

עדזשא ראטשטיין

און איך ווינש דיר אז דיין נייער לעבענס-וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.

פראניא גאלדבערג. 3088

צו דער פערלאבונג פון

ה' סאלאמאן גאלדבערג

מיט פרל. עדזשא ראטשטיין

ווינשען מיר זיי עוויגעס גליק און צופרידענהייט.

מ. קליינמאן און פרוי 3044

צו דער פערלאבונג פון

ה' סאלאמאן גאלדבערג

מיט פרל. עדזשא ראטשטיין

ווינשען מיר זיי א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

ב. קליינמאן

סאלא גאלדבערג

אומגעהויערע שאַנטאַזש-אַפּערע

יודישער סוחר אויס בערלין שאַנטאַזשירט אַ גרויסען לאָדזער פאַבריקאַנט, וועלכער האָט כלומרשט געוואונען 93 טויזענד דאָלאַר אין קאָרטען. — סענסאַציאָנעלע רייזע. — לאָדז — בערלין — פּאַריז — וויסבאַדען. — מ'שפּילט אין „טויזענד" אויף 1200 זל. — געצייכענטע 4 טייז. — אינטערנאַציאָנאַלע שווינדלער-באַנדע. — בערלינער אינדוסטריעלער — ברילאַנטען-סוחר און כאַרבינער טאַבאַק-פּלאַנטאַטאָר. — הערשעלע שייגעץ. — מ'ווילט זיך איז באַקאַראַ, טעלעפאָן אוז „דאַמסקע פאַקער" — דער שאַנטאַזשיסט פערלאַנגט לאַ-יהרין-געלד צוואַנציג טויזענד דאָלאַר

נעכטיגער פּראָצעס אין לאָדזער געריכט

פאַר'ן פּראָצעס

דאָס שטעטישע געריכט אין לאָדז האָט נעכטען בעקומען אַ גאַנץ אַנדער אויסזעהען, אין דער געשיכטע פון לאָדזער געריכט איז דאָס ערשטע מאָל, אַז ס'זאָל בעהאַנדעלט ווערען אַזאַ מין פּראָצעס. צום פּראָצעס זענען געקומען צעהנליגער אָנגעזעהענע פאַבריקאַנטען און סוחרים, מ'האָט זיך פשוט געשלאָגען פאַר אַ פּלאַץ אין דעם קליינעם זאַל, עס זענען נאָר אַריינגעלאָזען געוואָרען געציהלטע מענשען און די פּרעסע, די איבריגע האָבען זיך געמוזט בעגנוגענען מיט'ן וואַרטען אין קאָרידאָר און כאַפּען אַ וואָרט פון דעם וואָס קומט פאָר אין געריכטס-זאַל. ס'איז אויך געקומען אַ היפּשע צאָהל פאַרשטעהערינס פון שעהנעם געשלעכט, וועלכע האָבען ליב סענסאַציעס.

אַלס עדות זענען אַרויסגערופען געוואָרען אַן ערך דרייסיג פון די רייכסטע אָנגעזעהענע יודישע פאַבריקאַנטען פון לאָדז, וועלכע האָבען געהאַט אַ מעהר אָדער ווייניגער שייכות צום פּראָצעס.

ס'האָט זיך געהאַנדעלט וועגען דעם וואָס אַ געוועזענער לאָדזער סוחר, וואָס וואוינט איצט אין בערלין, הירש מאַרקוס האָט פערלאַנגט פון היגען רייכען פאַבריקאַנט דוד קליינמאַן ,20 טויזענד דאָלאַר דערפאַר, אַז ער זאָל שווייגען און נישט אויסזאָגען, אַז קליינמאַן האָט

געשפּילט מיט פאַלשע קאָרטען

און אַזוי אַרום געוואונען אַ פערמעגען פון 93 טויזענד דאָלאַר. קליינמאַן האָט דאָס בעטראַכט אַלס שאַנטאַזש און האָט אָנגעקלאָגט מאַרקוס'ן פאַר'ן פּרובען איהם צו שאַנטאַזשירען און נעכטען איז טאַקע פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען מאַרקוס'ן.

די צוהערער אין פּראָצעס האָבען זיך נישט געטוישט, ווייל דער פּראָצעס איז געווען פול מיט סענסאַציעס.

פאַר'ן אָנהויב פון פּראָצעס האָט איינער פון די פערטיידיגער פון מאַרקוס'ן אַדוו. לעווי אויס וואַרשאַ פאָרגעלעגט אַז דער פּראָצעס זאָל אָפּגעלעגט ווערען צוליב דעם, ווייל מאַרקוס בעשולדיגט קליינמאַנען אַז ער האָט געשפּילט מיט געצייכענטע קאָרטען, די דאָזיגע קאָרטען האָט מאַרקוס איבערגעגעבען דעם בערלינער פּאָליציי-פּרעזידיום אויף וואָס דער אַדוואָקאַט גיט איבער אַ דאָקומענט. דער אַדוואָקאַט האָט דעריבער פאָרגעלעגט אַז מען זאָל דורכ'ן יוסטיץ און אויסערן-מיניסטעריום

אַרויספאָדערן אויס בערלין די געצייכענטע קאָרטען

אויב ס'וועט זיך אַרויסווייזען אַז אויף די קאָרטען זענען פערהאַן קליינמאַנס פינגער-צייכענס, וועט מאַרקוסעס פּראָצעס זיין אַ גאַנץ אַנדערער. דער אַדוואָקאַט האַלט אויך אַז קליינמאַן דאַרף מסכים זיין צו געבען דעם געריכט די אָפּדרוקען פון זיינע פינגער אויף צו פערגלייכען.

קליינמאַנס פערטיידיגער איז געגען אָפּלעגען דעם פּראָצעס צוליב דעם, וואָס די קאָרטען זענען ערשט בעלעגט געוואָרען דורך מאַרקוסען אין בערלין מיט צוויי יאָהר שפּעטער ווי קליינמאַן האָט אָנגעקלאָגט מאַרקוס'ן, אַדוו. מאַנטלאַק פערלאַנגט אויך, אַז היות ווי מאַרקוס האָט „אַן'אייזערנעם בריף" פון געריכט ,לויט וועלכען מאַרקוס האָט נישט געקענט אַרעסטירט ווערען, און היות ווי ער איז שוין אין דער צווישען-צייט געווען אין בערלין און האָט נישט אָפּגעהיטען די פאָרשריפטען פון אַן'אייזערנעם בריף, זאָל דאָס געריכט דעם

„אייזערנעם בריף"

צוריקציהען.

דאָס געריכט בעשליסט ביידע פאָרשלאָגען, וועגען אַהערברענגען די קאָרטען אויס בערלין און וועגען צוריקציהען דעם אייזערנעם בריף, צו בעטראַכטען נאָכ'ן פערענדיגען דעם עדות-פערהער.

דער ריכטער מערסאָן לייענט דאַן דעם קורצען בעשולדיגונגס-אַקט, וועלכען מיר האָבען שוין אָנגעגעבען.

דאָס געריכט פרעגט דאַן צו אויסצוהערען דעם בעשולדיגטען מאַרקוס, וועלכער ערקלערט, אַז זייענדיג אין וויסבאַדען האָט קליינמאַן געשפּילט מיט איהם אין „66" און געוואונען ביי איהם 550 מאַרק. קליינמאַן האָט אויך דאָרט געשפּילט מיט אַ רייכען אינדוסטריעלער איסערמאַן אויס בערלין ,בעת דעם דאָזיגען שפּילען האָט מאַרקוס בעמערקט, אַז די 4 טייז פון דער טאַליע קאָרטען מיט וועלכע קליינמאַן האָט געשפּילט זענען געצייכענט, ער האָט די קאָרטען צוגענומען און היות ווי מאַרקוס האָט אין פערלויף פון אַ לאַנגע צייט ביי קליינמאַנען אין שטוב געשפּילט אין קאָרטען און פערשפּילט אַ סומע פון פופציהן טויזענד דאָלאַר, האָט ער ביי קליינמאַנען פערלאַנגט דאָס געלד צוריק. מאַרקוס ערקלערט אויך, אַז ביי קליינמאַנען אין שטוב האָבען געשפּילט פון 16 ביז 18 פּערזאָן. ביי וועלכע

קליינמאַן האָט געוואונען 93 טויזענד דאָלאַר

מאַרקוס ערקלערט אַז ביי קליינמאַנען האָט מען געשפּילט אין „ביינטעל" און אַנדערע שפּילען, אין באַנק איז געלעגען געוועהנליך 300 דאָלאַר. לויט מאַרקוסעס ערקלערונגען האָט ער יעדעס מאָל פערשפּילט צו קליינמאַנען צו 4 ביז 5 טויזענד זלאָטעס און איינמאָל אַפילו 1300 דאָלאַר.

אַדוו. מאַנטלאַק וויל שטעלען דעם אָנגעקלאָגטען עטליכע פראַגען, מאַרקוס זאָגט זיך אָפּ צו ענטפערען אויף זיי.

דאַן ווערט אויסגעהערט אַלס ערשטער עדות דער שאַנטאַזשירטער קליינמאַן ,ער דערצעהלט פאָלגענדע סענסאַציאָנעלע געשיכטע:

דעם 27 אויגוסט האָט ער געטראָפען מאַרקוס'ן אין „גראַנד קאַפע", קליינמאַן האָט דערצעהלט מאַרקוס'ן אַז ער פאָהרט קיין פּאַריז צו בעזוכען זיין זוהן, וועלכער האָט דאָרט שטודירט.

דערויף האָט מאַרקוס געענטפערט אַז ער פאָהרט קיין בערלין און בעט קליינמאַנען אַז ווען ער וועט אַדורכפאָהרען דורך בערלין זאָל קליינמאַן זיך מיט איהם פערשטענדיגען, וועט מאַרקוס איהם און זיין פרוי ווייזען די שטאָט. קליינמאַן האָט דערויף מסכים געווען און ווען ער איז געקומען מיט זיין פרוי קיין בערלין האָט ער זיך געטראָפען מיט מאַרקוס'ן וועלכער האָט איהם געוויזען די שטאָט. אין בערלין האָט פּלוצלונג מאַרקוס ערקלערט אַז אויך ער מיט זיין פרוי פאָהרען קיין פּאַריז און זיי ווילען פאָהרען צוזאַמען, אַזוי איז אויך געווען, אַלע צוזאַמען זענען אַוועקגעפאָהרען קיין פּאַריז, אין אַ בעזונדער קופּע, אין מיטען פאָהרען איז אין קאָרידאָר פון וואַגאָן אַדורכגעגאַנגען עפּעס

אַנ'עלעגאַנטער הער

ווי ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט איז דאָס געווען מאַרקוסעס אַ בעקאַנטער,

מאַרקוס האָט דעם הער פאָרגעשטעלט קליינמאַנען אַלס אַ בערלינער מיליאָנער און גרויס-אינדוסטריעלער איזערמאַן, איזערמאַן איז אַריינגעקומען אין זייער קופּע און פּלוצלונג האָט מאַרקוס פאָרגעלעגט אַז קליינמאַן מיט איזערמאַנען זאָלען צוליב „צייט-פערטרייב" שפּילען אין אַ „טויזענד". קליינמאַן האָט צוערשט נישט געוואָלט. אָבער ווען מאַרקוס האָט ערקלערט אַז ער וועט שפּילען מיט קליינמאַנען שותפות, איז דער לעצטער דערויף איינגעגאַנגען, צוערשט האָט מען געשפּילט צו 10 מאַרק, דאַן צו 20 מאַרק, און דאַן העכער ביז 100 מאַרק, אין וואַגאָן ביז פּאַריז האָט קליינמאַן געוואונען אין פּאַריז האָבען זיך אַלע אָפּגעשטעלט אין אַ פּראַכטפולען האָטעל „אַמבאַסאַדאָר", דאָרט איז איזערמאַן צוגעשטאַנען צו קליינמאַנען אַז היות, ווי קליינמאַן האָט געוואונען אין וואַגאָן זאָל ער איהם געבען אַ רעוואַנזש, קליינמאַן האָט זיך ווייטער געלאָזט צורעדען און האָט ווייטער געוואונען אַלץ מיט מאַרקוס'ן. קליינמאַן האָט געוואונען 600 מאַרק. דאַן האָט קליינמאַן זיך געגרייט אַוועקצופאָהרען מיט זיין פרוי

ויף אפרוזה קיין ביאַריץ

מאַרקוס האָט דאַן אָנגעהויבען צוצורעדען, אַז זיי זאָלען נישט פאָהרען קיין ביאַריץ ווייל ער קען נישט קיין פראַנצויזיש נאָר זאָל בעסער פאָהרען קיין וויסבאַדען ווייל מאַרקוס מיט זיין פרוי פאָהרען אויך אַהין אויף קוראַציע, אין דעם דאָזיגען געשפּרעך האָט זיך אַריינגעמישט אויך איזערמאַן וועלכער האָט אויך צוגערעדט קליינמאַנען צו פאָהרען קיין וויסבאַדען, וואו ער אַליין וועט אויך קומען מיט זיין אייגענעם אויטאָ, וואָס קאָסט 10 טויזענד דאָלאַר. זיי וועלען מאַכען צוזאַמען אויספלוגען און אַזוי ווייטער. קליינמאַן האָט זיך ווייטער געלאָזט צורעדען און מיט זיין פרוי און מאַרקוס מיט זיין פרוי זענען אַוועקגעפאָהרען קיין וויסבאַדען, מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער איז טאַקע געקומען אַהין, אָבער אָהן אויטאָ הער איזערמאַן, ער האָט זיך פערטיידיגט דערמיט וואָס דער אויטאָ איז קאַליע געוואָרען.

אין וויסבאַדען האָט זיך אָנגעהויבען דאָסזעלבע שפּיל. מ'האָט אָנגעהויבען צוצורעדען קליינמאַנען, ער זאָל ווייטער שפּילען אין קאָרטען מיט איזערמאַנען .דער מאָטיוו איז ווייטער געווען, אַז קליינמאַן האָט אין פּאַריז געוואונען געלד. קליינמאַן האָט געשפּילט, ס'איז שוין געגאַנגען אין גרויסע סומען. אַ „טויזענד" האָט שוין געקאָסט 400 מאַרק וואָס מאַכט אויס 900 זלאָטעס. דאָ אין וויסבאַדען האָט שוין קליינמאַן אָנגעהויבען צו פערשפּילען, ער האָט שוין פערשפּילט דאָס געוואונענע געלד און נאָך דערצו זיינע עטליכע הונדערט דאָלאַר, ווען קליינמאַן איז שוין געבליבען אָהן געלד, האָט זיך פּלוצלונג בעוויזען אויפ'ן האָריזאָנט אַ ביירער מיליאָנער, וועלכען מאַרקוס האָט פאָרגעשטעלט אַלס גרויסען טאַבאַק-פּלאַנטאַטאָר אין כאַרבין און געהייסען האָט ער אושעפּסקי, דער דאָזיגער אושעפּסקי האָט פאָרגעלעגט קליינמאַנען

אַ הלוואה פון 2000 דאָלאַר

קליינמאַן האָט נאָר געדאַרפט אונטערשרייבען אַ וועקסעלע, אַ טשעק אָדער גלאַט אַ בריף, דעמאָלט האָט זיך קליינמאַן ערשט געכאַפּט, אַז מען וויל איהם אַריינפיהרען אין ובאָדד אַריין, ער האָט געפרעגט דעם כאַרבינער סוחר, ווי קומט עפּעס וואָס, ער זעהט איהם צום ערשטען מאָל און וויל איהם שוין באָרגען געלד, יענער האָט דערויף געענטפערט אַז ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף קליינמאַנען, אַז ער איז אַ רייכער מענש און דעריבער קען ער איהם באָרגען.

דעמאָלט ערשט האָט זיך קליינמאַן דערמאָנט אַז אַזאַ עהנליכער געשיכטע איז געווען מיט אַ לאָדזער זעהר רייכען סוחר, מיליבאַנד, וועלכער איז אַריינגעצויגען געוואָרען אין מאַריענבאַד דורך איזערמאַנס פרוי אין קאָרטען-שפּיל מיט איזערמאַנען וועלכער האָט זיך דעמאָלט פאָרגעשטעלט אַלס אַ ברילאַנטען-סוחר., מיליבאַנד האָט דעמאָלט

פערשפּילט זיין גאַנצען גרויסען פערמעגען

די חברה האָט נאָך ביי איהם אויסגענאַרט וועקסלען און געמאַכט פאַלשע וועקסלען, מיליבאַנד איז איצט איינגאַנצען רואינירט, קליינמאַן האָט צוליב דעם קאַטעגאָריש זיך אָפּגעזאָגט ווייטער צו שפּילען, האָט זיך געבאָרגט אויף די הוצאות און איז אַהיימגעפאָהרען.

מיט עטליכע וואָכען שפּעטער האָט זיך מאַרקוס פּלוצלונג בעוויזען אין לאָדז, ער האָט אָנגעהויבען אַרומצוגעהן צו קליינמאַנס בעקאַנטע, ענגעלמאַן, גאָטהייל, און אַנדערע און דערצעהלט, אַז ער האָט פאַלשע קאָרטען, מיט וועלכע קליינמאַן האָט געשפּילט און דעריבער פערלאַנגט ער פון קליינמאַנען צוואַנציג טויזענד דאָלאַר, שפּעטער האָט ער די סומע רעדוצירט אויף פופציהן טויזענד, אויב קליינמאַן וועט די דאָזיגע סומע נישט געבען, וועט ער פערעפענטליכען אין דער פּרעסע און דאַן איבערגעבען אין דער פּאָליציי, אַז קליינמאַן האָט געוואונען זיין גרויסען פערמעגען אין פאַלש קאָרטען שפּילען.

קליינמאַן האָט זיך בעראַטען מיט זיינע בעקאַנטע און ס'איז געבליבען ביי איהם, אַז ער האָט דעם גאַנצען ענין איבערגעגעבען אין דער אויספאָרשונגס-פּאָליציי דעמאָלט איז מאַרקוס אַנטלאָפען פון פּוילען. די אויספאָרשונגס-פּאָליציי האָט געשיקט נאָך מאַרקוסען שטעק-בריף, אָבער דאַן האָט זיך מאַרקוס אַליין געווענדעט צו דער פּאָליציי אַז ער וועט זיך שטעלען צום פּראָצעס אויב ער וועט בעקומען „אַן'אייזערנעם בריף" אַז מ'וועט איהם דערווייל נישט אַרעסטירען, אַזאַ בריף האָט ער בעקומען.

אַ חוץ דעם אַלעם דערצעהלט נאָך קליינמאַן אַז מאַרקוס האָט זיך נאָך פערנומען מיט

אַנדערע שאַנטאַזשען

ער האָט פאָרגעלעגט צו פערקויפען דאָלאַרען אין בערלין וואָס איז אין דייטשלאַנד אומלעגאַל, ווייטער האָט ער פערמסרט לאָדזער סוחרים וואָס האָבען געהאַט הייזער אין בערלין און וועלכע האָבען זיי נישט אויפגעגעבען דאָ אין לאָדז. און אויסגעפּרעסט אַזוי אַרום געלד, מאַרקוס האָט אויף אַזאַ אופן שאַנטאַזשירט די ברידער טייך, יוליוש בראַונער, פּריווין און פינקעל, יודעלעוויטש און אַנ.ד.

מאַרקוס פערטיידיגער די אַדוואָקאַטען לעווי און לילקער, פרעגען קליינמאַנען צי מ'האָט ביי איהם אין שטוב געשפּילט אין קאָרטען.

קליינמאַן ענטפערט, אַז דאָס איז געווען מיט דריי יאָהר צוריק, ווען יעדען שבת האָבען זיך ביי איהם צונויפגעזאַמעלט געסט און מ'האָט געשפּילט מאַרקוס האָט אויך געשפּילט ,אָבער די רעזולטאַטען זענען געווען קליינע, מ'האָט געקענט געווינען אָדער פערשפּילען צו עטליכע הונדערט זלאָטעס.

אַדוו. לילקער פרעגט צי קליינמאַן האָט געשפּילט אויך מיט אַ היגען פאַבריקאַנט ח. וועלכע איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד. צוליב דעם וואָס ער האָט ביי קליינמאַנען פערשפּילט זיין פערמעגען אין קאָרטען.

קליינמאַן צעוויינט זיך

און ערקלערט ,אַז דאָס איז כיזוב ושקר.

מאַרקוס ערקלערט אָבער ווייטער, אַז ער האָט פערשפּילט ביי קליינמאַנען זעכצעהן טויזענד דאָלאַר, וועלכע ער האָט זיך געוואָלט אָפּנעהמען. דאָ קומט אָבער

די אמת'ע סענסאַציע

דער פאָרשטעהער פון לאָדזער אויספאָרשונגס-אַמט שטעלט צו אַ רייהע פאָטאָגראַפיעס וואָס די דייטשע קרימינאַל-פּאָליציי האָט צוגעשיקט פון איהר פערברעכער-אַלבום, די אַלע פאָטאָגראַפיעס זענען פון אינטערנאַציאָנאַלע פראָפעסיאָנעלע קאָרטען-שווינדלער. און ס'ווייזט זיך באַלד אַרויס אַז צווישען די פאָטאָגראַפיעס געפינט זיך אויך דער כלומרשטער מיליאָנער, גרויס-אינדוסטריעלער און ברילאַנטען-סוחר איזערמאַן, וועלכען מאַרקוס האָט רעקאָמענדירט קאָרטען צו שפּילען זיינע בעקאַנטע מיליבאַנד און קליינמאַן פון לאָדז.

דאַן טרעט צו דאָס געריכט אויסצוהערען די עדות. אַדוו. לילקער לעגט פאָר, אַז אַלע עדות זאָלען אָפּגעבען אַ שבועה פאַר אַ רב, וועלכען מאַרקוס האָט מיטגעבראַכט אין געריכט. דאָס געריכט וואַרפט אָפּ דעם פאָרשלאַג. די עדות זענען אַ גאַנצע רייהע אָנגעזעהענע פאַבריקאַנטען און סוחרים פון לאָדז, וולאַדעק מאַרגוליס, הענריק ענגעלמאַן, סאַמועל גאָטהייל, איזאַק ליפשיץ, מאַקס יודעלעוויטש, דוד באַטעוויטש, יאָאַן שיף, נאַטאַן הערשענבערג, יוליאַן ליליענפעלד, לייב זיידעמאַן, באָאַס גלאָבוס, הערש פינקעל, משה קודץ, הענעך מילער, יוזעף קאַסמאַן, יוליוש פּרושינאָווסקי, קאַפּער, דאַנער, מוריצי לאַנדוי און אַנדערע.

דאָס רוב פון די דאָזיגע עדות זענען מודה אַז זיי האָבען געשפּילט אין קאָרטען ביי קליינמאַנען און ביי אַנדערע במעט יעדען שבת און זונטאָג. דאָס איז געווען אין יאָהר 1928 און 1929, די רעזולטאַטען אין געווינס און פערשפּילט זענען געווען צו עטליכע הונדערט זלאָטעס, מאַרקוס האָט דאָרט אויך מיטגעשפּילט און אויך ער האָט געקענט אַמאָל פערשפּילען עטליכע הונדערט זלאָטעס און אַמאָל געוואונען, דאַגעגען האָבען אַלע עדות כאַראַקטעריזירט מאַרקוס'ן אַלס שאַנטאַזשיסט און לייכטזיניגען מענש אין גאַנץ לאָדז האָט מען איהם גערופען „הערשעלע שייגעץ".

כאַראַקטעריסטיש איז געווען דאָס עדות-זאָגען פון בועז גלאָבוס. דער דאָזיגער עדות איז אויך זייענדיג אויף קוראַציע אין מאַריענבאַד דורך מאַרקוסען אָנגערעדט געוואָרען צו שפּילען מיט איסערמאַנען. גלאָבוס האָט דעמאָלט פערשפּילט זיין גאַנץ געלד און נאָך אויסגעשטעלט וועקסלען אויף געלד וואָס דער „גואל" אושעפּסקי האָט איהם געבאָרגט. גלאָבוס האָט אויך פערשפּילט דאָס געבאָרגטע געלד די וועקסלען האָט דערנאָך געהאַט מאַרקוס. עטליכע עדות ערקלערען אויך, אַז מאַרקוס האָט אין לאָדז דיסקאָנטירט די וועקסלען וואָס מיליבאַנד האָט פערשפּילט ביי דער באַנדע אין קאָרטען.

וועגען קליינמאַנען גיבען די עדות די בעסטע מיינונג.

צו אַ דראַמאַטישען מאָמענט איז געקומען ביי דעם עדות זאָגען פון פרוי וו. די אַלמנה נאָכ'ן פאַבריקאַנט וואָס איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד. זי לייקענט קאַטעגאָריש אַז איהר מאַן זאָל האָבען פערשפּילט ביי קליינמאַנען געלד אין קאָרטען און צוליב דעם האָט ער געזאָלט בעגעהן זעלבסטמאָרד. איהר מאַן האָט אין די לעצטע 8 יאָהר בכלל נישט געשפּילט אין קאָרטען.

נאָכ'ן פערענדיגען דעם עדות-פערהער וואַרפט דאָס געריכט אָפּ דעם פאָרשלאַג אַז מ'זאָל ברענגען פון בערלין די קאָרטען.

אַדוו. מאַנטלאַק פערלאַנגט אין זיין רעדע, אַז מאַרקוס זאָל ווי אַמשנעלסטען בעשטראָפט ווערען, מ'זאָל צוריקציהען דעם „אייזערנעם בריף" און מ'זאָל איהם גלייך אַרעסטירען.

די אַדוואָקאַטען לעווי און לילקער פערלאַנגען אַ מילדע שטראָף און לאָזען מאַרקוס'ן אויף דער פריי.

נאָך אַ קורצער בעראַטונג לייענט דער ריכטער מערסאָן דעם אורטייל, לויט וועלכען דער בעשולדיגטער הערש מאַרקוס ווערט פערמשפּט אויף 10 חדשים תפיסה. דער אייזערנער בריף ווערט צוריקגעצויגען און מאַרקוס ווערט אַרעסטירט אין געריכט.

אונזער שטאַטסמאַנשאַפט

פון לעאָ קעניג

ס'איז אָנגענומען, אַז יודען זענען געוואַלטיגע פּאָליטיקער און שטאַטסלייט. איז עס אמת?

נאַטירליך, קען מען אָנווייזן אויף אַ מבין בעדייטענדע פּאָליטיקער און שטאַטסלייט, וואָס יודען האָבען „אַרויסגעגעבען", ווי מען דריקט זיך אויס, אין די מאָדערנע צייטען. אָנפאַנגענדיג פון ד'איזראַעלי'ן (לאָרד ביקאָנספּיעלד) און ענדיגענדיג מיט ראַטענוי און סעמיועל...

אויך אין מיטעלאַלטער — און בעזונדער אין שפּאַניען — זענען געווען אַ סך יודען הויף־לייט און מיניסטאָרען. פונדעסטוועגען קען מען שטאַרק צווייפלען צי יודען האָבען זיך באמת אויסגעצייכענט אויף דעם געביט פון שטאַטסמאַנשאַפט.

שטעקט נישט אַ טיפער און פּסיכאָלאָגישער אמת אין רענאַנס בעריהמטע בעהויפּטונג אַז „יודען זענען נישט קיין מלוכה־פאָלק נאָר אַ פאָלק פון כהנים".

און ווי אַזוי קען אַ פאָלק וואָס האָט בטבע נישט קיין חוש פאַר מלוכה אַרויסגעבען גרויסע שטאַטסלייט? און איז לאָרד ביקאָנספּיעלד, דער גרעסטער אפשר יודישער שטאַטס־מאַן פון אַלע צייטען, נישט געווען מעהר „כהן" ווי מלוכה־מאַן?

דער ענגלישער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי האָט ער געגעבען אַ אידעאַל אָדער דעם גלאַנץ פון אַ אידעאַל, און מעהר אפשר צוליב זיין פּערזאָן ווי צוליב זיין ריינער שטאַטסמאַנשאַפט איז ער געוואָרען דער גרעסטער קאָנסערוואַטיווער פּרעמיער מיניסטער פון ענגלאַנד.

און זענען נישט אויך אין ראַטענוי'ס באַראַקטער געווען שטאַרקער די עלעמענטען פון כהונה ווי פון ריינער שטאַטסמאַנשאַפט און פּאָליטיק.

נאָר אויב עס זענען נאָך געווען איזאָלירטע יודען פּאָליטיקער און שטאַטסלייט ביי אַנדערע פעלקער, אין פרעמדע מלוכות, זענען זיי נישט בנמצא אינ'ם יודישען לעבען, אין אונזערע אייגענע נאַציאָנאַלע ד' אמות. דאָס יודישע גלות לעבען איז שטענדיג בעהערשט געוואָרען פונ'ם כהן און פונ'ם רב.

די איינציגע כמעט פּאָליטיקער אונזערע זענען געווען שתדלנים און גבירים אַדירים, וועלכע פלעגען אין אַ עת צרה אָנקלאַפּען אין די הויכע פענסטער און אויך דורך דער הילף פון די „גליקליכע" איינצעלנע יודישע הויף־יודען.

צי מיר זענען אַ מלוכה־פאָלק צי נישט נאַציאָנאַל פּסיכאָלאָגיש, ווי רענאַן גלויבט, דער פאַקט איז אָבער אַז מיר זענען קיינמאָל נישט געווען קיין מלוכה־פאָלק און ביי אַזאַ פאָלק מוזען די פּאָליטישע פעהיגקייטען זיין אַטראָפירט.

צי פּאָליטיק איז אַזאַ גרויסע וועלט צי ניין איז איצט נישט די פראַגע; פּאָליטיק איז אָבער אַ גרויסע חכמה לכל הדעות. אַ חכמה אין וועלכער דער הויפּט עלעמענט איז טאַקט.

און אויף טאַקט זענען יודען קיינמאָל דאַכט זיך נישט געווען קיין גרויסע מייסטערס. טאַקט איז אַ פּראָדוקט פון אַ פערקעהר צווישען גלייכע געגנער. אָבער מיר, אַלס אַ פאָלק, האָבען שטענדיג געהאַט צו טון מיט פיל שטאַרקערע געגנער. אַ פאָלק וואָס האָט קאָמפּלעקסען — אָדער אַ הכנעה קאָמפּלעקס אָדער אַ אתה בחרתנו קאָמפּלעקס. וועלכע זענען פּסיכאָלאָגיש פערוואַנדעט — קען נישט זיין טאַקטיש. אַזאַ פאָלק איז אָדער הכנעה'דיג אָדער צו מהדר־יפית'דיג...

אָדער גאָר אַמאָל — וואָס איז נאָך ערגער אפשר — צו טאַקטיש, טאַקטיש לפנים משורת הדין. אַ מדה וואָס מיר געפינען אָפט ביי אונזערע גרויסע פּאָליטיקער וואָס בעדינען אַנדערע פעלקער און מלוכות.

עס איז אָבער קלאָר — ליידער צו קלאָר — אַז דאָס יודישע לעבען איז נישט דאָס געראָטענע פעלד פאַר שטאַטסמענער'ישע פעהיגקייטען, אַז נישט אויף אונזער האַרטען דערנעריגען נאַציאָנאַלען באַ דען וואַקסען פּאָליטישע בלומען.

און אויך אונזער נייער נאַציאָנאַליזם מיט אַלע זיינע נאָרמאַל מענשליכע און נאַציאָנאַלע שטרעבונגען, האָט ווי עס שיינט נישט אַרויסגערופען קיין בעזונדער בעדייטענדע יודישע שטאַטסלייט און פּאָליטיקער.

אַ פּנים טאַקע אַז מחשבה איז נישט כמעשה... אַ געזונטער אידעאַל איז נאָך נישט קיין געזונטע ווירקליכקייט. אַלענפאַלס, קען מען אַ אידעאַל נישט אָקערען ווי אַ באָדען און אין דאָמע זפון אַ אידעאַל קען מען נישט רעדען און פערהאַנדלען פונקט, ווי מען רעדט און פערהאַנדעלט אינ'ם נאָמען פון רעאַלע כחות, פון אמת'ער ווירקליכקייט.

און אונזער נייער נאַציאָנאַליזם פון די לעצטע פופציג יאָהר האָט קיין גרויסע יודישע שטאַטסלייט און פּאָליטיקער, שיינט אונז, נישט אַרויסגעגעבען.

הערצל איז געווען אַ גרויסער יודישער שטאַטס מאַן. דער ערשטער יודישער שטאַטסמאַן. ער האָט אַזוי געגלויבט אין זיין אידעאַל וועגען אַ יודישער מלוכה און ער האָט שטענדיג גערעדט אינ'ם נאָמען פון יודען ווי פון אַ פאָלק. זיין אידעאַל איז פאַר איהם געווען ווירקליכקייט...

ער איז אַריינגעקומען אינ'ם „געבאָטען לאַנד" נאָך איידער מען האָט עס איהם געוויזען פון ווייטען אַפילו. און ער האָט דערפאַר געהאַט דעם שטאַטס־מענערישען טאַקט פונ'ם עכטען מלוכה־מאַן.

אויך ד"ר נאָרדוי האָט געהאַט די ווירדע. זיי האָבען וויבער ווי אַ געזונד פאָלק אין אַ אייגענער מלוכה נישט געוואָלט. און זיי האָבען גערעדט און געהאַנדעלט גלייך ווי די אידעאַלען וואָלטען געווען ווירקליכקייט.

אָבער וואָס איז געשעהען אין די „פערוויר־ליכונגס־יאָהרען", אין די טעג פון דער „גרויסער גאולה"?

נישט צו מאַכען וועלכע עס איז פאָרוואורפען מוזען מיר אָבער צוגעבען, אַז דאָס יודישע פאָלק האָט זיך ווידער אומגעקעהרט צו שתדלנות... מאָדערנע שתדלנות, רעאַל־פּאָליטישע שתדלנות...

אונזערע היינטיגע נאַציאָנאַלע פיהרער רעדען ווי פּאָליטישע סאַנטשאַ פאַנטשאַס... קיין גרויס וואָרט, קיין פרייער זשעסט... מען דינגט זיך, מען „באַרגיינט"... מיט בעאַמטע, מיט קרובי למלכות.

און דער איינדרוק בעקומט זיך, אַז דער אידעאַל וועגען אַ געזונט פאָלק איז נאָך אַצינד ווייטער ווי אין הערצל'ס צייטען, נישט קוקענדיג אויף די אַלע באמת גרויסע פּראַקטישע נאַציאָנאַלע דערגרייכונגען אין פּאַלעסטינע און אַנדערע לענדער.

נאַטירליך, קען מען אָנווייזען, אַז עס האָט אַנדערש נישט געקענט זיין: די טרויעריגע יודישע ווירקליכקייט; מען קען רעדען הויך און קלינגענד אינ'ם נאָמען פון אַן אַבסטראַקטען אידעאַל אָבער ווען עס קומט צו ווירקליכקייט מוז מען רעדען שטילער, הכנעה'דיגער לויט די כחות...

ס'איז אפשר אמת; ס'איז זיכער אמת.

ס'איז אָבער אויך אמת אַז עס פעהלען אונז אַצינד גרויסע יודישע פערזענליכקייטען; נאָך מעהר — די שטאָלצע גרויסע שטאַטסלייט...

נאָך די צעהנדליגער „תחיה" יאָהרען האָבען מיר קיין שום נאַציאָנאַלען סטאַטוס נישט... אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען קאָנצערט איז אַפילו קיין האַלבע יודישע שטימע נישטאָ... ס'איז אַפילו קיין אָפיציעלע נאַציאָנאַל־יודישע רעפּרעזענטאַנץ נישטאָ. איינצעלנע איזאָלירטע שטימען און פּאַניק־קולות דערצו.

וואָלט עס אַצינד אַזוי טרויעריג געווען ביי אונז ווען יודען זענען פּאָליטיש־קלוג, ווי מען וויל אונז איינרעדען?!

—=):O:(=—

מענטשען וואָס האָבען נערוון

(מעדיצינישע שמועסען) ●●● פון ד"ר י. טעז

דאָס קאַפּיטעל „מענשען וואָס האָבען „נערוון" איז, דאַכט זיך, אָהן אַ קאָפּ, וואָרים וועלכער מענש האָט עס נישט קיין נערוון וואָס פיהלען פאַר אונז און מיט אונז. רעגולירען אַלע טעטיגקייטען פונ'ם קערפּער, ברענגען אונז די בעפעהלען און די פלעגער ווי אַזוי אויסצופיהרען זיי, בעשיצען און היטען אונז אָפּ ממש ווי אַ גוטע מאַמע? אָהן נערווען איז מען אַ ליימענער גולם, אַ מענש אָהן גייסט און אָהן לעבען. עס איז אָבער פערהאַן אַן אונטערשיד פון האָבען „נערוון" און נערווען האָבען". און וועגען דעם אונטערשיד האַנדעלט עס זיך דאָ.

די נערוועז קראַנקהייטען האָבען היינט דערגרייכט אַ שוידערליכע מאָס. די שפּיטאָלען פאַר גייסטיג־קראַנקע זענען איבערפולט, און יעדען מען זאָל יעדען גייסטיג־געשטערטען ברענגען אין אַ בית־חולים, ווי אין אַ ציוויליזירטע וועלט האָלט זיך געדאַרפט פיהרען, וואָלטען אַלע האָספּיטאַלס אין לאַנד נישט געקלעקט, אַפילו ווען זיי זאָלען נישט אַריינעהמען קיין שום אַנדערע חולאים ווי נאָר נערווען און גייסטיג־קראַנקע. און די צוקונפט ווערט דאָ ברענגען צו נאָ דאָ גרעסערען מבול פון אָט די קראַנקהייטען.

פון וואַנען נעהמט זיך דער פּעסימיסטישער דין־וחשבון?

די היינטיגע נערוועז־קראַנקהייטען זענען קולטורעלע קראַנקהייטען. די קולטור האָט געשטעלט דעם מענשען גוואַלטיגע אויפגאַבען צו וועלכע נישט דער קערפּער און נישט דער גייסט האָט געהאַט גענוג צייט זיך צוצופּאַסען. די גרויסע ענטוויקלונג פון דער טעכניק און דעם פערקעהר, האָט אַרויסגעריסען דעם יחיד פון די אַמאָליגע האַלב־פּרימיטיווע פערהעלטענישען. אָבער זיין אינערליכער וועזען האָט זיך ווייניג־וואָס געענדערט. ער איז פערבליבען דער אייגענער מענש פון טויזענטער יאָהרען צוריק, מיט די אייגענע תאוות און די אייגענע בעגעהרענישען, ווי מיט טויזענטער יאָהרען צוריק. דער מאָראַלישער מענש איז פערבליבען אויף דעם אייגענעם שטאַפּעל פון דער לייטער, און ווייל דער לייטער איז אַזוי הויך, וואַקעלט זיך טאַקע דער מאָדערנער מענש און האַלט אין איין ציטערען טאָמער וועט ער אַראָפּפאַלען פון דער הויכער מדרגה צו וועלכער ער האָט נישט געהאַט קיין צייט זיך צוצוגעוואוינען. די סאָציאַלע חובות זענען געשטיגען אַלץ מעהר און מעהר, בעת דאָס גייסטיגע קאַפּיטאַל פונ'ם יחיד האָט זיך ווייניג־וואָס פערמעהרט. דער רעזולטאַט איז אַ באַנקראָט פונ'ם יחיד און אַ כראָנישער צושטאַנד פון דער רעסיוערשיפּ פון דער גע־זעלשאַפט. דאָס איז אַן אינטערעסאַנטע טעמע פאַר'ן קולטור־היסטאָריקער. מיר ווילען דאָ בלויז אונטערשטרייכען די פערהעלטענישען אַזוי ווייט ווי זיי בעריהרען דעם מעדיצינישען געביט.

„מיר לעבען ווייל מיר דענקען" — האָט אַ בעקאַנטער פילאָזאָף אָנגעהויבען זיין סיסטעם פון וועלט־אַנשויאונג. אין דער אמת'ן אָבער איז עס אַ טעות און אַ פערבלענדעניש. דער געדאַנק שפּילט נאָר אַ קליינע ראָלע אין אונזער לעבען. די מייסטע, די וויכטיגסטע לעבענס־פּראָצעסען ווערען אויסגעפיהרט אָהן אונזער וויסען און אַפילו אָהן אונזער איינפלוס. ווייסט אימיצער עפּעס וועגען דער גרויסער, אומגעהייער גרויסער אַרבייט וואָס געהט־אָן אין דער לעבער־לאַבאָראַטאָריע אָט אין דעם אויגענבליק בשעת מיר לעזען אָט דעם אַרטיקעל? אויך די דאָזיגע אַרבייט שטעהט אונטער דער אויפזיכט פון די נערוון, אָבער קיין דעה האָבען מיר נישט דערביי. ממש קיינער פרעגט אונז נישט.

אָבער נישט נאָר די אָרגאַנישע טעטיגקייטען זענען אונז אומבעוואוסט. אַפילו אין דענקען זענען מיר גאָרנישט אַזוינע בריה'ס ווי מיר מיינען. גאָר אַ קלייניקע פּינטעלע פון דעם גרויסען אוצר פון דענקען און פיהלען קומט אונז צום בעוואוסטזיין. קומט־אָן אַנייע כוואַליע פון עמפּינדונגען און איינדרוקען, און מיר פערגעסען גאָר אינגאַנצען וועגען זיי. אָבער גאָר אינגאַנצען פערשווינדען זיי נישט. להיפך, זיי בלייבען אינ'ם אונטערבעוואוסטזיין, ווי מען רופט דעם גרויסען ים פון איבערגעלעבטע געדאַנקען און געפיהלען.

אין אָט דעם ים זענען דאָ אַלערליי פיש. מאַנכע קומען קיינמאָל נישט אַרויף אויפ'ן שטח; אַנדערע זענען תמיד גרייט אַרויפצושווימען אויף דער ליכטיגער וועלט. אָבער אַלע „רעשטלעך" פון פריהערדיגע איבערלעבענישען, זינט דעם ערשטען בליץ פון לעבען ביז צום היינטיגען זונשיין פון קולטור, בלייבען טיף בעגראָבען אין דעם קוואַל פון דער נשמה און גיבען אונזער גייסטיגען לעבען דעם פיהרענדיגען טאָן, די פאַ־ב און דעם אינהאַלט פון אונזער דענקען און פיהלען.

און צוליב וואָס זאָגען מיר עס?

עס ווערט גאָרנישט פערלאָרען אין דעם ים פון געדאַנקען און געפיהלען. אמת, געוויסע ערגערליגישען און געשעהענישען, וועלכע זענען אפשר פאַרגעקומען מיט צעהנדליגער יאָהרען צוריק, זענען שוין אפשר אינגאַנצען פערגעסען געוואָרען, אָבער די ווירקונג בלייבט אַ לעבעדיגע, אַן אַקטיווע און קיין איינע פון זיי ווערט נישט אינגאַנצען אָפּגעמעקט פונ'ם לוח פון מענשליכע ערפאַהרונג.

דאָס איז וויכטיג בנוגע אַלע לעבענס־קאָנפליקטען.

דער געזעלשאַפטליכער מענש קעמפט געגען דעם נאַטירליכען, מעהר און מעהר ווערען די נאַטירליכע תאוות און נייגונגען צוריקגעשליידערט, און וואָס קאָמפּליצירטער עס ווערט דער סאָציאַלער לעבען, אַלץ מעהר בולט איז דער קאָנפליקט צווישען דעם געזעלשאַפטליכען צענזאָר, דעם שומר פון געזעלשאַפטליכער אָרדנונג, און דער „בעסטיע" וואָס איז ניין־צעהנטעל פונ'ם מענשען. דער סאָציאַלער שומר איז אונזער געוויסען, אונזער בעוואוסטזיניגער פעראַנטוואָרטליכקייט־געפיהל און די מורא פאַר קריטיק און שטראָף. אָבער די נאַטירליכע נייגונגען זענען עלטערע און אויך שטאַרקערע, זיי רעוואָלטירען. זיי ווערען געקייטעלט און געבונדען. זיי זענען אָנגעבונדען צו דער קייט, ווי אַ בייזער הונט. אָבער דאָס העלפט ווייניג. די טריבען און די איב[...]ען זענען דער עצם שבעצם פונ'ם לעבען. זיי זענען דער קוואַל פון אונזער גליק און אומגליק, און אַ קאַמף מיט זיי, אַ ברוטאַלער און אומגעלומפּערטער, ברענגט צו שווערע פאָלגען. אַ געבונדענעם הונט טאָר מען נישט רייצען. אָט די רייצונג און שטענדיגע פערגוואַלטיגונג ברענגען צו די דאָזיגע פאָרמען פון גייסטיגען לעבען, וואָס הייסט נערוועזיטעט, ניוראָזיס און גייסטיגע קראַנקהייטען.

די נערוון קאָנען נישט רוהען, ווייל דער מאָדערנער מענש איז אין קאַמף מיט זיך אַליין. „ער האָט צוויי נשמות אין זיין ברוסט", בענוצענדיג זיך מיט דעם בעקאַנטען דיכטערישען משל. אין אמת'ן האָט דער מענש מעהר ווי צוויי נשמות און מעהר ווי איין יצר־הרע. ער איז אַ געשפּאָלטענע פערזענליכקייט, אַ צעריסענע; אַ צעריסענער, אומרוהיגער, פערוואָגעלטער און דערפאַר אומגליקליכער.

די נערוון און גייסטיגע קראַנקהייט, די משוגעת, איז אַ פּשרה, אַן אויסגלייך. אמת, אַ שלעכטער אויסגלייך, אָבער וואָס קאָן מען טאָן מיט אַ שלעכטען בעל־חוב? אַ רענדעל אַראָפּ, אַ רענדעל אַרויף — אַבי אַ פערגלייך.

און צווישען די אַלע נאַטירליכע אינסטינקטען און טריבען, וועלכע מיר מיינען דאָ, פערנעהמט דער סעקסועלער, דער געשלעכטליכער טריב דעם אויבען־אָן. לעבען דעם הונגער־געפיהל איז ער דער שטאַרקסטער, דער אומיטעלבאַרסטער אינסטינקט הונגער און געשלעכט רעגירען די וועלט. אָבער בעת דער הונגער איז פר ייפון געזעלשאַפטליכער אַפּ־טראָפּסות, ווייל קיינער שעהמט זיך דאָך נישט צו עסען — איז דער געשלעכטליכער לעבען, ווייל ער האָט מעהר צו טאָן מיט סאָציאַלער ענטוויקלונג, געוואָרען דער טומעל־פּלאַץ פון אַלערליי רעפּאַרמערס, און דער רעזולטאַט איז, אַז אָט דער אינסטינקט איז היינט מעהר פערקריפּעלט ווי ווען עס איז פריהער.

דער קאַמף איז אַ שטענדיגער, פון דער וויגעלע ביז צום גרוב, אַן אומבאַרמהערציגער און בלוטיגער. מענשען געהען אַרום אומצופרידען, אומגליקליך און צעררודערט. זיי ווייסען נישט פאַרוואָס, אַבער בעת זיי זוכען פערש'דענע דערקלערונגען און פערטייטשונגען, וואָס זענען נישט מעהר ווי אויסרעדענישען (ראַציאָנאַליזירונג), ליגט אין אונזער אונטערבעוואוסטזיין איינגעשפּאַרט איינער פון די שעהנסטע אינסטינקטען, פערקריפּעלט און פערו[...] פון די קלאַפּ פונ'ם סאָציאַלען „באָס", וואָס איז דער גרעסטער דעספּאָט וואָס די וועלט האָט ווען עס איז געזעהען. דאָס האַרץ בענקט, די פאַנטאַזיע חלומ'ט, אָבער די ווירקליכקייט איז אַ קאַלטע און אומ'רחמנות'דיגע.

און דער פּראַקטישער מוסר־השכל דערפון איז אָט וואָס:

אויב אימיצער האָט „נערוון" און געהט אַרום ווי אויפ'ן עולם התהו, ממש אָהן אַ קאָפּ און מיט אַ ביטערער האַרץ; אויב אימיצער פיהלט אַ שווערע לאַסט אויף זיך, „אַ וואָרים אין האַרצען און אַ דאָרן אין דער נשמה"; אויב אימיצער טוט זאָגען פאַר וועלכע ער פיהלט זיך אַליין נישט פעראַנטוואָרטליך, איז אַן אויפגערעגטער, אַ בייזער און פער ביטערט זיך אַליין און אַנדערע דאָס לעבען; אויב ער קאָן נישט רוהען בייטאָג און נישט שלאָפען ביינאַכט — איז נישט גענוג זיך צו טשעפּען צו דעם אָדער יענעם מענשען, צו טאַדלען די אָדער יענע סיבה, נאָר מען מוז גראָבען טיפער כדי אויפצודעקען דעם אמת'ן קוואַל פון דעם אינערליכען קאָנפליקט. בעהמען פּראָשקעס און פּרעסקריפּשאָנס העלפט ווי אַ טויטען באַנקעס. גייסטיגע ליידען מוזען בעקעמפט ווערען מיט גייסטיגע מיטלען, און נאָר ווען עס פערשטעהט די סודות פון דער נשמה, קאָן אויך העלפען דעם קערפּער.

—=):X:(=—

וועלף אויפ'ן שליאַך

פון פּרץ הירשביין

אַזוי זעהט מיר אויס דאָס לעבען. דאָס איז אונזער צייט. אַזאַ פּנים האָט די מענשליכע געזעלשאַפט. וועלף זענען אַרויסגעקומען צום ברייטען שליאַך.

— אין הונגער־יאָהרען קומען די וועלף אַרויס פון וואַלד און גאָר אָהן מורא, ביז צום ברייטען שליאַך אַרויס, בעפאַלען פערד און דורכפאָהרער.

דאָס פלעגט מען זאָגען אין פאָלק; אַזוי האָט מען מיט פּחד גערעדט אין שווערע ווינטער־נעכט, דערצעהלט פון די הונגעריגע וועלף, וואָס האָבען זיך שוין פאַר'ן שטעטעל בעוויזען; פייערלעך פינקלען ביינאַכט אויף די שליאַכען — פייערלעך אין די אויגען פון הונגעריגע וועלף. גערעדט האָט מען פון וועלף און מען איז אויסען געווען די הונגעריגע וועלט.

וועלף אויף די ברייטע שליאַכען פון אונזער לעבען בושעווען איצטער פראַנק און פריי. נישט קיין הונגעריגע זענען זיי; נישט דער אייגענער הונגער האָט זיי אַרויסגעבראַכט אויפ'ן ברייטען שליאַך — דער ריח פון הונגעריגע מאַסען, דער ריח פון פונאַנדערפאַל; דער ריח פון געוועלק און פוילען — דאָס מאַגיעט זיי.

איך דערמאָן מיך ווי איינמאָל אַ בעגינען, ציהענדיג דורך דעם פעטרוקענעם, אונטער'ן שלאַקס־רעגען, אַרגענטינער סטעפּ, וואו געפאַלענע בהמות זענען געלעגען, געשטשירעט די ציינער צו דער איבערגעשראָקענער געגענט — יעמאָלט זענען אָנגעקומען די „קאַראַנטשאַס“, די אַרגענטינער רויב־פויגעל פון דער אָדלער־משפּחה — מחנות־ווייז האָבען זיי זיך געטראָגען איבער די טויטע און אויך גוסס'דיגע בהמות. דעמאָלט האָבען די רויב־פויגעל דוקא געהאַט חוצפּה צו בעפאַלען אויך לעבעדיגע בעשעפעניש.

האָב איך געזעהען ווי אַ צעהנדליג רויב־פויגעל האָבען נאָכגעיאָגט אַ האָז און פון דער הויך, אין פליה, געפּיקט דעם האָז. אויסצופּיקען איהם זיינע אויגען האָבען זיי געצילט, מיט אויסגעבלוטיגטע אויגען איז דער האָז געלאָפען, געפאַלען און צוריק אויפגעשטאַנען און ווידער געלאָפען און איבער איהם — אַ מחנה רויב־פויגעל פּיקען איהם זיינע אויגען.

דעמאָלט געווען אַ צייט פון רויב־פויגעל איבער'ן סטעפּ.

הערהאַן אויך אין אַרגענטינע דער „גאַוטשאָ“, דער ווילדער סטעפּ־יונג אויפ'ן פערדעל, וואָס טראָגט זיך ווי דער רוח אונטער'ן בלויען הימעל, מיט זיין שאַרפען מעסער ביים זייט, ער, ווען הונגעריג, פערוואַרפט ער זיין לאַסאָ אויף דעם בעסטען אָקס אָדער קוה, וואַרפט צו דער ערד זיין געפאַנגענע בהמה, מיט זיין שאַרפען מעסער שניידט ער אויס אַ שטיק ווייכע פלייש פון דער לעבעדיגער בהמה און צוריק אויפ'ן פערדעל, לאָזענדיג זיין קרבן מיט אַן לעבעדיגער וואונד און וועה.

און אָט אַזוי האָב איך אַמאָל אָנגעטראָפען אין סטעפּ אונטער דער ברענענדיגער זון פון האַלבען טאָג, יאָ, געטראָפען ליגענדיג אַ קוה אויפ'ן סאַמע וועג, אַ טייל פון איהר הינטער־חלק אויסגעשניטען: די קוה האָט געבלוטיגט אין דער לעצטער גסיסה און אַ צוואַנציג איהרע בהמות זענען צעשראָקענע, מיט פערגלייזטע און בלוט־אָנגעגאָסענע אויגען, געשטאַנען מיט אַראָפּגעלאַזענע קעפּ אַרום דער גוסס'ער קוה.

איך האָב בעגריפען זייער פּיין; בעגריפען זייער צאָרן, וואָס האָט אַרויסגערויכערט פון זייערע נאָז־לעכער, זיי האָבען בעגומען, וואָס מיט זייערער אַ שוועסטער איז אָפּגעטאָן געוואָרען. אַ שטומע וואָרבונג האָט געגליהט אין זייער בלוט. אַ שטיק פלייש האָט אימיצער פון זייער שוועסטער'ס לייב אַרויסגעשניטען און געלאָזען זייער שוועסטער פערבלוטיגען.

איך קאָן מיר נישט העלפען. דאָס לעבען אונזערס שפּרייט זיך פאַר מיר איצטער ווי דער הפקר'דיגער סטעפּ, וואוהין וועלף זענען אַרויסגעקומען און מיטען העלען טאָג צו רייסען שטיקער לעבעדיג לייב פון די הילפלאָזע, אָנזעטיגען זיך מיט בלוט פון הילפלאָזע. ליגט אויסגעשפּרייט אַ מענשהייט און געהט אָפּ מיט בלוט.

ביז צו דער וועלט־מלחמה איז די וואונד געווען אַ בעהאַלטענע, אַ נישט־ענטפּלעקטע פאַר דעם דרויסענדיגען אויג. איצטער, זינט דער וועלט מלחמה — בלוטיגט אַנ'אָפענע וואונד ביים לעבען; דאָס בלוט רויכערט זיך פון דער רויער וואונד אַרויס. וועלף זענען אין העלען טאָג אַרויסגעקומען צום ברייטען שליאַך, מיט תאוה נאָך הייס בלוט; אין מיטען העלען טאָג רייסען זיי לעבעדיגע שטיקער לייב פון זייערע קרבנות.

דאָס, וואָס ביז דער וועלט־מלחמה האָט נאָך ביים מענשען רויבער געקאָנט אויסזעהען אומאַנשטענדיג און האָט דעריבער זיין פערברעכען געטון אונטער אַלערליי שלייערען — איצטער איז ער ציניש. דער בעגריף פון „פערברעכען“ איז נישט שייך מעהר צום אַקט פון אומברענגען מיליאָנען, כדי צו קאָנען אויפבויען אייגענעם וואוילטאָג אויף דעם צעבלוטיגטען, אויף שטיקער צעריסענעם מענשליכען קערפּער.

מעהר נישט, וואָס מען איז איצטער בערויי־ט, פערפיהרט צו בעמערקען די פערברעכענס, וואָס געשעהען ווייטער פון אייגענער שוועלט; מעהר נישט, וואָס דעם געדאַנק טראָגט מען איצטער אַוועק קיין כינע, וואו יאַפּאַנישע רויב־חיות ראַיען זיך אין כינע'ס צעבלוטיגטען קערפּער; מעהר נישט, וואָס מען פליהט אַוועק מיט'ן דמיון קיין דייטשלאַנד וואו דער פאַשיסטישער וואָלף איז אַרויסגעקומען צום ברייטען שליאַך און אַ מענשהייט קאָרטשעט זיך אין גרויל...

און עס זעהט מיר אויס, גלייך ווי צווייערליי וועגען האָט דאָס לעבען. אויבענאויף זענען די וועגען, וואו קולטור און ציוויליזאַציע געהען ביידע געאָרעמט און שמייכלען בעגעגענדיג דעם בלייכען בעל־החלומות — זאָל עס זיין אַ בעל־החלומות אין געשטאַלט פון די מיליאָנען הונגעריגע מאַסען, וואָס זייער בלוט ווערט איבערגעליפערט אין די אָדערען פון די מענשען־וועלף.

אָבער די עיקר־וועגען זענען פערהוילענע, וואו קולטור און ציוויליזאַציע — ביידע געהען מיט פערהאָנגענע פּנים'ער; ביידע מאַכען איבער־פאַלען אויף די אונבעהאָלפענע.

וועלף אויפ'ן ברייטען שליאַך. לעבעדיגע שטיקער פלייש רייסען די וועלף פון לעבעדיגען, מענשליכען אָרגאַניזם. דאָס בלוט רויכערט זיך ענטקעגען דער זון.

—:§:—

פון יודישען הומאָר־אוצר

פון דער איבערגעבליבענער זאמלונג פון אונזער פערשטאָרבענעם מיטאַרבייטער **שר של אש**

אַ שניידער דאַרף קאָנען

אַ טאַטע האָט אָפּגעגעבען זיין יונגעל צו אַ שניידער, איהם אויסצולערנען שניידעריי, און האָט זיך בעדינגען דעם שניידער צו צאָהלען פאַר'ן אויסלערנען 20 רובעל, אַז ס'איז פערביי אַ שטיקעל צייט, איז דער שניידער געקומען בעטען אַ העלפט פון בעדינגענעם געלד.

— דו האָסט שוין מיין זוהן עפּעס אויסגעלערנט? — האָט דער פאָטער געפרעגט—

— יאָ, דאָס וואָס ער האָט באַר געקאָנט זיך אויסלערנען, קאָן ער שוין, דו דאַרפסט וויסען — האָט ער ווייטער געזאָגט — אַז אַ שניידער דאַרף קאָנען צוויי זאַכען: ער דאַרף קודם קאָנען מאַכען אַ שנאַפּס און ער דאַרף קאָנען נייען, איז אַ שנאַפּס מאַכען קאָן ער שוין און נייען דאַכט זיך, וועט ער שוין קיינמאָל נישט קאָנען...

פאַר וואָס?

עס פרעגט די וועלט אַ שאלה:

— פאַרוואָס האָט דאָס לוט אַזויפיל געטרינקען?

איז דער תירוץ:

— אַזוי ווי פון זיין ווייב איז דאָך געוואָרען אַ שטיק זאַלץ און נאָך זאַלץ ווילט זיך טרינקען...

נעם אַוועק בעצייטענס

אַ חסיד האָט געבעטען צו דער פּורים'דיגער סעודה זיינעם אַ חסיד, ווען די בעלעבאָסטע האָט דערלאַנגט צום טיש אַ שיסעל מיט קרעפּלעך, האָט זיך דער אורח גענומען צום עסען און האָט אַזוי געזאָגט:

איין קרעפּעל נעהם איך אָנקעגען איין גאָט, וואָס מיר האָבען אויף דער וועלט.

צוויי קרעפּלעך נעהם איך כנגד משה ואהרן.

דריי קרעפּלעך נעהם איך כנגד שלשה אבות.

פיר קרעפּלעך נעם איך כנגד ארבע אמהות.

צוועלף — נעהם איך, אַנטקעגען שנים־עשר שבטים

— לאה — האָט דער בעלעבאָס אויסגעשריגען צו דער ווייב — נעם אַוועק די שיסעל מיט די קרעפּלעך, ער וועט נאָך באַלד נעהמען געגען די זעכציג מאָל זעכציג טויזענד יודען וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען פון מצריים...

אַמעריטשקע גנב, נישט געדאַכט זאָלסטו ווערן!...

צרות פון אַ יוד מיט אַ „קניפּעל“

פון י. אָבערזשאַנעק

אַז ס'איז אויפגעלעגט אַ צרה, קומט זי אין שטוב אַריין, טאָמער האָב איך געהאַט ווייניג אונזערע היימישע צרות, באַדיר א ניי אָנשיקעניש — אַמעריקאַ! אַ נייע מכה — דאָלאַרען!..

ווי לאַנג גאָר, ווי ביי אונז איז געגאַנגען אַ סדרה: „געפאַלען“, „געהויבען“, „פעסטע טענדענץ“, „שוואַכע טענדענץ“. „קורס“ אַהין און „קורס“ אַהער.

ווי לאַנג גאָר, ווי פאַר אַ שפּיץ פון אַ דאָלאַר, האָט מען געגעבען אַ קערץ פּוילישע מאַרקען? דער דאָלאַר פון אויבען, און דאָלאַר פון הינטען. געהאַנדעלט אויפ'ן דאָלאַר. חתונה געמאַכט אַ טאָכטער מיט'ן דאָלאַר. זיך גע'גט מיט'ן דאָלאַר. חתנים האָבען זיך פערליבט איבער די אויערען — אין דאָלאַר. ווייבלעך האָבען „זדראַזשעט“ די מענער... צוליב'ן דאָלאַר. שיינע יודען זענען געוואָרען עסקנים בצרכי צבור" — צוליב'ן דאָלאַר. לאַפּיטוטען און אַנדערע בשמה־כאַפּערס זענען געוואָרען דעה־זאָגער'ס און קהל'שע קאָכלעפעל מיט'ן כח פון דאָלאַר. פאַר מלחמה'דיגע יענטעס, זענען געוואָרען „אינטעליגענטע דאַמען“ — צוליב'ן דאָלאַר — הימעל און ערד און דאָלאַר!..

אַ קלייניגקייט דער דאָלאַר! ווער האָט זיך געקענט צו איהם, צום דאָלאַר גלייכען? דער „גרינבעלאַקש“ האָט רעגירט. אומעטום איז ער געווען דאָס אויבערשטע פון שטייסעל. אַ גאַנצער יחסן איז ער געווען, אומעטום כבוד איהם צוגעטיילט. ביז צו דער ערד האָט מען זיך פאַר איהם געבויגט — אַנ'אָפּגאָט האָט מען פון איהם געמאַכט, צו וועלכען די גאַנצע וועלט האָט געדינט. זיין וואָרט איז געווען מעכטיג. ווער ס'האָט איהם געהאַט אין דער קעשענע, איז געווען גדולדיג. ווער ס'האָט איהם נישט געהאַט, האָט גע'חלומ'ט פון איהם — אַ ווערטעלע, דער דאָלאַר!...

אָבער צו אַלעם קומט אַ סוף, און אויך צום יחסנ'דיגען דאָלאַר איז איצט בעבעך אַ קלאָג.

וואָלט איך מיך אפשר מיט דער מפּלה פון דאָלאַר ווייניג איבערגענומען, וואָרים וואָס האָב איך צו טון מיט'ן דאָלאַר? זאָלען זיך זאָרגען די, וואָס האָבען דאָלאַרען. איך האָב נישט געוואוסט פון איהם ביז איצט, און וועל מיט'ן אייבערשטענס הילף ווייטער נישט וויסען פון איהם...

איך וואָלט מיך טאַקע אויך איצט ווייניג וואָס איבערגענומען מיט דער דאָלאַר־מפּלה, ווען נישט מיין שכן, זרח טעלעגראַף.

מיין שכן, זרח טעלעגראַף קענט איהר דאָך. אַ יוד, אַ שדכן, וואָס שידוכים פיהרט ער אויס טעלעגראַפיש. פאָרט צוזאַמען אַ קאַץ מיט אַנ'אינדיק. אַ דעפּעשע אַהין און אַ דעפּעשע אַהער, און ס'אומגליק איז פערטיג — אויפ'ן טעלעגראַף געהט עס ביי איהם...

די היינטיגע וואָך, ווען איך בין גראָד געווען פערטיפט מיט דעם מאָרד פון פראַנצויזישען פרעזידענט דומער, קלאַפּט מען האַסטיג אין דער טיר, און עס פאַלט אַריין זרח טעלעגראַף מיט אַ בלאַס צייטונג. אין דער האַנד, אַ צעקאָכטער, אַ צעדרייטער. ס'כאַלאַטעל אָפען, ס'היטעל פערוקט אין אַ זייט, ס'בערדעל צעשויבערט. אַ צעיאָכמעטער, און ס'פּנים פלאַמט ביי איהם ווי אַנ'הבדלה.

— ר' שכן... וואָס זאָגט איהר נישט צו דעם אומגליק?... אַזאַ מעשה... אַזאַ אָנשיקעניש... אַזאַ בייזער גזר דין נעבעך?.. וואָס איז געשעהען?...

— האָט זרח טעלעגראַף גערעדט אָפּגעהאַקטע ווערטער, און האָט אינגאַנצען געציטערט פון אויפרעגונג.

— מילא — האָב איך איהם געענטפערט — אויף וואָס מ'רעכט זיך אַלץ נישט. ס'האָבען שוין פּאַסירט אַזעלכע זאַכען.

— פּאַסירט? — איז זרח אויפגעשפּרינגען — דאָס האָט שוין פּאַסירט? ווען האָט אַזעלכעס פּאַסירט? מיר געהט איהר אייבערערן, אַז ס'האָט שוין פּאַסירט? מיט איהם האָט שוין אַזעלכעס פּאַסירט?

— מיט איהם נישט — האָב איך געענטפערט

— מיט אַנדערע.

— מיט אַנדערע יאָ, אָבער נישט מיט'ן דאָלאַר

— האָט זיך זרח געגלעט די באָרד.

— מיט'ן דאָלאַר? — האָב איך נישט פערשטאַנען, וואָס ער מיינט דערמיט צו זאָגען.

— וועמען דען האָט איהר געמיינט מיין איך, אַז נישט דעם דאָלאַר?

— דעם פראַנצויזישען פּרעזידענט, האָב איך דאָך געמיינט!

— מיינע בייזע חלומות צו מיינע שונאים'ס קעפּ — האָט זיך זרח אויפגעכאַפּט ווי אַנ'אָפּגעבאַקטער; וואָס מיר פּרעזידענט, און ווער מיר פראַנצויזען? וואָס טשעפּען מיך די פראַנצויזען, וואָס? — אָ, באַט, זעהט, האָט ער מיר געשטופּט די צייטונג צו דער נאָז —

„אינפלאַציע פון דאָלאַר“.

„דער דאָלאַר ווערט ענטוואָרט אויף אַ דריטעל“ — איך רעד וועגען אַמעריקאַ, און איהר דרעהט מיר אַ ספּאָדיק מיט פראַנצויזען!..

— איך פרעג אייך, ר' שכן, גיט מיר אַנ'עצה, וואָס טוט מען? וואָסערע גיט איהר מיר? וואָס טוט מען איצט — איך בין דאָך אומגליקליך, בין איך דאָך!...

— נו, איז דאָ נישט קיין עצה? — האָב איך איהם געענטפערט.

— אַדרבא, וואָסערע עצה?

— מ'טוישט אויס.

— אויסטוישען? אויף וואָס אויסטוישען? אז דאָלאַרען טויגען שוין נישט, טאָ וואָס טויג שוין יאָ?

— אויף פראַנקען.

— אַ וואַזשנע מציאה — פראַנקען!

— נו, זאָל זיין אויף ענגלישע פונטען.

5 — כ'לויף שוין! פונטען גאָר! אַזוי לאַנג זאָל ער וואַרטען, דער ענגלענדער, ווי לאַנג איך וועל מיט איהם נישט מאַכען געשעפטען! אָט, אָט, מאַכט זיך דאָרט אַ קוילען־שטרייק, און ער הייסט מיך טוישען אויף פונטען...

— אפשר שווייצער פראַנקען?

— האַ... האַ... אויך מיר אַ מדינה! אַ מדינה, וואָס לעבט פון שווייצער קעז, און פון די כעלעמער אסיפות אין גענף — אַ וואַזשנע מדינה!..

— ווייסט איהר גאָר וואָס? קויפט בריליאַנטען.

— ווער דאַרף היינט בריליאַנטען, ווער? אַז אַלע לאָדזער „מאַגנאַטקעס“ טראָגען היינט געשליפענע שייבען־גלעזלעך אויף די פינגער — ווער דאַרף היינט בריליאַנטען, ווער?

— טאָ קויפט אפשר סחורה?

— סחורה? וואָסערע סחורה? אַכ'בע ווייסע לייוונט אויף תכריכים פאַר טויטע, ווארום די לעבעדיגע געהען היינט מיט'ן „פערגעבען“ אין דרויסען...

ווייסט איהר גאָר וואָס? איך האָב פאַר אייך אַנ'עצה — קויפט אַ הויז.

— אַ הויז? האָבען אַנ'עסק מיט לאָקאַטאָרען, מיט סובלאָקאַטאָרען, מיט סטרוזשעס. מיט קאָמאָרניקעס. מיט עקסמיסיעס. מיט קאַנאַליזאַציע, מיט ביידעס, מיט וואַסער, מיט פילטער'ס, מיט רעמאָנטען, די לאָקאַטאָרען זאָלען מיר פערשעלטען די יאָהרען — איך קויף נישט קיין הייזער! ביין, ביין, איך קויף נישט קיין הייזער און גענוג!.. איהר קענט מיך צווינגען, איך זאָל קויפען הייזער?..

— טאָ קויפט אַקציעס.

— כא... כא... כא... אַקציעס גאָר? וואָסערע אַקציעס? וואָסערע ווערט האָבען היינט אַקציעס? סיידען קויפען זיי אויפ'ן פונט, אַז די איינציגע אַקציעס, וואָס האָבען נאָך אַ שטיקעל ווערט, זע־ די מאָנאָפּאָל־אַקציעס, נו, געה, לאָז דיך אַריין מיט'ן מאָנאָפּאָל! איך האַלט מיך אַזוי אויך קוים אויף די פיס — אַקציעס גאָר!..

— נו, אויב אַזוי, האָט איהר טאַקע נישט קיין אַנדערע עצה — האָב איך געזאָגט, ווי צו האַלטען די דאָלאַרען.

— וואָס הייסט, האַלטען די דאָלאַרען? — האָט זיך זרח געקאָכט — און די אינפלאַציע? דאָס דריטעל, וואָס איך וועל פערלירען, דאָס איז ביי אייך גאָרנישט?

— טאָ טוישט זיי אויס.

— אויף וואָס טוישען? אַז דער דאָלאַר טויג נישט, טאָ וואָס טויג שוין יאָ?

— ט אָקלערט איהר אַנ'אַנדערע עצה.

— וואָס הייסט, איך זאָל קלערען אַנ'עצה? צו דעם בין איך געקומען צו אייך, אָפּגעזעסען אַ שעה צייט, גערעדט פון זיך די גאַל אַרויס, און איצט דערצעהלט איהר מיר אַ מעשה, אַז איך זאָל קלערען אַנ'עצה? צו וואָס זענט איהר מיר אַ שכן, אַז איך זאָל אַליין מוזען קלערען עצות. וואָס צו טון מיט מיינע דאָלאַרען?...

ווער ווייסט ווי לאַנג נאָך דער געשפּרעך מיט זרח טעלעגראַף וואָלט געדויערט, ווען נישט אַ גליקליכער געדאַנק, וואָס האָט מיך אָפּגעראַטעוועט פון זיינע הענד.

בעת זרח האָט זיך געהיצט און געשריגען: וואָס טו איך מיט מיינע דאָלאַרען? איך בין דאָך אומגליקליך, האָב איך אינמיטען דערינען איבערגעהאַקט:

— זאָגט מיר ר' זרח, וויפיל אַ שטייגער, האָט איהר עס אַזעלכע דאָלאַרען, וואָס איהר זענט נעבער צוליב זיי אַזוי אומגליקליך?

— הם... הם... — האָט זרח גענומען שטאַמלען — דאָלאַרען? מזומנע דאָלאַרען? קיין מזומנע דאָלאַרען האָב איך טאַקע נישט קיין איינעם, איך האָב אָבער מיין ווייב'ס אַ רייכען עלטער־פעטער אין אַמעריקאַ, אַנ'אַלטען בחור, וואָס אַ ליאַדע יאָהר וועט ער זיכער צומאַכען אַנ'אויג, איז וואָס וועל איך טון, אַז ער גיט טאַקע איצט אַזוי אַ שטאַרב אויעק, און לאָזט מיר איבער אַ ירושה — דאָלאַרען — בין איך דאָך אומגליקליך!ד.

אַי, אַמעריטשקע גנב, אַז נישט געדאַכט זאָלסטו ווערען!...

—:O:—

ווער גיט א „פאזשיטשקע"?

געענטפערט פוז אנ׳ „אייגענעם"

איהר זענט דאך געווען אין אויסלאנד, נו, וואס הערט זיך עפעס וועגן אונזער „פאזשיטשקע"?

— כ׳בין געווען אין פראנקרייך, זי האט געלד, נאר...

— נאר וואס?

— נאר זי וויל אונז נישט געבען. כ׳בין אויך געווען אין דער שווייץ, זי וויל אונז יא געבען, נאר...

— וואס נאר?

— נאר זי האט נישט קיין געלד.

אפשר אין מאנדזשוריע?

געשפרעך צווישען 2 לאדזער סוחרים

וואס זאגסטו, אפשר וואלט געווען א געשעפט אוועקצופאהרען קיין מאנדזשוריע עפענען זיך א מאנופאקטור־קרעמעל אין שאנכאי?

— א געשעפט וואלט עס אפשר געווען, נאר מ׳דארף צו ווארטען, ביז דארט וועט זיין איינגאנצען רואיג.

— אויב אזוי, מיינסטו דאך צו פאהרען אין א הונדערט יאהר ארום...

היטלער צי הינדענבורג?

ווי אזוי נאוואמיעסקער יודען פאליטיקירען

וואס איז דער חילוק פון היטלערן ביז הינדענבורגן?

ס׳איז אויך אזויפיל א חילוק, ווי אונזערס איינעו טרייבט איבער ס׳געשעפט אויפ׳ן הויפט נאמען...

—————

ווי ס׳זעהט אויס, וועט זיך דער איצטיגער פומ׳ער פריסטאר, נישט לאנג זיך האלטען אויפ׳ן בענקעל?

— און ווער וועט איהם פערטרעטען?

— וואס איז סארע שאלה? מסתמא סלאוועק.

— און ווער וועט זיין נאך סלאוועק׳ן?

— פערשטעהט זיך, העד פריסטאר.

אין קאליע־גארטען

זיין „אונבעשרייבליכע" ליבע צו איהר

זי: וואס איז דאס סארע חכמה? שטאטס א מילאסנע בריוועלע, האסטו מיר געשיקט א ליידיג בייגעלע פאפיר!

ער: דאס האב איך דיר געוואלט געבען צו פערשטעהן, אז מיין ליבע צו דיר איז „אונבעשרייבליך"...

ס׳איז גארנישט!

אבער פאר׳ן קאפ האט ער מורא

צום דאקטאר זלאטניק, קומט אריין א פאציענט מיט געשוואלענע מאנדלען.

— ס׳איז גארנישט — זאגט דער דאקטאר. מ׳וועט אייך אויסשניידען די מאנדלען, און איהר וועט האבען מנוחה.

אין א צייט ארום קומט ווידער דער פאציענט — א ערייטאג אין דער זייט.

— ס׳איז גארנישט — איך וועל אייך אויסשניידען די שליעפע קישקע, און איהר וועט האבען מנוחה.

מיט א צייט שפעטער, טרעפט דער דאקטאר דעם פאציענט, פרעגט ער איהם: וואס איז די מעשה, וואס מ׳זעהט אייך נישט?

דאסמאל האב איך מורא צו קומען צו אייך — כ׳ליידט אויף קאפ־שמערצען!..

—————

געשעפטליכער געשפרעך

אויפ׳ן לאדזער שטייגער

מארקוס הויזענצייג רעדט אויפ׳ן טעלעפאן מיט זיינעם א קונדע:

הער קרענטאטש?.. יא?.. איהר האט ווידער נישט אויסגעקויפט דעם לעצטען 500־ער — גנבים טון אזוי! באנדיט! טאשענציהער! איבערפאלער! בויכשניידער! לאבוו! גאסעניווג!

די פרוי רופט איהם: מארקוס, וועסט טרינקען א גלאז טיי?

— שטער נישט! דו הערסט דאך, אז איך רעד „געשעפטליך!.."

געשלאסען די טיר פאר דער נאז...

פוילישער בירגער: וואס טו איך איצט מיט מיינע גאל־שטיינער?

אלץ איינס!...

אונטערגעהערטער געשפרעך אין א היגער יודישער באנק

באנק־דירעקטאר (צו א קליענט): כ׳פערשטעה, צוליב וואס איהר זענט געקומען — איהר דארפט מסתמא געלד, געטראפען?

קליענט: ס׳הייבט זיך נישט אן — כ׳בין אייך נאר געקומען מעלדען, אז כ׳האב מיך פערליבט אין אייער טאכטער.

דירעקטאר: נו, זעהט איהר, אז איך האב געטראפען!..

אין ציווילשטאנד־אמט

אונטער־געהערטער געשפרעך

בעאמטער (צו א יוד): וואס פערלאנגט איהר?

יוד: איך וואלט געוואלט ענדערען מיין נאמען.

בעאמטער: ווי הייסט איהר איצט?

יוד: יוסף מארשעליק.

בעאמטער: ווי וואלט איהר געוואלט הייסען?

יוד: יוזעף דזשאדעק!..

קליינע אנאנסען

צו יעדער אנאנסע צאהלט דער „קונדס" צו, צו 15 גר. פאר אווארט

פראטעסטען — פערקויף איך אויף מאקולאטור צו זעהר ביליגע פרייזען. ביי משה בעטצייג אויף דער אגראדאווא גאס.

—————

א צימער אהן אפטרעטגעלד — איך גיב אפ א שעהן, ליכטיג צימער, אהן באלקאן, אהן בעקוועמליכקייטען. ס׳קען זיין מיט בעקעסטיגונג און בעדינונג, צו דערוויסען זיך אויף דער „מילשא", פראנט 2־טען שטאק.

—————

פערלוירען 10 זל. — אהן בעזונדערע סמנים. דער עהרליכער פינדער וועט זיך מסתמא נישט געפינען.

—————

צו מיין סובלאקאטאר — וועלכער צאהלט מיר נישט קיין דירה־געלד, און ווארפט אייגלעך אויף מיין ווייב, זיך איך אנ׳עהרליכען מענש, וואס זאל מיר העלפען איהם ארונצווארפען פון 4־טען שטאק.

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

בייל‍אגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 111 · פרייטאג, דעם 13 מאי 1932

די נייעסטע לאדזער „אקציען־געזעלשאפט"

אין ווישניאווא גורא:

מעקלער: וויפיל דירות דארפט איהר?

ערשטער (פון דער געזעלשאפט): מיר האבען געגרינדעט אנ׳ „אקציען־געזעלשאפט" אויף צו דינגען א דאטשע אין ווישניאווא גורא.

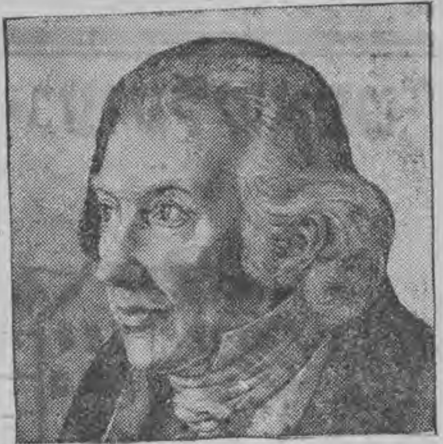

אויבן רעכטס: אין בערלין ווערט געדרעהט א נייער פילם איבער'ן לעבען פון פרידריך דעם גרויסען.

אינדערמיט רעכטס: צום הונדערסטען יאהרצייט פון שעפער פון דייטשען פאלקסליד קארל פרידריך צעלטער.

אונטען רעכטס: רעוויע פון די בייסטע מאדעס אין גרונעוואלד אין בערלין.

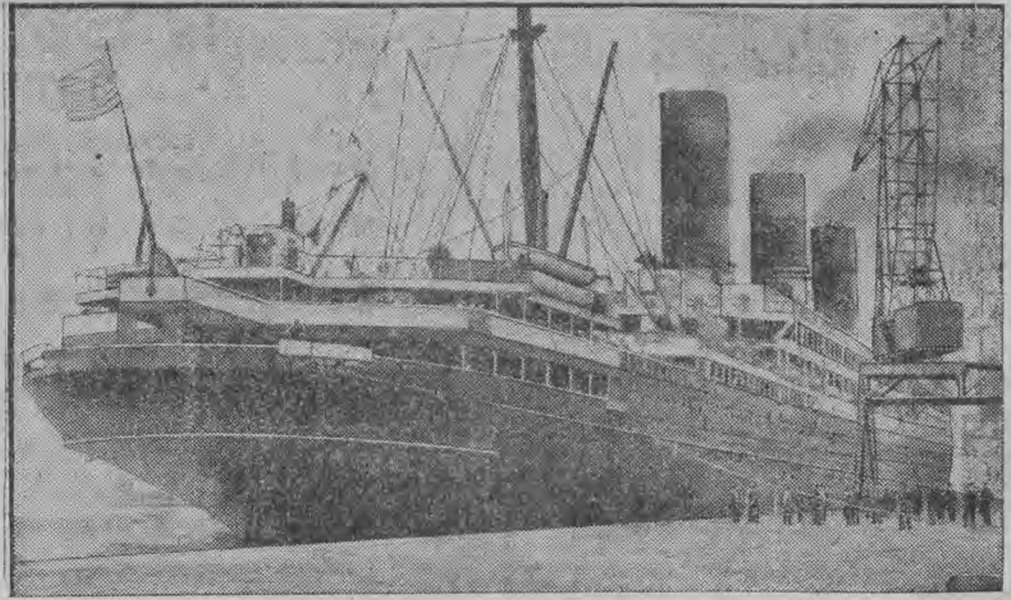

דער אמעריקאנישער ריזען־דאמפער „לעוויאטאן", די שיף, וועלכע האט פריהער געהייסען „פאטערלאנד" איז איבערגעגעבען געווארען די"ך די טשלאנד אויפ'ן סמך פון ווערסאילער טראקטאט

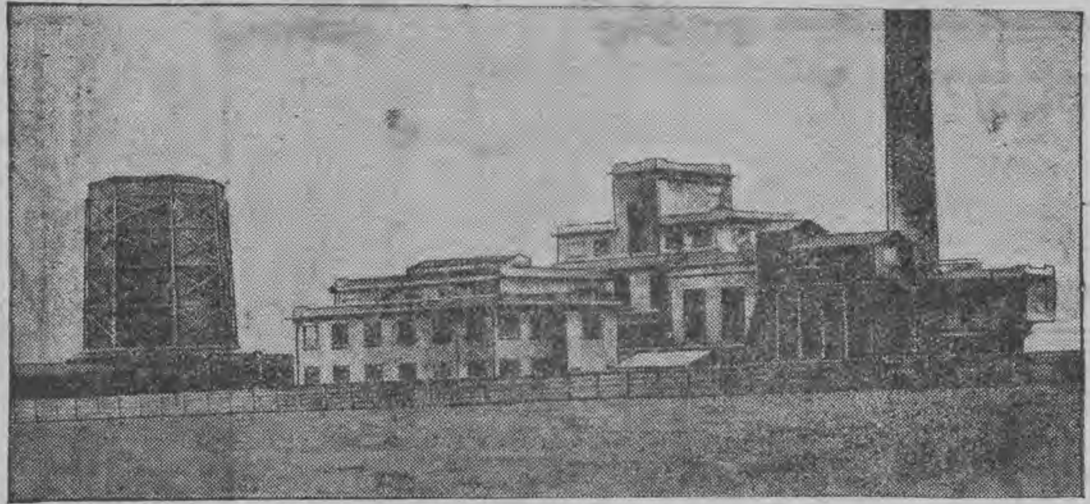

ריזיגע פאבריק צו פערבר'ען אפפאל איז געעפענט געווארען אין דער שטאט ליאן (פראנקרייך)

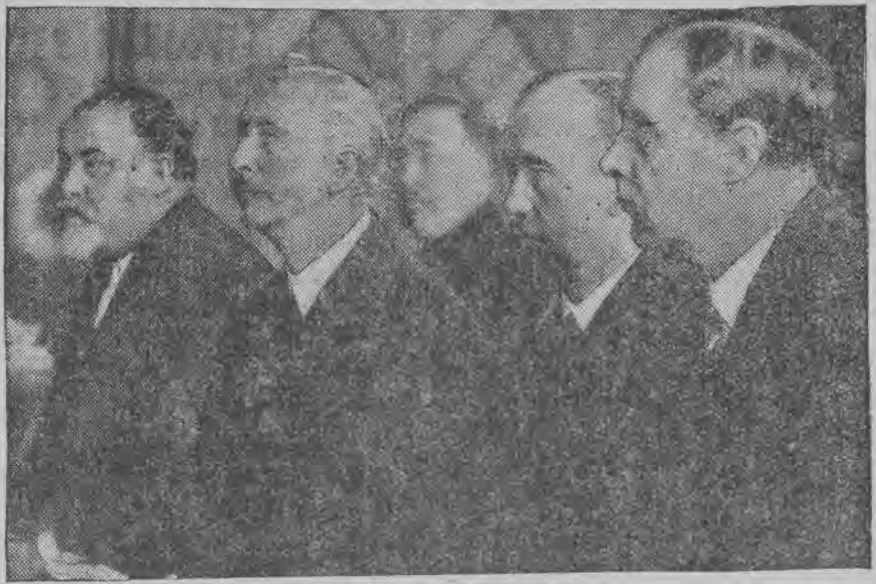

די דירעקטאר'ען פון קרעגער־קאנצערן אויף דער בעשולדיגונגס־באנק.

אויבען לינקס: די אייזענגרובענס אין ראמעלסבערג (דייטשלאנד) זאלען אפגעשטעלט ווערען. די גרובענס זענען אלט טויזענד יאהר.

אינדערווייט לינקס: דער בעריהמטער פראנצויזישער באטור־פארשער קיוויע צום הונדערסטען יאהרצייט.

אונטען לינקס: די דרייסטע לופט־פליהערין עלי ביינהארן איז געקומען צו פליהען קיין סידני (אויסטראליען).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג

ז

13

אייר תרצ"ב

מאי

זון-אויפגאנג 3.45
זון-אונטערגאנג 7.12

ליכט-צינדען: 7,01

רעגיסטראציע פון אַרבייטסלאָזע

(–) דער אונטערשטיצונגס-אַמט ביים מאגיסטראַט איז מודיע, אז די רעגיסטראַציע אויף שטיצע פאר אַרבייטסלאָזע פאַר'ן חודש מאַי קומט פאַר לויט פאָלגענדען סדר:

היינט, פרייטאָג, דעם 13-טען מאַי:

R S T U

שבת, דעם 14-טען מאַי:

W Z Ź

וועגען די פרייזען אויף פלייש

(2) היינט אָדער מאָרגען וועט זיך צוזאַמענקומען די צענניק-קאָמיסיע ביים מאגיסטראַט, כדי ענדגילטיג פעסטצושטעלען די פרייזען אויף פלייש.

דער מאַגיסטראַט איז געגען העכערען דעם צענניק.

צו וועט דער מאגיסטראט עקס-מיטירען ארבייטסלאזע?

(אג) דאָס שטאָטישע געריכט האָט נעכטען בעטראַכט עטליכע אָנקלאָגעס (איבער אַ צעהנדליג) פונ'ם מאַגיסטראַט געגען לאָקאַטאָרען וואָס צאָהלען נישט קיין דירה-געלד אין די נייע הייזער אויף פאָלעשיע. דער מאַגיסטראַט האָט אַרויסגעקריגען פון געריכט די געוואונשענע עקסימיסיעס, אָבער, ווי מיר דערוויסען זיך, וועט דער מאַגיסטראַט נישט טראַקטירען דעם ענין צו האַרב, און בעמיהען זיך אַדורכקומען מיט די לאָקאַטאָרען וועלכע זענען דאָס רוב אַרבייטסלאָזע.

לאקאל-שטייער

(מ) דעם 31 מאַי ענדיגט זיך דער געזעצליכער טערמין פון צאָהלען לאָקאַל-שטייער פאַר'ן צווייטען קיוואַרטאַל 1932 און פון מלוכהשען שטייער פון אומבעוועגליכע גיטער צוזאַמען מיט דער הוספה פאַר דער שטאָט פאַר'ן 1-טען קוואַרטאַל 1932. דער הנחה-טערמין פון צאָהלען די שטייערען ענדיגט זיך דעם 14 יוני ה. י.

אפטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: א. פאָטאָש (פלאַץ קאָשטשעלני 10), א. כאַרעמזאַ (פאָמאָרסקאַ 12), ע. מילער (פיעטרקאָווער 46), מ. עפשטיין (פיעטרקאָווער 225), ז. גאָרטשיצקי (פשעיאַזד 59), ג. אַנטאָניעוויטש (פאַביאַניצער 50).

קלאַנג-קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

היינט און פאלג. טעג!
גרויסער דאפעלט-פראגראם!
I.
מעכטיגע ליבעס-דראַמע א. נ.
„סוף וועלט"
אין דער הויפט-ראָל Abel Gance
II.
פראַכטפולע קאָמעדיע פון די בעסטע וועלט-קאָמיקער א.נ.
LAUREL i HARDY
אונטער די קראַטען
באַמבעס פון לאַכען, לאַכען און לאַכען.

אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

פאבאר פון יאר־גאנג 1911

היינט, דעם 13-טען מאַי ד. י. דאַרפען זיך שטעלען:

פאַר דער פאָבאָר־קאָמיסיע נומער 1 (נארוטאָוויטשא 75) די פאָבאָראָוצעס פון יאָהרגאנג 1911, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3 טען פאָל. קאָמיסאַריאַט, וועמענס נעמען ס'הייבען זיך אָן מיט די ליטערעס:

D F

פאר דער קאָמיסיע נומער 2 (אגראָדאָווא 34) די פאָבאָראָוצעס פון יאָהרגאנג 1911, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4. פאָליציי-קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען-נעמען אויף די אותיות:

D O S Sz Sch Ś

פאַר דער קאָמיסיע נומער 3 (קאָשטשושקי 21) די פאָבאָראָוצעס פון 1910, קאַטעגאָריע B, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאָליציי-קאָמיסאַריאַט, וועמענס נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט די אותיות:

F R T W

מאָרגען, דעם 14-טען מאַי ד. י. דאַרפען זיך שטעלען:

פאַר דער פאָבאָר-קאָמיסיע נומער 1 (נארוטאָוויטשא 75) די פאָבאָראָוצעס פון יאָהרגאנג 1911, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאָל. קאָמיסאַריאַט, וועמענס נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט די ליטערעס:

E P

פאַר דער קאָמיסיע נומער 2 (אָגראָדאָווא 34) די פאָבאָראָוצעס פון יאָהרגאנג 1911, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4 פאָליציי-קאָמיסאריאַט מיט די פאַמיליען-נעמען אויף די אותיות:

E F I J M N

פאַר דער קאָמיסיע נומער 3 (קאָשטשושקי 21) די פאָבאָראָוצעס פון 1910, קאַטעגאָריע B, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאָליציי-קאָמיסאַריאַט, וועמענס נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט אַלע אותיות:

צו די פאָבאָר-קאָמיסיעס דאַרפען די פאָבאָראָוצעס מיטנעמען די פעסער, אָדער פערזענליכע דאָקומענטען ארויסגעגעבען פון די פאָליציי-קאָמיסאַריאַטען, פראָלאָנגאציע און רעגיסטראַציע-קאַרטען, וואָס זענען אויסגעשטעלט געוואָרען פון לאָדזער מאגיסטראַט, און בעשייניגונגען וועגען פאַך און בילדונג.

די פליכט פון צושטעלען פערזענליכע דאָקומענטען איז אויך חל אויף די פאָבאָראָוצעס פון קאַטעגאָריע ב., וועלכע האָבען די דאָזיגע בעשייניגונגען צוגעשטעלט צו די פאָבאָר-קאָמיסיע אין די פריהעריגע יאָהרען.

פון האנדעל"ס-געריכט

„נאדזור" פון פירמע „הערשקאוויטש און ליפנאווסקי" דורכן אפעלאציע-געריכט אפגעווארפן

אין נאָוועמבער פ. י. האָט דאָס האַנדעלס-געריכט פערפעבטליכט אנ'אופאַדלאָשטש דעם בעקריי-בעזיצער גוסטאַוו בעק (זשגאָוסקא 23).

געגען דעם אופאַדלאָשטש, האָט די פירמע „שניידער און אייגער" אָפּגעגעבען אנ'אָנקלאָגע צום אַפּעלאַציע-געריכט אין וואַרשא.

אויף דער לעצטער זיצונג, האָט דאָס אַפּעלאַציע-געריכט דעם אופאַדלאָשטש בעשטעטיגט.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופאַדלאָשטש פון דער פירמע „צעזאַר וויהאַן" (פשעיאַזד 2), איז געגעבען די אַנווענדונג פון די קרעדיטאָרען, נאָמינירט געוואָרען אלס סינדיק אַדוו. רעמביעלינסקי.

* * *

די פירמע „הערשקאָוויטש און ליפנאָווסקי", פאַבריק פון ביינוועלנע אויסאַרבייטונגען, האָט אין יולי פ. י. געבעטען אַ „נאַרזור".

הגם דער גרעסטער טייל קרעדיטאָרען, האָט זיך ארויסגעזאָגט פאר געבען דעם „נאַדזור", און נאָר איין בעל-חוב האָט זיך ענטגעגענגעשטעלט, האָט דאָס געריכט די ביטע וועגען דעם „נאַדזור" אָפּגעוואָרפען. דאָס געריכט האָט זיך געשטיצט אויף דעם עדות זאָגען, אז די פירמע האָט דעם בעל-חוב פאַרגעלעגט 50 פראָצ. און דערביי בעמערקט, אז אויב ער וועט נישט נעמען 50, וועט ער שפעטער נעמען נאָר 20 פראָצ. געגען דעם „נארזור", האָט זיך אויך ארויסגעזאָגט די לאָדזער האַנדעלס-קאַמער.

די פירמע „הערשקאָוויטש און ליפנאָווסקי" האָבען אפעלירט צום אַפעלאַציע-געריכט. אויף דער לעצטער זיצונג, האָט דאָס אפעלאַציע-געריכט בעשטעטיגט די דעציזיע פון לאָדזער געריכט, און דעם „נאַדזור" אָפּגעוואָרפען.

* * *

אין נאָוועמבער 1929, האָט דאָס האַנדעלס-געריכט פערעפענטליכט אנ'אופאַדלאָשטש דער פירמע „ווילהעלם ריזענבערג", טריקאָטאַזש-פאַבריק (גדאַנסקא 136).

בינו לבינו איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אז דער געפּאַלענער ריזענבערג פיהרט אַ צווייטע אונטערנעמונג אונטער דער פירמע „פ. שילער יורשים" שותפות מיט זיין פרוי עלפרידא, וועלכע הייסט פון ערשטען מאַן שילער. צוליב וואָס דער סינדיק, האָט זיך געווענדעט צום געריכט, צו פערעפענטליכען אַ צוגאָב-אופאַדלאָשטש דער פרוי, די בעזיצערין פון דער פירמע „פ. שילער, יורשים".

צוליב דעם, וואָס די אַרויסגערופענע עדות, האָבען נישט געקענט פעסטשטעלען, אז ריזענבערג פיהרט צוויי געשעפטען, האָט דאָס געריכט די ביטע פון סינדיק אָפּגעוואָרפען. אויך דאָס אַפּעלאַציע-געריכט אין וואַרשא, וואוהין דער סינדיק האָט אַפּעלירט, האָט די אָנקלאָגע אָפּגעוואָרפען.

מארגען און איבערמארגען ענדיגט זיך דער טערמין

פון דער קינדיגונג אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע

(2) עהרענכטען אין אָוונד איז אין „פראַצא" פאָרגעקומען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון פאבריקס דעלעגאטען פון אלע פאבריקען, אין וועלכע עס ארבייטען מיטגלידער פון דער „פראַצא".

פון די בעריכטען איז געווען צו זעהן, אז לעת עתה האָבען געקינדיגט די ארבייטס-באדינגונגען פיער גרויסע לאָדזער פאַבריקען, ווי דהיינו: „ל. גייער", „ג. עיטינגאָן", „שייבלער און גראָהמאן" און „קאַרל אייזערט".

ביי גייערן און אייזערטן ענדיגט זיך די קינדיגונג מאָרגען, ד. 14 ד. ח. און ביי עיטינגאנען און שייבלער'ן – איבערמאָרגען שבת, דעם 21 ד. ח.

פון די בעריכטען איז אויך געווען צו זעהן, אז צוויי פון די דאָזיגע פאבריקען האָבען גערעסטע מיליטער-בעשטעלונגען מיט בעשטימטע טערמינען אויף זייער אויספיהרונג, און דעריבער איז א סברא, אז זיי וועלען נישט רעדוצירען דערווייל די לוינען, מחמת אין דער קאלקולאציע זענען גענומען געוואָרען אין אכט די איצטיגע לוינען.

אויב אָבער מ'זאָל די לוינען יאָ רעדוצירען – וועט מען וואַרפען די ארבייט.

ביי „שייבלער און גראָהמאַן" זענען די אַרבייטער געקינדיגט נאָר אין איינינגע אָפטיילונגען, און די פערזאמלטע זענען געווען אין דער מיינונג, אז אין דעם פאַל האַנדעלט זיך עס וועגען רעדוצירען די לוינען אויף ראַטעס, כדי אויסצומיידען אנ'ענטשלאָסענע אקציע מצד די ארבייטער.

עס איז ארומגערעדט געוואָרען דער פלאַן פון דער אקציע געגען די לוין-רעדוקציעס, און עס איז בעשלאָסען געוואָרען צוצוטרעטען צו די איינצעלנע שטרייקען.

מחמת דעם, וואָס די פאַבריקאַנטען טענה'ן, אז צום רעדוצירען די לוינען בערעכטיגט זיי דאָס פאלען פון די פרייזען אויף ארטיקלען פון ערשטען געברויך, האָבען די פערזאמלטע בעשלאָסען ארויסצוטרעטען מיט אנ'ענערגישען פראָטעסט פאר די צענטראל-מאכט אין ווארשא און פאר דעם לאָדזער שטאָט-סטאראסטע, געגען דעם, וואָס די רעגירונג מישט זיך נישט אריין אין דעם רעגולירען די פרייזען, בעת אין משך פון איין חודש איז פלייש דריי מאָל טייערער געוואָרען, און ברויט – 2 מאָל.

שרעקליכע לופט-פליה-קאטאסטראפע

צוויי אונטעראָפיצירען אומגעקומען אין די פלאַמען פון אעראָפּלאַן

(2) אין שייכות דערמיט, וואָס אין לובלינעק, הינטער לאָדז ווערט געעפענט אַ פילאָטען-שולע זענען אין די לעצטע טעג געבראַכט געוואָרען פון פּויזען קיין לאָדז 25 אַעראָפּלאַנען.

נאָכ'ן מאָנטירען די דאָזיגע אַעראָפּלאַנען זענען פון טאָרן געלעגירט געוואָרען קיין לאָדז די 2 בעריהמטע פוילישע לופט-פליהער, דער סערזשאַנט קאַרלינסקי און דער פלוטאָנאָווי פּאַשיעטשינסקי. די ביידע אונטער-אָפיצירען זענען נעכטען געקומען קיין לאָדז, און תיכף גענומען צו אויספּרובען די מאָנטירטע אַפּאַראַטען.

אין איין אַעראָפּלאַן האָט זיך אַריינגעזעצט דער סערזשאַנט קאַרלינסקי אַלס אַ פּילאָט און אַלס אָבסערוואַטאָר דער פערטרעטער פון לופט-פליה-פלאַץ, פּאָרוטשניק וויטאַקאָווסקי.

נאָך 20 מינוט פליהען האָט דער פּאָרוטשניק זיך אַראָפּגעזעצט און זיין אָרט האָט פערנומען דער פּלוטאָנאָווי פּאַשיעטשינסקי.

ווען דער אַפּאַראַט האָט זיך אויפגעהויבען אויף עטליכע צעהנדליג מעטער, האָט זיך פּלוצים דערהערט אַ שטאַרקער קנאַק און מאָמענטאַל איז ער אַרומגענומען געוואָרען פון פלאַמען...

גלייך דערנאָך איז ער אַרונטערגעפאַלען אין דער בלאָטע, וואָס געפינט זיך נעבען דעם לופט-פליה-פלאַץ.

דאָס פייער איז נישט געלונגען איינצולעשען, און דער אַעראָפּלאַן איז אינגאַנצען פערברענט געוואָרען, מיט די ביידע לופט-פליהער וואָס האָבען זיך אין איהם געפונען.

מען האָט נאָר אַרויסגעשלעפט פון אונטער די האַלעוועשקעס זייערע פערברענטע קערפערס, וועלכע זענען אָפּגעפיהרט געוואָרען אין פּראָזעקטאָריום.

די דערוויילינע אויספאָרשונג האָט אַרויסגעוויזען, אַז די סיבה פון דער עקספּלאָזיע איז וואַהרשיינליך געווען דאָס פּלאַצען פון אַ רעהרעל וואָס פיהרט פון קאַרבאַראַטאָר צו דער בענזין-ציסטערנע, די אויספאָרשונג דויערט.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
Casino
אנהייב 30 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
לעצטע 2 טעג!
פילם פון דער פּראָדוקציע Turżański
„אונבעקאנטער זינגער"
אין דער הויפּטראָלע LUCIEN MURATORE
פערקלענערטע פרייזן: 1, 1.50 און 2 זל.

ערשטער קלאַנג-קינא-טעאטער
SPLENDID
3-טע וואָך! לעצטע טעג!
Iwan Mozżuchin
אין פילם
„סערזשאנט X"
פרייזען פון אלע פּלעצער 1 זל. און 1.50
אָנהייב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

מענשען וואָס זוכען נייע וועגען

זיי פאָרשען, זוכען און ווילען אויפטאָן נייעס, און זיי איז צו פערדאַנקען דער פּראָגרעס

מען קאָן זיך פאָרשטעלן, אַז ווען קאָלומבוס האָט צום ערשטען מאָל זיך אַרויסגעלאָזען אויף זיין אומבעשטימטער רייזע איבער די אומענדליכע וואַסערן פון דעם אַטלאַנטישען ים, האָבען געוויס זיך געפונען מענשען, וואָס האָבען געקוועטשט מיט די פּלייצעס פאַר וואונדער און געפרעגט:

„וואוהין קריכט ער, דער משוגענער? צו וואָס שטעלט ער איין זיין לעבען אין קאָן"?

קיין ענטפער אויף דער דאָזיגער פראַגע האָבען זיי, פערשטעהט זיך, אין יענעם טאָג נישט געקראָגען; קאָלומבוס אַליין וואָלט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען.

„און טאַקע צו וואָס דרעהט ער אַ ספּאָדיק? — האָבען די מענשען דעמאָלט געמוזט קלערען — און זאָל זיין, אַז ער וועט שוין געפינען לאַנד אין ערגעץ אַן עק וועלט — וועמען וועט עס ברענגען נוצען? ווער דאַרף עס האָבען"?

סאַ צו וואָס ריזיקירט ער זיין אייגען לעבען און דאָס לעבען פון זיינע מאַטראָזען צוליב אַ נאַרישען חלום, אַ פּוסטער פאַנטאַזיע? וואָס זוכט ער?

אומגעפעהר דיזעלבע פראַגע פון פיר הונדערט יאָהר צוריק האָט געשטעלט אַ יוד, ווען ער האָט אין זיין צייטונג געלייענט, אַז בוירד'ס עקספּעדיציע האָט דערגרייכט צום זיד־פּאָל, וואו זי האָט ענטדעקט ניי לאַנד.

„אַ גליק האָט מיך געטראָפען — האָט דער יוד זיך צעדרשנ'ט — געפונען לאַנד אויפ'ן פּאָל! עס האָט זיך טאַקע געלוינט צו פערשווענדען הונדערטער טויזענטער דאָלאַרס און ריזיקירען צענדליגער מענשליכע לעבענס, אַבי צו געפינען ערגעץ הינטער די הרי חושך אַ שטיקעל אייזיג לאַנד, וואוהין מען וועט מוזען שיקען אַ נייע עקספּעדיציע צו ברענגען יענע עקספּעדיציע!! איך פרעג אייך, צו וואָס דראַפּען זיך מענשען אויף די גלייכע ווענט? וואָס זוכען זיי?"

און דיזעלבע טענות האָט מען געקאָנט הערען ווען פּירי, צום ביישפּיל, האָט דערגרייכט צו דעם נאָרד־פּאָל, אָדער ווען אַן אַנדער רייזענדער האָט ענטדעקט דאָס „שאַרקאַ־לאַנד" — טאַקע צו וואָס האָבען די מענשען זיך געדראַפּעט אויף די גלייכע ווענט? וואָס האָבען זיי געזוכט?

און מען מוז צוגעבען, אַז די פראַגע איז נישט אָהן אַ גרונט, וואָרים די מענשען פון קאָלומבוס'ס צייטען און אַפילו קאָלומבוס אַליין האָבען נאָר געזעהען, ווי זיין געפונען לאַנד איז געוואָרען אַ פּלאַץ פון רויב און מאָרד, ווען די אינדיאַנער זענען אויסגעשאָכטען געוואָרען צוליב זייער גאָלד. אָבער פון דער גרויסקייט פון דער היינטיגער אַמעריקע האָט מען דעמאָלט נאָך נישט געחלומ'ט.

עס וועלען נאָך פערבייגעהען דורות איידער דער נאָרד־פּאָל וועט בענוצט ווערען; דאָס מיינט, מיר זעהען נישט די פּראַקטישע נוצען פון יענע ענטדעקונגען, סאַ „צו וואָס זיך געדראַפּעט אויף די גלייכע ווענט?"

דאָס איז אַן אייביגע פראַגע, וואָס קאָן געשטעלט ווערען נישט נאָר וועגען אַ קאָלומבוס'ען, נאָר וועגען יעדען מענשען, וואָס אַרבייט ערנסט אין זיין פאַך.

דער יונגער געלערנטער אין זיין לאַבאָראַטאָריע, וואָס עקספּערימענטירט מיט די געפעהרליכסטע שטאָפען און אָטעמט איין אַלע גיפטיגע גאַזען, אַרבייטענדיג אויף אַ געוויסער פאָרמולע, אָבער צו וואָס? זיין ערפינדונג וועט דאָך סיי־ווי נישט געהערען צו איהם — ער איז דאָך נאָר אַן אַרבייטער.

מיר קענען אַ סטאָליער אַ קינסטלער, אָדער מעבעל־מאַכער, האָט ער אַ מערקווירדיגען גוסט, אַ חשק, צו זיין קינסטלערישער אַרבייט.

קוקען מיר זיך צו, מיט וואָס פאַר אַ בעגייסטערונג ער שניצט און מייסטערט זיינע קעסטעלעך און שופלאָדלעך, וואָרים ער איז אין זיין פאַך אַ קינסטלער, ווי דער מוזיקער, דער מאָלער און דער פּאָעט; אָבער צו וואָס? וואָס וויל ער דערגרייכען? צו וועלכען צוועק זאָגט ער זיך אָפּ פון די פערגעניגענס, אויף וויפיל עס איז בעשערט דעם אַרבייטער צו גענייסען? צו וואָס דראַפּעט ער זיך אויף די גלייכע ווענט?

אָבער יענער בלאַסער סטודענט, און דער געלערנטער אין זיין לאַבאָראַטאָריע און דער קינסטלער פון דעם וואַרשטאַט, פּונקט אַזוי ווי קאָלומבוס אָדער בוירד, זענען מענשען מיט אומרוהיגע גייסטער, וואָס אַרבייטען, נישטערען און זוכען נייע וועגען, נייע געדאַנקען, נייע פאָרמולעס נישט צוליב פערדינסטען, נישט פאַר זיך און נישט פאַר פרעמדע, נאָר עס זיצט אין זיי די נשמה פון דעם אַוואַנטוריסט, וועלכער ווערט געשטויסען אין אַלע זיינע מעשים דורך אַ געהיימער קראַפט, וואָס ער קאָן אַליין נישט ערקלער'ען. עס איז דער אוואַנטוריסט, וואָס דאַרשט נאָך וויסען.

און ווען נישט אָט די פּיאָנערען, וואָלט אונזער ציוויליזאַציע געווען היינט הינטערשטעליג אויף מעהר פון דריי טויזענט יאָהר; מיר וואָלטען מיט אונזערע קענטעניסען אוועק נישט ווייטער פון דער אַלטער גריכענלאַנד, און די גרויסע אוצרות פון דער נאַטור, וואָס גיבען אונז די לעבענספערגעניגענס, וואָלטען געבליבען פון אונז פערהוילען און פערבאָרגען.

עס זענען די מענשען, וואָס זוכען, נישטער'ען, פאָרשען און קאָנען נישט שטעהן אויף איין אָרט, די מענשען מיט דעם פּיאָנערען־גייסט, וועמען די וועלט האָט צו פערדאַנקען פאַר איהר פּראָגרעס.

געוויס קאָנען נישט זיין קיין קאָלומבוסעס, און נישט יעדער איז געשאַפען צו זיין אַ פּיאָנער; אָבער יעדען איז געגעבען די געלעגענהייט צו לערנען, פאָרשען, דענקען, און זוכען נייע וועגען — און די מוטיגע מענשען האָבען זיי געפונען. ר.

ר' יהודה החסיד

(ענדע פון 9־טע זייט).

האָט ער פערלאַנגט פון זיך אַליין און פון אַנדערע: „דו זאָלסט אַזוי שטאַרק זיין אין דיין פרומקייט, אַז ווען מען לאַכט אַפילו פון דיין פרומקייט און מען מאַכט פון דיר חוזק, זאָלסטו דאָך בלייבען פעסט ביי זיך און דיין כוונה זאָל זיין לשם־שמים". און ווי עס איז אַ חוב פאַר יעדען יודישען מענשען צו רייניגען זיין נשמה און לעבען תמיד אין קדושה און אין ריינקייט, אַזוי איז אַ חוב אויך צו רייניגען די נשמה פון דעם אַנדער'ען, אַכטונג געבען, אַז דער אַנדערער זאָל זיך אויך אויפפיהרען אין הייליגקייט און פרומקייט.

מען דאַרף אומגעהען מיט מענשען מיט ליבע און מיט גוטסקייט. און אַלע מענשען זאָלען גלייך זיין — אין גוטער און ליבענסווירדיגער בעהאַנדלונג. מען טאָר נישט מבייש זיין דעם קנעכט און נישט די דינסט, וואָס דינען ביי דיר אין הויז, און נישט נאָר די מענשען דאַרף מען ליבען און נישט מצער זיין, אַפילו די בהמה דאַרפסטו נישט אָנטאָן קיין יסורים. און לאָדט מען אָן צופיל משא אויף איהר, וועט מען אויף יענער וועלט האָבען אָפּצוגעבען דין וחשבון דערפאַר", און מען זאָל די בהמה ווי דעם הונט וואָס בייסט נישט, נישט שלאָגען; און מען זאָל קיין הונט נישט אָפּגיסען מיט הייס וואַסער. עס איז אויך אַ גרויסער חטא, ווען מ'גיט אַ קאַץ פאַר די אויערען, כדי צו הערען ווי זי מיאַוקעט. מען טאָר נישט שלאָגען קיין פערד מיט די שפּאָרען, ווי דאָס טוען פיל נישט־יודען און יודען. עס איז אַן עבירה צו טאָן אומגערעכטיגקייט אַ יודען, און מען טאָר נישט טאָן קיין אומגערעכטיגקייט קיין נישט־יודען. און ווי דו ביזט מחויב צו האַנדלען באמונות מיט יודען, אַזוי ביזטו מחויב צו האַנדלען באמונות מיט נישט־יודען. ווען דער נישט־יוד פרעגט דיך אַן עצה, צי ער זאָל האַנדלען מיט דעם אָדער יענעם יודען, דאַרפסטו איהם זאָגען דעם אמת און זיין צו איהם אויפריכטיג.

ר' יהודה החסיד זאָגט־אָן איינמאָל און נאָך אַמאָל, אַז מען זאָל זיך דערווייטערען פון שלעכטע מידות, פון חניפה און רכילות, פון לשון־הרע און ליגען. מען זאָל אַפילו נישט טראַכטען פון שקר. דער יודישער מענש דאַרף זיין אַ פאָלקאָמענער מענש: פאָלקאָמען אין זיינע מעשים־טובים און פאָלקאָמען אין זיינע גוטע געדאַנקען. ער דאַרף זיין פאָלקאָמען אין זיינע בעציהונגען צו גאָט און צו יודען און נישט־יודען.

ר' יהודה החסיד האָט פערפאַסט פיל ספרים. די מייסטע פון זיי האָבען בעהאַנדעלט די סודות פון דער תורה און פון די תפילות, און זיי זענען געבליבען אין מאַנוסקריפּט אין פערשידענע ביבליאָטעקען. זיי זענען נאָר ציטירט אין פערשידענע ספרים פון אַנדערע מחברים. זיין הויפּט־ווערק, וואָס האָט איהם פערשאַפט זיין אומשטערבליכען נאָמען אין יודענטום, איז זיין „ספר חסידים".

דער „ספר חסידים" טראָגט אַפילו דעם נאָמען פון ר' יהודה החסיד אַלס מחבר, אָבער אין אמת'ן איז דער ספר אַ זאַמלונג פון פערשידענע מחברים, ווי ר' שמואל החסיד (דער פאָטער פון ר' יהודה החסיד), ר' אלעזר רוקח (דער תלמיד פון ר' יהודה החסיד), זיינע אַנדערע תלמידים, און אויך פון פערשידענע פרומע ספרים, אָבער דער קרן און עיקר פון ספר געהערט צו ר' יהודה החסיד, און איז צונויפגעשטעלט געוואָרען נאָך זיין טויט, ביים סוף פון דרייצעהנטען יאָהרהונדערט, געשאַפען געוואָרען איז ער אין דער רהיין־געגענט.

דער „ספר חסידים" רעדט פון די פליכטען פון דעם יודישען מענשען, ווי ער זאָל זיך אויפפיהרען אין זיין לעבען, אין זיין אומגעהען מיט מענשען, מיט זיינע קנעכט און דינסטען און זיין פיה, ער קלערט איהם אויף אין זאַכען פון ערציהונג און לערנען; ווי ער זאָל אומגעהען מיט ספרים און שרייבען ספרים א. אַז. וו. זיינע מאָראַלישע דרשות זענען בעגלייט מיט משלים און מעשיות וואָס ער דערצעהלט ווירקען שטאַרק מיט זייער שעהנער פאָרם און שפּראַך, און זענען פול מיט מוסר און חכמה.

דער „ספר חסידים" איז אַלס הייליגער ספר אָנגענומען געוואָרען אין יעדער צייט, ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. פיל יודישע דורות האָבען זיך מיט איהם געשפּייזט: ער האָט אויך שטאַרק געווירקט אויף דער חסידישער בעוועגונג, וואָס האָט פון איהם איבערגענומען פיל געדאַנקען, משלים און ערצעהלונגען.

דער „ספר חסידים" איז איינער פון די גרויסע ספרים אין דער יודישער ליטעראַטור, וואָס דורך זיין גרויסקייט און הייליגקייט האָט ער געמאַכט פערגעסען דעם נאָמען פון זיין מחבר, און נאָר זיין נאָמען (פון ספר) איז געבליבען אין פאָלק. דאָס רוב יודישע מענשען ווייסען כמעט נישט ווער עס האָט פערפאַסט דעם ספר „חובת הלבבות" אָדער „מנורת המאור", „ראשית חכמה" וכדומה; און אַזוי איז אויך מיט דעם „ספר חסידים". און ווי מיט אַנדערע הייליגע ספרים, וואָס כדי צו מאַכען זיי פאָלקסטימליך, האָט מען געמאַכט צו זיי פערשידענע פירושים, אַזוי האָט אויך דער „ספר חסידים" פערשידענע פירושים, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען כדי איהם צו מאַכען פערשטענדליך צו דעם ברייטען, פשוט'ן פאָלק. (שאג)

צום פריהלינג
בעזיצט דעם גרעסטען אויסוואַהל פון דער נייעסטער אין־ און אויסלענדישער קאָסמעטיק ווי:
פּערפומען פּודערן
טואַלעט־זייפען, קרעמען, זעמטליכע סעלנישע און בלומען־וואַסערן
די איבעראַל־בעקאַנטע קאָנקורענץ־פּערפומעריע פון
J. DRUKIER, 5 ZAWADZKA 5 — tel. 175-92. —
בעמערקונג: פאַר ענגראָסיסטען בעדייטענדער ראַבאַט.
בעזוכט מיין פּערפומעריע און איהר וועט זיך איבערצייגען.

(17

ר. איזראעל

דאָס בופעט־מיידעל

א סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון דער לאָדזער ווירקליכקייט

— ווער איז דאָרט, ווער קלאַפּט דאָס איצט.

— האָב נישט קיין מורא, קיין שום פרעמדער וועט דאָ נישט אַריינקומען, דאָס איז געוויס מיין חבר, וועלכען איך האָב בעשטעלט דאָ אַהער.

— לאָז איהם נישט אַריין, איך וויל נישט, אַז אימיצער זאָל מיך דאָ זעהען.

— וואָס האָסט דו מורא, איך קען דאָך נישט אַרויסוואַרפען אַן'אַלטען פריינד, ווען ער קומט צו מיר.

נאָר איידער זאַנעק האָט דאָך געבעטען דעם קלאַפּענדען אַריינצוקומען אָדער נישט, האָט זיך געעפענט די טיר און ס'איז אַריינגעקומען אַ הויכער, שוואַרצער יונגערמאַן מיט פלינקע שוואַרצע אויגען, מיט לאַנג פערקעמטע האָר. ער איז אַריינגעקומען מיט אַ פּאַפּיראָס אין מויל און מיט אַ שמייכעל געקוקט אויף זאַנעקן און אויף קלאַראַ'ן, וועלכע האָט זיך איינגאַנצען געהאַט פערלוירען.

זאַנעק האָט אַרויסגעלאָזען קלאַראַן פון זיינע אָרעמס.

— אַ זעהר פיין נקבה'לע, האָט דער אַריינגעקומענער געזאָגט.

— וואָס רעדסטו ליאָווא, האָט זאַנעק געזאָגט, איך בעט דיך געה אַרויס.

דער אַריינגעקומענער איז געווען „ליאָווקע קאַבּיעסשאַוש".

— אַזוי בעהאַנדעלסט דו אַן'אַלטען פריינד, דאַן האָט ליאָווא געזאָגט און זיך אַוועקגעזעצט אָהן צערעמאָניעס אויף דער קאַנאַפּע. איך וויל באַר וויסען, ווער דאָס פריילין איז, אפשר וואָלסט דו מיר זי פאָרגעשטעלט.

— דאָס איז מיינס אַ פריינדין, אַ מיידעל פון אַן'אָנגעזעהענער פאַמיליע.

— אויב אַזוי, וועט איהר מיר ענטשולדיגען, איך וויל אייך קיין שלעכטס נישט טון, איך האָב געמיינט, אַז דאָס איז גאָר עפּעס אַנדערש...

— געה איצט אַוועק, איך בעט דיך ליאָווא.

ליאָווקע האָט זיך עלעגאַנט פאָרגעשטעלט פאַר קלאַראַן און זיך געריכטעט צום אַרויסגאַנג.

— געוויס געה איך אַוועק, איך האָב ווירקליך נישט געוואוסט, אַז דאָ איז דיינס אַ פריינדין.

ליאָווקע איז אַרויסגעגאַנגען און זאַנעק האָט נישט געוואוסט, וואָס ער זאָל אָנהויבען צו טון און וואָס אָנצוהויבען צו רעדען.

— זעהסט קלאַראַ... אַזאַ מיספּערשטענדניש... אָבער ער איז אַן'אָרענטליכער מענש... ער האָט נאָר געהאַט אַ טעות.... קיינער וועט דערפון נישט וויסען.... איך פערזיכער דיר....

קלאַראַ איז שוין געווען איינגאַנצען ניכטער. זי האָט אָבער נישט פערשטאַנען און זיך נישט אָפּגעגעבען קיין רעכענונג דערפון, אַז זי ווערט פּראָוואָצירט.

זי איז צוגעפאַלען צו זאַנעק'ן אַרויפגעלייגט דעם קאָפּ אויף זיין אָרעם און היסטעריש געוויינט, דאַן האָט זי געבעטען, אַז זאַנעק זאָל אַריינרופען זיין חבר, וואָס איז ערשט וואָס דאָ געווען און זי אַליין וועט נעהמען פון איהם אַן'עהרען־וואָרט, אַז ער וועט גאָר נישט דערצעהלען קיינעם.

זאַנעק איז געווען זעהר צופרידען פון אַזאַ אויסגאַנג און האָט שנעל אַריינגערופען ליאָווקען.

— ליאָווא, האָט זאַנעק געזאָגט, קלאַראַ וויל דיך בעטען, אַז דו זאָלסט זיין דיסקרעט, איך האָב איהר אַפילו געזאָגט, אַז דאָס איז נישט נויטיג, אַז דו ביזט אַ דזשענטעלמען און זי קען רוהיג זיין.

— פאָלשטענדיג, פריילין, איך בין קודם כל אַן'אָרענטליכער מענש. איהר מוזט מיר ענטשולדיגען פאַר דעם קליינעם מיספּערשטענדניש. איהר דאַרפט דאָך פערשטעהן, מיר זענען יונגע מענשען.... יונגעלייט און איך האָב געמיינט, אַז אימיצער אַנדערש איז דאָ ביי זאַנעקן אין צימער.

קלאַראַ האָט זיך אַביסעל בערוהיגט, אַלע דריי האָבען זיך אַוועקגעזעצט און געמיטליך געשמועסט.

אין דער זעלבער צייט איז בערגער געזעסען אין דעם בעזונדערען צימער, אָנגעגאָסען זיך איין גלעזעל נאָכ'ן אַנדערען און געטרונקען, ער האָט גערעדט הויך. אַזוי ווי אימיצער וואָלט נאָך געווען ביי איהם אין צימער. אין דער אמת'ען האָט ער גערעדט צו זיך אַליין, נישט אָפּגעבענדיג זיך וועגען דעם קיין חשבון.

— מורא זאָלט איהר האָבען פאַר מיר אַ הר חינטישע לעבער, האָט ער געקלאַפּט מיט דער פויסט אין טיש אַריין, ביי־טאָג בין איך דער אָרענטליכסטער מענש אין דער וועלט, און זאָל אימיצער פרובען מיר פאַרצולעגען עפּעס אַ געשעפט, וועלכער פּאַסט נישט פאַר קיין אָרענטליכען מענשען, וועל איך דאָס קיינמאָל נישט טון. אָבער ביינאַכט בין איך דער בייזער גייסט פון דער וועלט. אַלץ בין איך פעהיג צו טון, די וועלט חרוב צו מאַכען וועט מיר אויך נישט זיין צו שווער. בערגער איז געוואָרען דושנע, ער האָט אויפגעריסען דעם קראַגען, אַפילו דאָס העמד, כדי צו בעקומען אַביסעל מעהר לופט. איהם איז אַ בער מיט יעדען מינוט געוואָרען ערגער און ער האָט אָנגעקלונגען אויף גוטשאַ.

גוטשאַ איז שנעל אַריינגעלאָפען, ווייל זי האָט געוואוסט, וואָס עס בעדייטען די פּלוצלינגע אַלאַרמען פון בערגערס צימער. זי האָט שוין געוואוסט וואָס פאַר אַ רפואות מ'דאַרף דעם קראַנקען געבען. זי האָט איהם אַוועקגעלייגט אויפ'ן פּאָטעל, געגעבען פערשידענע טראָפּען ביז בערגער איז איינגעדרימעלט. שטיל איז גוטשאַ געזעסען און נישט אַראָפּגעלאָזען קיין אויג פון בערגער'ן. בלאַס ווי קרייד איז בערגער געלעגען מיט'ן קאָפּ אַריבערגעוואָרפען אויפ'ן ווענטעל פון שטול, שווער געאָטעמט און געקרעכצט.

— איהם ווערט שוין בעסער האָט גוטשאַ געטראַכט. דאָס זענען די ערשטע סמנים.

און ווירקליך איז בערגערן ביסלעכווייז בעסער געוואָרען, ער האָט זיך אויפגעשטעלט, פערבונדען צוריק אין אָרדנונג דעם קראַוואַט. אויסגעוואַשען די אויגען, געוואַשען די הענד און דאַן זיך אַוועקגעזעצט ווי אַ בעל־הבית אין זיין קאַנטאָר און אָנגעהויבען צו געבען בעפעהלען.

— וואָס הערט מען דאָ איצט.

— אַלץ אין בעסטען אָרדנונג בערגער, ליאָווקע האָט היינט אַדורכגעפיהרט די קונץ מיט קליינפעלדס טאָכטער.

— מיט וועמען איז זי געווען אין קאַבינעט?

— מיט דעם קליינעם זאַנעק

— און פערטיג איז זי, די נקבה?

— ניין, נאָך נישט, אָבער כמעט ווי פערטיג.

— מאָרגען דאַרף זי נאָכאַמאָל דאָ אַהערקומען, האָט בעפוילען בערגער, טוען מיט איהר, וואָס מ'דאַרף און איבערמאָרגען זאָל זי שוין שרייבען איהר רייכען פאָטער אַ בריף.

— גוט, אַזוי וועט געשען ווערען.

(פאָרטזעצונג קומט)

די קראנקע וועלט-ווירטשאפט

(—) ווי ווייט רייף ס'איז געוואָרען די נויטווענדיגקייט צו געפינען עפּעס אַן אויסוועג פון דעם טעמפּען ווינקעל, אין וועלכען עס איז אַריין די אינטערנאַציאָנאַלע ווירטשאַפט, איז צו זעהען פון גרויסען ערפאָלג, וועלכען ס'האָט געהאַט די אינטערנאַציאָנאַלע האַנדעלס־קאָנפערענץ, וואָס איז צונויפגערופען געוואָרען קיין בערלין לויט דער איניציאַטיוו פון „בערלינער טאַגעבלאַט". געלעהרטע, ווירטשאַפטליכע טוער, פאָרשטעהער פון אינדוסטריע און האַנדעל פון אייראָפּע און אַמעריקע זענען פיל בערגער געקומען אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ, ווי אויף אָפיציעלע אינטערנאַציאָנאַלע צונויפקונפטען. און דאָס איז פאַרשטענדליך: די קאָנפערענץ האָט געגעבען די מעגליכקייט פריי אַרויסצוזאָגען די מיינונגען, דאָ איז דער דעלעגאַט נישט געווען געבונדען מיט די אינסטרוקציעס פון זיין רעגירונג, קיינער האָט זיך נישט געדאַרפט אומקוקען אויף דעם, וואָס וועט זאָגען דער אָדער יענער סינדיקאַט פון זיין לאַנד און די פּאַרלאַמענטאַריער זענען געווען אונאָפּהענגיג פון זייערע וועהלער.

די קאָנפערענץ איז אין איהר בעדייטענדען טייל געווען געווידמעט דער פעסטשטעלונג און דער קריטיק פון דער לאַגע, וואָס האָט זיך אויף דער וועלט געשאַפען. די דעבאַטען האָבען בולט געשילדערט די גאַנצע פערקריפּעלטקייט פון דעם נאָכמלחמהדיגען מצב, אומעטום זענען ענטשטאַנען פאַבריקען לויט די נייעסטע סיסטעמען, וואָס זענען אויסגערעכענט אויף אַן אומבעגרעניצטען אָפּזאַץ, אַפילו אַלטע אינדוסטריעלע לענדער האָבען אָהן שום פאַרזיכטיגקייט געבאָרגט דערויף געלד, נישט בעהמענדיג אין אַכט די בערעפּענישען פון קאָנסומענט. דערצו נאָך האָט דאָס געלד געקאָסט טייער און די פּראָצענטער זענען געווען זעהר הויך. דער מאַרק איז געוואָרען אַלץ ענגער: די ניי געבילדעטע מלוכות, וועלכע פלעגען קויפען סחורות ביי זייערע אינדוסטריע ענטוויקעלטע שכנים, האָבען איינגעפיהרט אייגענע אינדוסטריעס. דערפון זענען זיי שטאַרק פערשולדיגט געוואָרען און די שולדען האָבען זיי געקאָנט דעקען נאָר דורך פאָרסירען פאַר יעדען פּרייז דעם עקספּאָרט. די לענדער פון דרום־אַמעריקע, אַ שטייגער, האָבען פערברייטערט אומגעהויער די פּלאַנטאַציעס פון קאַווע, פון קויטשוק א. א. וו. די פּרייזען אויף רויה־שטאָפען האָבען אָנגעהויבען שטאַרק צו פאַלען און גלייכצייטיג זענען געפאַלען די פּרייזען אויף פערטיגע סחורות. אין די קליינע מלוכות האָט מען נישט נאָר אָנגעהויבען צו פאָרסירען דעם עקספּאָרט, נאָר אויך פערקלענערען דעם אימפּאָרט, דערפיהרענדיג דעם דאָזיגען סיסטעם ביז צום אַבסורד. עס זענען איינגעפיהרט געוואָרען קאָנטינגענטען, די צאָלען זענען פערדאָפּעלט געוואָרען, אַ גאַנצע רייהע אַרטיקלען זענען אינגאַנצען נישט צוגעלאָזט געוואָרען צום אימפּאָרט. די לענדער, וואָס האָבען געגעבען הלוואות, נישט וועלענדיג צוריק בעקומען דאָס געלד אין דער פאָרם פון אימפּאָרטירטע רויה־שטאָפען, וואָס האָבען פערלוירען זייער ווערט, האָבען אָנגעהויבען צוריק צו פאָדערן זייערע קורצטערמיניגע הלוואות.

אָבער דער מעכאַניזם פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר נישט צוגעפּאַסט אויף אָפּצוגעבען קאַפּיטאַלען אין אַזעלכע גראַנדיעזע מאַסשטאַבען. אַ בעדייטענדער טייל פון די אויסצאָהלונגען האָט געקאָנט געמאַכט ווערען בלויז אויף דעם אופן, וואָס די גאָלד־זאַפּאַסען זענען איבערגעטראָגען געוואָרען פון איין אָרט אין אַן אַנדערען. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ ריזיגע מאָביליזאַציע פון די גאָלד־זאַפּאַסען. אָבער אויך דאָס האָט נישט געהאָלפען. דער אינטערנאַציאָנאַלער האַנדעל איז אינגאַנצען צושטערט געוואָרען און עס האָט זיך אָנגעהויבען די קרעדיט־פּאַניק, וואָס אונטער איהר צייכען לעבען מיר ביז צום היינטיגען טאָג.

מען האָט אָנגעהויבען זוכען אַ רעטונג אין עקספּערימענטען מיט דעם געלד־אומלויף. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ וואַלוטע־וואַקכאַנאַליע, מען האָט מורא געקריגען ווי פאַר אַ שד, אַז פון לאַנד זאָל אָפּפליסען די אייגענע וואַלוטע און די אייגענע געלד זאַפּאַסען. דער וועקסעל־פערקעהר האָט פערלוירען זיין בעדייטונג. אויב אָבער די גרויסע אינדוסטריעלע לענדער האָבען זיך ווי עס איז אַן עצה געגעבען מיט דער געשאַפענער לאַגע, איז די זעלבסט־איזאָלירונג פאַר די קליינע מלוכות אויסערגעוועהנליך שעדליך. דער זיג פון פּראָטעקציאָניזם אין ענגלאַנד האָט אויפגעלעבט די אַלטע טעאָריע וועגען לענדער, וואָס קאָנען אַליין פאַר זיך אויסקומען. אָבער דאָס איז נישט מעהר ווי אַ שעדליכע אוטאָפּיע. דער אינטערנאַציאָנאַלער האַנדעל איז מיט איין וואָרט אַרומגעכאַפּט פון אַ שלינג, וועלכע מוז אומבעדינגט איבערגעשניטען ווערען.

אָט דאָס זענען געווען די גרונד־געדאַנקען, וואָס זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרען אין דער קריטיק פון דער געשאַפענער לאַגע אין וועלט־האַנדעל און אינטערנאַציאָנאַלען ווירטשאַפטליכען פערקעהר.

דער שווערפּונקט פון צוזאַמענפאָהר האָט וואָס ווייטער אַלץ מעהר אָנגענומען די קאָנקרעטע פאָרם פון פּאָסטולאַט: פרייהייט פון פּריוואַטער ווירטשאַפט, פרייהייט פון פּריוואַטער איניציאַטיוו, בעפרייען די ווירטשאַפט פון דער מלוכה־איינגערענץ און רעגלאַמענטאַציע. דאָס האָבען געפאָדערט סיי טעאָרעטיקער געלעהרטע, סיי פּראַקטיקער פון פערשידענע לענדער.

פון אַלע זייטען האָט מען געהערט פּראָטעסטען געגען די צאָל־מויערען, וואָס זענען אויפגעשטעלט געוואָרען דורך די אייראָפּעאישע לענדער. איין דעלעגאַט פון אַמעריקע האָט ערקלערט:

איך מוז זאָגען אָפען, אַז דאָס אַמעריקאַנישע פאָלק האָט נישט קיין צוטרוי צו דער פעהיגקייט פון אייראָפּע צו ברענגען אין אָרדנונג די געשעפטען אויפ'ן קאָנטינענט. אויב אייראָפּע וועט אויך ווייטער פיהרען איהר צאָל־קריג, דאַן וועט אונבעדינגט קומען אַ פולשטענדיגער כאַאָס אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען מאַרק.

דאָס איז געווען די אַלגעמיינע שטימונג אויפ'ן צוזאַמענפאָהר. מיט דעם גרעסטען אינטערעס האָט דער צוזאַמענפאָהר ערוואַרט דעם רעפעראַט פון סאָוויעטישען פאָרשטעהער וועגען סאָוויעטישען סיסטעם פון רעגולירען דעם אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל, דהיינו, דורך מאָנאָפּאָליזירען דעם אויסערליכען האַנדעל. דער אינטערעס איז געווען גרויס בעזונדערס דערפאַר, ווייל אַלס רעפערענט איז אַרויסגעטראָטען דער בעקאַנטער אינטערנאַציאָנאַלער קאָמוניסטישער פּובליציסט קאַרל ראַדעק.

אָבער די אויספיהרונגען פון ראַדעק'ן זענען געבויט געוואָרען אויף דער הנחה פון דער עקזיסטענץ פון גאָר אַן אַנדערען ווירטשאַפטליכען סיסטעם, פון אַ סיסטעם, ווען די גאַנצע ווירטשאַפט ליגט אין די הענד נישט פון פּריוואַטע פּערזאָנען און אונטערנעהמונגען, נאָר פון דער מלוכה, וועלכע האָט פאַר זיך גאָר אַנדערע צילען, ווי דער פּריוואַטער אונטערנעהמער. ראַדעקס רעפעראַט איז אַרויסגעגאַנגען פון אַזעלכע פאָראויסזעצונגען, וועלכע די אַנדערע דעלעגאַטען פון צוזאַמענפאָהר קאָנען נאַטירליך נישט אָננעהמען.

פ. ב.

דער פאליטישער מאמענט

גרויסער זיג פון די לינקע ביי די פארלאמענט-וואהלען אין פראנקרייך

דער צווייטער ענטשיידענער טור פון די וואַהלען אין פראַנקרייך איז פאָרגעקומען אונטער'ן אונגעהויערען רושם פון אַטענטאַט אויפ'ן מלוכה־פּרעזידענט פּאָל דומער. עס איז קלאָר, אַז סיי די פּאַרטייען, סיי יעדער איינציגער וועהלער בעזונדער האָט זיך געפונען אונטער'ן איינדרוק פון דער שרעקליכער פּאַסירונג, אָבער דאָך האָט די גרויסע פּסיכישע אויפטרייסלונג פון אַטענטאַט נישט געווירקט אין דער מינדעסטער מאָס אויפ'ן אויסגאַנג פון די וואַהלען. די שטימונגען, וועלכע זענען געקומען צום אויסדרוק שוין אין ערשטען טור און וועלכע האָבען שוין דעם ערשטען מאַי געגעבען אַן אָנדייט פאַר'ן זיג פון די לינקע, האָבען זיך מיט דער גאַנצער רייפקייט אַרויסגעוויזען בעת די וואַהלען פון לעצטען זונטאָג. קיין וואַהל־אַגיטאַציע איז צוליב'ן אַלגעמיינעם טרויער נאָך'ן ערמאָרדעטען פּרעזידענט נישט געטריבען געוואָרען. אָבער די רעכטע האָבען דאָך געהאָפט, אַז דער טויטער קערפּער פון פּאָל דומער וועט זיי אָפּהיטען פאַר אַן ענטגילטיגער מפּלה. זיי האָבען גערעכענט, אַז צוליב'ן מאָרד וועלען זיך די וועהלער זאַמלען אַרום די פּאַרטייען פון „רוה און אָרדנונג און מעסיגקייט", אַז דאָ וועט מיטשפּילען די העצע געגען די סאָוויעטען. אָבער די אַלע מאָמענטען האָבען פערפיהרט: די וואַהלען האָבען געגעבען אַ פולשטענדיגען זיג דעם לינקען פליגעל.

די ראַדיקאַלען פון העריאָ האָבען בעקומען 157 מאַנדאַטען און זענען איצט די סאַמע שטאַרקסטע פראַקציע אין פּאַרלאַמענט. די סאָציאַליסטען (זייער פיהרער איז לעאָן בלום) האָבען פערגרעסערט זייער בעזיץ אויף דרייסיג פּראָצענט און האָבען איצט אַנשטאַט 100 דעפּוטאַטען, 130, די סאָציאַל ראַדיקאַלען פון פּענלעווען האָבען אינאיינעם מיט די אונאָפּהענגיגע סאָציאַליסטען 44 מאַנדאַטען. אַזוי אַז די לינקע גרופּירונגען האָבען אין פּאַרלאַמענט אויף דער אַלגעמיינער צאָהל 615 מאַנדאַטען 330 ד. ה. אַן אַבסאָלוטע מעהרהייט און זיי קאָנען איבערנעהמען די מאַכט. געוואונען האָבען אויך די קאָמוניסטען אין פּאַרלאַמענט וועלען איצט זיין צוויי קאָמוניסטישע גרופּען: איינער וואָס געהערט צום קאָמאינטערן, די צווייטע פון די, וואָס האָבען זיך אָפּגעריסען פון דער אַלגעמיינער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. ביידע גרופּען וועלען בעזיצען עטליכע צוואַנציג מאַנדאַטען, בעת אין פריהערדיגען פּאַרלאַמענט האָבען די קאָמוניסטען געהאַט בלויז 10 דעפּוטאַטען. דער גרויסער געווינס פון די סאָציאַליסטען איז נאָך מעהר סימפּטאָמאַטיש דערפאַר, ווייל די קאָמפּאַניע פון די רעכטע מיט טאַרדיען אין דער שפּיץ איז געגאַנגען אויף דער ליניע פון בעקעמפען די סאָציאַליסטען מיט אַלע מעגליכקייטען: „די סאָציאַליסטען — דאָס איז דער שונא", מיט דעם לאָזונג זענען געגאַנגען אין וואַהל־קאַמף די רעכטע פּאַרטייען. אַ מפּלה האָט געליטען די רעכטע גרופּע פון מאַרען (פריהער 90 איצט 76 מאַנדאַטען) די לינקע רעפּובליקאַנער פון טאַרדיען (פריהער 102 איצט 70 מאַנדאַטען) אַזאַ שטאַרקע לינקע מעהרהייט ווי איצט האָט נאָך דער פראַנצויזישער פּאַרלאַמענט קיינמאָל נישט געהאַט.

וואָס איז די סיבה פון דער גרויסער מפּלה פון די רעכטע? מיר האָבען שוין געהאַט די געלעגענהייט אָנצעווייזען אויף די סיבות: זיי ליגען קודם כל אין דער ווירטשאַפטליכער ספערע, נישט קוקענדיג אויפ'ן גאַנצען גלאַנץ פון דער פראַנצויזישער ווירטשאַפט און פינאַנצען, האָט דער אָרקאַן פון קריזיס דערגרייכט אויך דאָס גליקליכע גאָלדענע לאַנד. דער בודזשעט פון פראַנקרייך ענטהאַלט אַ געוואַלדיגען דעפיציט. די אַרבייטסלאָזיגקייט שטייגט מיט יעדען טאָג. די פּראָדוקציע פאַלט, און עס איז נישטאָ קיין אויסזיכט אַז זי זאָל זיך פערשטאַרקען. די גרויסע „נצחונות" אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע האָבען געבראַכט צו דער איזאָלאַציע פון פראַנקרייך, וועלכע ווערט בעטראַכט אַלס דער שטער אין דער פּאַציפיקאַציע פון דער וועלט. אויף פראַנקרייך ווערט אַרויפגעוואָרפען די שולד, פאַר וואָס עס האָבען נישט געהאַט דערווייל קיין ערפאָלג די פּרובען צו שאַפען אַ נייע אַטמאָספער אין אייראָפּע, צו בעשרענקען די בעוואָפנונגען, וואָס דאָס וואָלט דאָך געהאַט אַ פּאָזיטיווע בעדייטונג אין דעם קאַמף געגען ווירטשאַפטליכען כאַאָס און קריזיס. אויב צווישען די פראַנצויזישע פּאָליטיקער האָט זיך געפונען בריאַן, וועלכער האָט געשטרעבט צו שאַפען די נייע שפּראַך אין דער נאָכמלחמה'דיגער אייראָפּע, האָט ער דאָך סוף כל סוף געמוזט אָפּטרעטען, אַ בעלייטיגטער און געקרענקטער, ווייל זיינע שטרעבונגען זענען געגאַנגען אין ווידערשפּרוך צו דער פּאָליטיק פון די רעכטע פּאַרלאַמענט־מעהרהייט.

דער אויסגאַנג פון די וואַהלען אין פראַנקרייך זעהט מען פאַראויס, וועט זיך מוזען אָפּרופען אויף איהר שטעלונג אין אייראָפּע און אויף איהר פּאָליטיק אין אַ גאַנצער רייהע וויכטיגסטע פראַגען. האָבען דאָך די רעכטע ווי אינדירעקט געשטיצט די היטלעריסטישע בעוועגונג אין דייטשלאַנד דערמיט, וואָס זיי האָבען אַליין געשאַפען אַן אַטמאָספער פון עקסטרעמען נאַציאָנאַליזם, שאָוויניזם. וואָס זיי האָבען נישט געוואָלט הערען וועגען אַ פּערזענליכער לעזונג פון די ענטשעדיגונגס־פראַגען, וועלכע שטעהען ווי אַ ביין אין האַלז דער היינטיגער אייראָפּע. מען דאַרף נאַטירליך נישט ערוואַרטען, אַז די לינקע וועלען אויף דעם געביט בעווייזען מופתים, אָבער יעדענפאַלס וועלען די דייטשע פאַשיסטען פערלירען זייער שטיצען מיט העלפער אין די פראַנצויזישע עקסטרעמע נאַציאָנאַליסטען.

די רעכטע רעגירונגען האָבען פערוואַנדעלט פראַנקרייך אין אַן עקסט־מיליטאַריסטיש לאַנד. זיי האָבען נישט געוואָלט הע[illegible]ען ענדערונגען אין איצטיגען סיסטעם פון די בעוואָפנונגען, און אויב די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ, וועלכע טאַפּשעט זיך דערווייל אויף אַן אָרט אין גענף, וואָלט אינגאַנצען צוקלאַפּט געוואָרען, וואָלט דאָס זיכער געווען אין דער ערשטער רייהע די שולד פון דער ביז־איצטיגער פראַנצויזישער נאַציאָנאַליסטישער פּאָליטיק. די רעגירונג פון די לינקע גיט אַ פיל גרעסערע גאַראַנטיע, אַז די אָנשטרענגונגען אין דער ריכטונג צו פערקלענערען די לאַסטען פון די בעוואָפנונגען וועלען ברענגען צו אַ פּאָזיטיווען רעזולטאַט.

אַ בעדייטענדע ענדערונג וועט זיכער פאָרקומען אין דער בעציהונג פון פראַנקרייך צו די סאָוויעטען. די וואַקעלדיגע פיינדליכע האַלטונג פון די רעכטע רעגירונגען, וועלכע האָבען זיך נישט געקאָנט דעצידירען אָנצונעהמען ענדליך אַ פריידליכע ליניע לגבי די סאָוויעטען און ענטשיידען איבעררייסען מיט די אינטערווענץ־חלומות, וועט איצט געענדערט ווערען. און דאָס אָפּקניפּען [illegible]ליכע בעציהונגען מיט רוסלאַנד אויפ'ן פּאָליטישען און ווירטשאַפטליכען געביט, וועט אויך מיטהעלפען צו דער פערבעסערן די שטימונג אין אייראָפּע.

און דער בעציהונג פון די נייע הערען צו פּוילען קאָן מען ערוואַרטען סורפּריזען. אין פראַנקרייך, ספּעציעלע אין די קרייזען פון די לינקע גרופּירונגען קוקט מען שוין פון לאַנג קרום אויף פּוילען. די בעציהונגען זענען שוין פון לאַנג אָפּגעקיהלט געוואָרען, אַ בעווייז דערצו איז, וואָס פּוילען האָט ביז איצט נישט געקאָנט בעקומען אין פראַנקרייך קיין הלוואה. אין פראַנקרייך איז מען ווייט נישט ענטציקט פון די רעגירונגס־מעטאָדען, וואָס הערשען, אין פּוילען. נישט אין אַ קליינער מאָס האָבען געווירקט אין פראַנקרייך די געשעהענישען, וואָס זענען פערבונדען מיט ברעסט און מיט דעם ברעסטער פּראָצעס. עס האָבען זיך שוין געהערט אַפילו שטימען אין פראַנקרייך וועגען איבעררייסען דעם בונד מיט פּוילען. די פּויליש אויסערן־פּאָליטיק וועט מיט'ן זיג פון די לינקע געשטעלט ווערען פאַר שווערע אויפגאַבען. און דעריבער טאַקע האָבען זיך אין די לעצטע טעג אַזוי האַרטנעקיג פערשטאַרקט די קלאַנגען וועגען אַן ענדערונג פון רעגירונגס־קורס אין פּוילען, וועגען צוריקשטעלען די רעכט פון סיים און פּאַרלאַמענטאַריזם, וועגען צוריקקעהר פון געוו. פּרעמיער באַרטעל צו דער מאַכט, ווייל באַרטעל איז דער ציווילער פּאַרלאַמענטאַריסט צווישען די מיליטער־לייט פון דער סאַנאַציע. די האָפנונג, אַז מיט באַרטעלען וועט די פראַנצויזישע דעמאָקראַטיע זיך לייכטער קאָנען צונויפרעדען, וועט גאַנץ מעגליך דעצידירען אין קורס פון דער אינערליכער פּאָליטיק אין פּוילען.

פ. פ. ק.

די פאנטאסטישע שווינדלערייען פון קרעגער'ן

מאטעריאל פאר הונדערטער קרימינאל = ראמאנען

ביים שטאָקהאָלמער פּאָליציי־דעפּאַרטאַמענט איז געבילדעט געוואָרען אַ ספּעציעלע קרעגער־קאָמיסיע, וואָס איהר אויפגאַבע איז אויסצופאָרשען די שווינדלערייען פון שוועבעלען־קעניג, וועלכער איז בעצייטענס בעגאַנגען זעלבסטמאָרד. דער דירעקטאָר פון דער קאָמיסיע האָט די טעג איינגעלאַדען צו זיך די פאָרשטעהער פון דער פּרעסע און איבערגעבענדיג זיי דעם ערשטען בעריכט וועגען די אַרבייטען פון דער קאָמיסיע, האָט ער בעמערקט מיט אַ ביטערען שמייכעל — אָט דאָס, מיינע הערען, איז די ירושה, וואָס קרעגער האָט אונז איבערגעלאָזען. מיר האָבען צוגעגרייט פיר בעריכטען, דערווייל האָט איהר דעם ערשטען, אָבער שוין אין דעם בעריכט איז פערהאַן מאַטעריאַל, וואָס וואָלט געווען גענוג פאַר אַ הונדערט קרימינעלע ראָמאַנען. קרעגער האָט איבערגעלאָזט אַ שרעקליכע ירושה און וואָס ווייטער עס פּלאָנטערט זיך אויף דער קנויל, ווערט אַלץ ווייניגער פערשטענדליך, ווי אַזוי איין מענש איז געווען אומשטאַנד צו דרעהען אַזאַ ריזיגע מאַשין פון פאַלסיפיקאַציעס, שווינדלערייען, פאַלשע אונטערשריפטען און פאַלשע דאָקומענטען, ענדליך פון געוועהנליכע גנבות.

ווען מען לייענט אַ דורך דעם בעריכט פון דער פּאָליציי, איז ווירקליך נישט צו בעגרייפען ווי ווייט גראַנדיעז עס זענען די וואַהנזיניג־געניאַלע קאָמבינאַציעס פון קרעגערן.

אין קרעגערס ביבליאָטעק האָט מען געפונען די געזעצען וועגען אַקציען־געזעלשאַפטען אין אַלע לענדער פון דער וועלט. קרעגער האָט גענוי שטודירט די אַלע געזעצען און האָט אויף אַ מערקווירדיגען אופן אויסגענוצט זיי פאַר זיינע צוועקען.

זעהר כאַראַקטעריסטיש איז די רשימה פון זיינע מיטאַרבייטער אָפיציעלע און געהיימע. אין די פערוואַלטונגען פון די הונדערטער געזעלשאַפטען, וועלכע ער האָט געגרינדעט, געפינען זיך די בערימטעסטע נעמען פון אייראָפּע: געוועזענע און איצטיגע מיניסטאָרען, הויכגעשטעלטע פערזענליכקייטען, גענעראַלען און צוגלייך מיט די דאָזיגע מיטאַרבייטער געפינט מען אויך מענשען מיט אַן אָפּען קרימינעלער פערגאַנגענהייט.

אַ דראַמאַטישען כאַראַקטער טראָגט דער בעריכט, וועלכען עס האָט געמאַכט דער ספּעציעלער שליח פון דער שטאָקהאָלמער פּאָליציי קיין איטאַליען, העלבער. ער איז געשיקט געוואָרען קיין איטאַליען, כדי אויסצופאָרשען, צי האָט קרעגער ווירקליך געפעלשט די אַקציעס פון דער איטאַליענישער מלוכה־באַנק. אין אַ פערזענליכען געשפּרעך האָט מוסאָליני איבערצייגט דעם שליח, אַז יעדע אונטערשריפט איז געפעלשט און, אַז מען דאַרף נאָר בעוואונדערען די ערפינדערישקייט און די דרייסטקייט פון קרעגערן.

אין ראַפּאָרט פון דער פּאָליציי געפינען זיך אָפּשריפטען פון קאָנטראַקטען, וועלכע קרעגער האָט כלומרשט געשלאָסען מיט דער פּוילישער און שפּאַנישער רעגירונג. קיינער האָט נישט געצווייפעלט, אַז די אָפּמאַכען זענען ריכטיגע. עס ווייזט זיך אַרויס, אַז זיי זענען פון אָנהויב ביז'ן סוף געפעלשט.

פאַנטאַסטיש קלינגט די געשיכטע וועגען די פיל־מיליאָניגע טראַנזאַקציעס צווישען דער פירמע „קרעגער און טאָל" און אַ פיקטיווער דאַנציגער באַנק. דער איצט־אַרעסטירטער דירעקטאָר האָלב האָט לויט בעפעהל פון קרעגער'ן אַריינגעטראָגען אין די ביכער, אַז אין דער דאַנציגער באַנק איז געשיקט געוואָרען אַ סומע פון 4,6 מיליאָן גולדען. קיינער האָט נישט דערוועגט זיך צו פרעגען פאַרוואָס אייגענטליך שיקט מען אין דער דאָזיגער באַנק אַזוי פיל געלד. נאָך מעהר, קיינער האָט נישט נאָכגעפרעגט אַפילו, צי עקזיסטירט בכלל אַזאַ באַנק, ווייל ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, איז די גאַנצע באַנק אַ פיקציע.

קרעגער'ן פלעגט מען גלויבען אויפ'ן וואָרט. מען האָט בעקוקט אויף איהם, ווי אויף אַ גאָט. ס'איז גענוג געווען זיינס אַ וואָרט און מען זאָל איהם געטרויען מיליאָנען, טיילמאָל פלעגט ער ווייזען פונדערווייטענס זיינע מיטאַרבייטער פעקלעך פּאַפּירען, זאָגענדיג, אַז דאָס זענען פּאַקעטען אַקציעס אָדער באַנקנאָטען און דאָס פלעגט אַריינגעטראָגען ווערען אין די ביכער אָהן שום קאָנטראָלע. אין זיין קאַבינעט זענען געלעגען גאַנצע בערג מיט פּאַקעטען אַקציעס, צומייסטענס געפעלשטע און טיילמאָל פלעגט ער זיינע נאָהענטע מיטאַרבייטער פאָרלעגען זיך צו נעהמען פון די אַקציעס וויפיל זיי ווילען נאָר אַליין.

קרעגערס פּריוואַטע אויסגאַבען זענען געווען פאַנטאַסטישע. אין אָנהויב 1930 האָט זיין פּערזענליכער חוב אין דער פירמע „קרעגער און טאָל" בעטראָפען די סומע פון 156 מיליאָן קראָן. צום סוף יאָהר איז די דאָזיגע סומע אויף אַ וואונדערליכען אופן אינגאַנצען פערשוואונדען פון די ביכער.

Dr. med.

Józef Izykson

פּאָלודניאָווא 9, טעל. 210-75

אויערן, נאָז און האַלז־קראַנקהייטען

שטים און שפּראַך־שטערונגען

עמפּפאַנגט פון 12-2 פאָרם. און פון 5-7 נאָכם.

ענגלאנד מאכט פעראנטווארטליך די סאוויעטן פאר דער אגיטאציע פון דריטען אינטערנאציאנאל

לאנדאן, 12 (ספ. טעל.) אין דער אויס־גאבע פון קאמוניסטישען אינטערנאציאנאל „אינ־פרעקאר" (אינטערנאציאנאלע פרעסע־קארעספאנ־דענץ) איז פערעפענטליכט געווארען אנ'אויפרוף פון קאמינטערן, וועלכער רופט צו אנ'אויפשטאנד געגען גרויס־בריטאניען אין אינדיען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער ענגלי־שער אויסערן־מיניסטער סיימאן ערקלערט אין פאר־לאמענט, אז די ענגלישע רעגירונג מאכט פעראנט־ווארטליך די סאוויעטען פאר די ארויסטרעטונגען פון קאמוניסטס. אינטערנאציאנאל, ווייל עס איז נישטא קיין אונטערשיד צווישען די סאוויעטען און קאמינטערן.

די דאזיגע שטעלונג וועט מיטגעטיילט ווער־רען דעם סאוויעטישען געזאנדטען סאקאלניקאוו. די ענגלישע רעגירונג זעהט אין אויפרוף פון קא־מינטערן א פערלעצונג פון די התחייבות'ן, וועלכע די סאוויעטען האבען אויף זיך גענומען (נישט צו פיהרען קיין אגיטאציע געגען ענגלאנד.

די דייטשען וועלען נישט צאהלען די מלחמה ענטשעדיגונג
ערקלערונג פון קאנצלער ברינינג

בערלין, 12. (ספ. טעל.) די נעכטיגע רעדע פון קאנצלער ברינינג אין רייכסטאג איז געווארען א פאליטישע סענסאציע.

ברינינג האט ערקלערט, אז די דייטשען וועלען פערלאנגען גלייכבערעכטיגונג אויפ'ן ענט־וואפנונגס־געביט, דאס הייסט צוריקשטעלען אויף דער וועלט דעם צוטרוי און גערעכטיגקייט.

— מיר פאדערען — האט ער אויסגערופען — אנ'אלגעמיינע ענטוואפנונג און צוריקשטעלען די גלייכבערעכטיגונג.

סענסאציאנעל איז אויך געוועזען ברינינגס ער־קלערונג וועגען צאהלען מלחמה־ענטשעדיגונג. ער האט ערקלערט אז ס'איז א חלום דער ציל פון גע־וועסע מלוכות אז דייטשלאנד וועט אין עטליכע יאהר קאנען אפצאהלען די ענטשעדיגונג. יאס וויטער־דיגע אפשלעפען מיט'ן ערלעדיגען די דאזיגע ענט־שעדיגונגס־פראגע מוז אדיינפיהרען די וועלט אין א לאגע אין וועלכע קיין שום לאנד וועט נישט קאנען געפונען קיין אויסגאנג.

ווען גארגולאוו האט אלץ געוואלט דערמארדען
ווי אזוי הינדענבורג און מאסאריק זענען ניצול געווארען פון זיינע הענד

פאריז, 12. (ספ. טעל.) דאס אויספארשען דעם פרעזידענט־מערדער גארגולאוו האט נעכטען געדויערט ביז שפעט ביינאכט.

דער אויספארשונגס־ריכטער האט איהם גע־וויזען זיין נאטיץ־בוך אין וועלכען עס שטעהט געשריבען אז גארגולאוו האט צוגעריכט לינד־בערגס קינד און אז ער האט געהאט בדעה צו דערמארדען דעם בערימטען זינגער שאליאפין, דעם פרעזידענט הינדענבורג, דעם פרעזידענט מאסא־ריק און דעם סאוויעטישען באטשאפטער אין פאריז דאוואלעווסקי.

גארגולאוו האט ערקלערט, אז די מעשה וועג־גען לינדבערגס קינד, און שאליאפינען איז א פרא־דוקט פון זיין פאנטאזיע, דאגעגען האט ער ערנסט געשטרעבט צו דערמארדען די דערמאהנטע דריי פערזענליכקייטען.

הינדענבורג האט ער נישט דערמארדעט צוליב דעם, וואס ער האט נישט בעקומען פון דער דיי־טשער רעגירונג קיין איינפוהר־וויזע.

דער פלאן צו דערמארדען דעם פרעזידענט מא־סאריק איז שוין געווען אויסגעארבייט מיט אלע פרטים, ער איז שוין אפילו געווארען אויפגענומען אויף אנ'אודיענץ ביים טשעכישען פרעזידענט, נאר אזוי ווי מאסאריק האט זיך ארויסגעוויזען אלס זעהר ליבליכען מענש און האט איהם זעהר הארציג אויפגענומען, האט ער זיך אפגעזאגט פון פלאן איהם צו דערמארדען.

דעם סאוויעטישען באטשאפטער אין פאריז האט ער א לאנגע צייט אפגעהיטען נאר איהם נישט געקאנט פאקען, אזוי ארום האט זיך, יענער אפ־געראטעוועט דאס לעבען.

טארדיע וויל נישט זיין פער־אנטווארטליך

פאריז. 12. (ספ. טעל.) דער נייער פרעזי־דענט לעברען וועלכער ציהט זיך היינט פרייטאג אר־ריין אין עליזעאום־פאלאץ האט דינסטאג אנגעהוי־בען קאנפעריר'ען וועגען שאפען א נייע רעגירונג.

דער פינאנץ־מיניסטער פלאנדען האט נעכטען ערקלערט אין די פארלאמענט־קולוארען אז טאר־דיעס רעגירונג וועט דימיסיאנירען אויב עס וועט־לען ענטשטעהען וועלכע עס איז שוועריגקייטען.

די דאזיגע ערקלערונג ווערט קאמענטירט אויף אזא אופן אז טארדיע וויל נישט טראגען קיין שום פערוואנטווארטליכקייט פאר עווענטועלע פערוויק־לונגען.

GRAND KINO

היינט און פאלג. טעג!
שאמפאניער קאמעדיע
דאס רייצענדע בחור'ל
אין די הויפטראלען:
HENRI GARAT
i MEG LEMONNIER
פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער
1, 1.50 און 2.50 זל.
אנהויב 4 נ"מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.

בערדיטשעוו איז א האנדעלס־שטאדט און יודען האנדלען
(איינדרוקען פון א בעזוך)
פון ב. סמאליאר

בערדיטשעוו איז נאך עד היום בערדיטשעוו. דיזעלבע שטאט, דיזעלבע גאסען, דער זעלבער וואסער־טורעם אין סאמע מיטען שטאט. דער זעל־בער סאבארנער פלאץ.

דער גרויסער סאבאר אויפ'ן סאבארנעם פלאץ איז אייגענטליך שוין מעהר קיין סאבאר נישט. ער איז איצט א קינא, און דער פלאץ אליין הייסט נישט מעהר „סאבארנע", נאר „סאוועטסקע". ?

די גאסען אין בערדיטשעוו, זיי הייסען היינט אויך נישט ווי אמאל. די לאנגע בעליפאליער גאס הייסט איצט „ליבקנעכט גאס". די זשיטאמירסקע גאס טראגט איצט דעם נאמען פון לענינען. די מאכנאווער גאס, הייסט איצט „די גאס פון וואר־ראווסקין" און אזוי אלע גאסען. געבליבען זע־נען ביי זייערע אלטע גאסען בלויז די טשודנאווער גאס און בראדסקיס גאס.

אנ'אלטע שטעהט נאך אין דער „אלטער שטאט" די פערעלטערטע גרויסע שוהל, און איז נאך אלץ שוהל. קיינער האט נאך ביז איצט זי נישט פערוואנדעלט נישט אין קיין ארבייטער־קלוב אזוי ווי מען האט עס געטון מיט'ן סאבאר. די שוהל איז אפגעלאזען, די דאווענער — בלויז א קליינע צאהל עלטערע יודען, פונדעסטוועגען לאזט מען זי צורוה, מען טשעפעט זי נישט. און מען לאזט די עלטערע דאווענער זיך צונויפקומען און מתפלל זיין, ווען זיי ווילען און וויפיל זיי ווילען.

איבער צוואנציג טויזענד יודישע ארבייטער זענען איצט פארהאן אין בערדיטשעוו, און דער גרעסטער טייל פון זיי זענען פון דער יוגענד. זענען קינדער פון ארבייטער און טאקע אויך קינדער פון דעקלאסירטע. מען מאכט איצט אין בערדיטשעוו קיין אונטערשיד נישט צווישען אר־בייטער און דעקלאסירטע. דעקלאסירטע זענען איצט אין בערדיטשעוו אויך מענשען. מענשען פאר וועל־כע מען האט ארגאניזירט א רייה אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, ביליגע און זאגאר אומזיסטע קוכען, מעדיצינישע הילף און אלץ צו וואס א בירגער פון א לאנד איז בערעכטיגט.

אויף די אלטע פאבריקען און זאוואדען פון דער אמאליגער בערדיטשעוו — אויף דעם מע־טאלורגישען זאוואד „פראגרעס", אויף דעם גע־וועזענעם שלענקערס זאוואד פון לעדער, אויף די צוויי אלטע צוקער־זאוואדען — אויף אלע אונ־טערנעהמונגען, וואו אמאל האבען יודען נישט גע־טארט ארבייטען, טרעפט איהר איצט יודען מעהר ווי נישט־יודען. איבער צוויי טויזענד ארבייטער, געוועזענע דעקלאסירטע, מאכען איצט א לעבען בלויז אויף דעם מעטאלורגישען זאוואד. איבער 600 יודען ארבייטען איצט אויף שלענקערס זא־וואד. און קארגע צוויי טויזענד יודישע דעקלא־סירטע זענען איצט בעשעפטיגט אויף א פאבריק, וואס איז פאר זיי אויסגעבויט געווארען אויף קאאפעראטיווע יסודות אויפ'ן פלאץ, וואו עס איז פריהער געשטאנען דער אזוי־גערופענער „רובי־זאוואד" פון לעדער.

מיט א בעפעלקערונג פון ארום זעכציג טויזענד מענשען, ווען צוואנציג טויזענד פון זיי ארבייטען, איז קיין וואונדער נישט, אז בערדיטשעוו לעבט מעהר־וועניגער א נארמאל לעבען, און קוקט אויס ווי א נארמאלע שטאט.

איהר טרעפט נאטירליך אויך איצט אין בער־דיטשעוו א היבש ביסעל יודישע ארימעלייט. אויף די בעריהמטע „פיעסקעס" — איצט הייסט די גאס „שלום עליכם גאס" — זעהט איהר א היבש ביסעל ארימקייט, איהר טרעפט דארט גענוג מענשען, וואס א האלב פונט ברויט איז ביי זיי אנ'אוצר. בער־דיטשעוו האט אבער אלעמאל גע'שמ'ט מיט איה־רע אר'מעלייט, און — וואס וויכטיג איז — איצט זארגט מען זיך אין בערדיטשעוו דערפאר, אז די צאהל פון די דאזיגע ארימעלייט זאל ווערען קלע־נער און קלענער, מען זארגט זיך, און ביז א געוויסער מאס גיט זיך עס איין.

איך האב דא בעזוכט א צאהל אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, וועלכע זענען פאר די לעצטע פאר יאהר אויפגעבויט געווארען בלויז מיט דעם איינציגען צוועק צו פערקלענערען די צאהל דע־קלאסירטע אין שטאט. בערדיטשעוו איז אלעמאל געוועזען א האנדעלס־שטאט. א שטאט פון קליין־האנדעל, נאטירליך האט זי דערפאר א גרעסערע פראפארציע דעקלאסירטע ווי אנדערע שטעט. די דאזיגע פראפארציע ווערט אבער איצט קלענער און קלענער. „אגראדזשאינט" העלפט צו פערווירק־ליכען דורך ברענגען מאשינען פון אויסלאנד און איינריכטען די געפלאנטע אינדוסטריעלע אונטער־נעהמונגען אויף זיין חשבון....

* * *

בערדיטשעוו איז אלעמאל געוועזען א שטאט פון קליין־האנדעל, איז נאך דערפאר ביז הייגט־גען טאג פארהאן אין בערדיטשעוו אזא האך ווי פריוואטער האנדעל.

אויף דעם אלטען מארק אין דער „אלטער שטאט" און אויפ'ן „טאלטשאק", וואס געפינט זיך נישט ווייט פון דער אלטער שוהל, טרעפט איהר נאך ביז היינטיגען טאג מענשען, וואס פיהרען א האנדעל־וואנדעל און לעבען פון פריוואטער אי־ניציאטיוו.

— פארוואס מוהמעשי, זאלט איהר בעסער נישט געהן אין אנ'ארטעל ארבייטען? — פרעג איך איינע פון די יונגערע פרויען, וואס שטעהען אויפ'ן מארק און פיהרען פריוואטען האנדעל.

— אין אנ'ארטעל? — קוקט זי מיך אן מיט אידאניע — אין אנ'ארטעל וועל איך קריגען מיינע שכירות איינמאל אין צוויי וואכען, און דא, אויפ'ן מארק, זעה איך זיך מיט געלד יעדען טאג.

— אבער אין אנ'ארטעל וואלט איהר דאך געקריגען בירגער־רעכט, איהר וואלט געקריגען א ברויט־קארטעל, איהר וואלט געווען א מענש מיט אלעמען.

— א ברויט־קארטעל — לאכט זי פון מיר — און וואס וועל איך קריגען אויפ'ן ברויט־קארטעל. סיי־ווי מוז מען דא איצט דערקויפען ברויט אויפן פריוואטען מארק.

שבת, האלב 5 נאכמיטאג

זיגלער'ס
אפערעטען=סטאר=טרופע
אין דער סענסאציאנעלער פיעסע
ר. זיגלער
דאס
אימפארטירטע
ווייבער
אין 3 אקטען, 18 נומערן געזאנג און טענץ
פון משה ריכטער
מיט סעווילא פאסטאר און ערנא זיגלער אין די הויפט־ראלען.

פרייזען בייטאג
פון 60 גר. ביז 2 זל.
אויף די נאכמיטאג־פארשטעלונגען קען יעדער מיטנעמען
◆ א קינד בחנם ◆
פרייקארטען און הנחה־בילעטען—אונגילטיג
מ. האלם

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"
דירעקציע: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאן.
פייערליכע
פרעמיערע
מיט די בעסטע קאסקאדנע סוברעטין

ר. זיגלער
פאסטאר

ע. זילבער
מארגען שבת 9 אווענד

געסט אין לאדז!
די וועלט־בעריהמטע
זיגלער'ס
אפערעטען=סטאר=טרופע
גרעסטע טעאטער=אטראקציע!

מ. זיגלער

סעוויל א פאסטאר
סעווילא
היינט, פרייטאג האלב 10 אווענד
„דאס נעגער=מיידעל"
קאמישע דושאז־אפערעטע אין 3 גרויסע אקטען מיט 24 נייעסטע הארציגסטע שלאגער־לידער, קופלעטען, דועטען, טערצעטען און טענץ פון י. ליליען, מוזיק פון מ. האלם מיט סעווילא פאסטאר אין דער הויפט־ראלע. רעזשי — מ. פאסטאר. ספעציעלע עפעקטפולע נייע אויסשטאטונג! — פערגרעסערטער כאר און ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון קאמפאזיטאר מ. האלם. די גרעסטע סטארס און די שענסטע אפערעטע „דאס נעגער־מיידעל". אלע ווערן עטציקט, אלע ווערן בעגייסטערט פון סעווילא פאסטאר אין שפאנענדע סצענעס, ספאזמישע געלעכטער אין „נעגער־מיידעל". אזעלכעס האט איהר נאך נישט געזעהען. ס'בעטייליגען זיך פרויען: סעווילא פאסטאר, ערנא זיגלער, ר. זיגלער, ע. זילבער, טופמאן, רובינא א.א. מענער: מ. זיגלער, מ. פאסטאר, ד. נאכבאר, באלבירסקי, האמבורגער, אמועל און אנדערע. טעכנ. לייטונג: ק. גוטמא. סופלאר: מ. אייזענבערג.

מ. פאסטאר

אויבען רעכטס: צוזאַמענשטויס פון צוויי צוגען ביים קוראָרט רייכענהאַל.

ני־ערזייט רעכטס: דער נייער היינע־דענקמאָל אין דיסעלדאָרף.

אויבען אינדערמיט: 1) אַ טאַנק פון וועלכען מ'האָט געמאַכט אַ וואוין־הויז. 2) אַ זעג־מאַשין פון אַן אַל־טען אויטאָמאָביל.

אונטען רעכטס: דער חנוכת־הבית פון דער ביבליאָטעק ביים דייטשען מוזעאום אין מינכען.

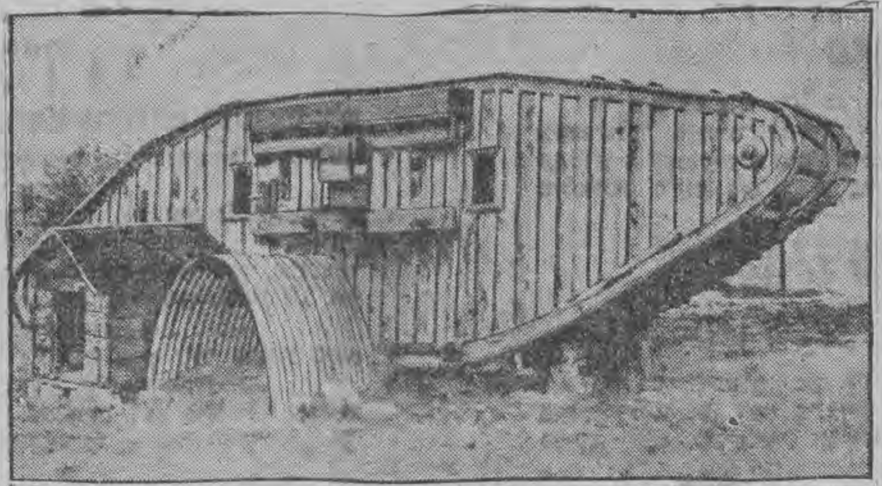

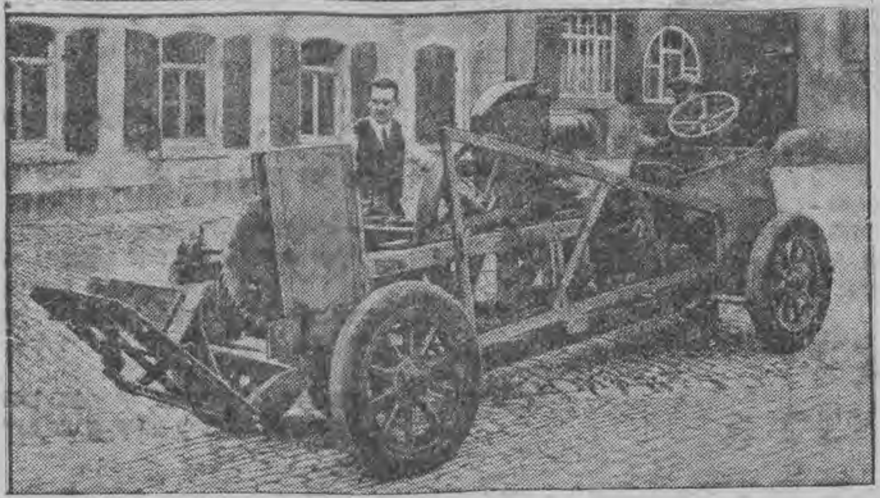

אויבען לינקס: ערעפנונג פון דער דייטשער קונסט־אויסשטעלונג אין קאָפּענהאַגען. לינקס: דאָס דענישע קעניגליכע פּאָרפּאָלק.

אינדערזייט לינקס: געבורטסטאָג פייערונג פון געוו. דייטשען קרוינפּרינץ. דער קרוינפּרינץ מיט גענ. מאַקענזען און אַנד. אָפיצירען וועלכע זענען געקומען איהם גראַטולירען.

אונטער אינדערמיט: אַ בילד פון דער מוראַ'דיגער בוי־קאַטאַסטראָפע אין ליאָן בעת וועלכער 60 מענשען זענען אומגעקומען.

אונטען לינקס: קאָנפערענץ פון קאַנצלער ברינינג ( ) מיט פאָרשטעהער פון דער אויסלענדישער פּרעסע.

פּאָליטיק פון דער וואָך

דער יוגאָסלאַווישער קעניג איז אַנטלאָפן. עס הויבט אָן ווערן טשיקאַווע אין דער קעניגליכער וועלט.

ביז איצט האָט מען זיי געטריבן און איצט הויבט מען אָן צו ווערן אַ צייט פון אַנטלויפן, און אויב עס הויבט זיך אָן און עס זאָל אויך געפעלן, קאָן עס זיך נאָך מאַכן עס זאָל ווערן אַ מאָדע, אַקעניגליכע גלויף־מאָדע.

אויף אונזער וועלטעל דרעהען זיך נאָך אַרום אַכט געקרוינטע, און זיי קאָן נאָך געפעלן דאָס זיין אַנטלויפן און זיי אַלע קאָנען נאָך אָנהויבן „מאַכן פיס".

אייגענטליך, ווייסען מיר פּאָליטיקער, נישט וואָס די געקרוינטע זאָלן היינטיגע צייטען אַנטלויפן. אַמאָל פלעגט מען זיי קעפּן, אָדער דערשיסן, היינטיגע צייטען ווערן דאָך די קוילען געצילט אויף די קעפּ פון נישט געקרוינטע — פון געוועהלטע פּרעזידענטן.

פרעגט מען דעריבער טאַקע, אין דער גרויסער פּאָליטישער וועלט: פאַר וואָס איז דער יוגאָסלאַווישער קעניג אַנטלאָפן?

געוואַלד, פאַרוואָס?

אָרימע ווירטסלייט „נעבעך!..."

אויפשריפטן אין לאָדזשער הויז־בעזיצער־פעראיין

אין לאָדזשער הויזבעזיצער־פעראיין, וועלען די טעג אַרויסגעהאַנגען ווערן אַזעלכע אויפשריפטן:

„דער לאָקאַטאָרען־שויץ, דאָס איז אַזאַ קרענק, וועלכער קיין דאָקטאָר קען נישט געפינען קיין מעדיצין".

„ס'איז בעסער איין לעדיג לאָקאַל, איידער 5 אַרבייטסלאָזע לאָקאַטאָרען".

„וועלכער ווירט ס'וויל היינט לעבן פון דירה־געלד, מוז זיך לאָזן אויסשניידן דעם מאָגען, אָדער פערנייען איהם".

אָרימע ווירטסלייט, נעבעך!

אינטערוויאו פון „קונדס" מיט באַרטעל'ן

וואָס דער „קונדס" האָט געפרעגט, און וואָס דער פּרעמיער האָט געענטפערט

דעם „קונדס" האָט זיך איינגעגעבן צו האָבן אַ געשפּרעך מיט'ן געוו. פּרעמיער באַרטעל, וועלכען מיר גיבן איבער כמעט ווערטליך:

— הער פּרעמיער, קען מען זיך ריכטען אויף אַ קאַבינעט־ענדערונג?

— איך קען אייך לייד ער וועגען דעם נישט געבען קיין שום אינפאָרמאַציע.

— אַ דאַנק פאַר דעם ענטפער, און צי זעהט דער הער פּרעמיער פאַר אַ מעגליכקייט, צו פערבעסערן די ווירטשאַפטליכע לאַגע?

— איהר וועט מיר ערלויבן, אויף דער פראַגע נישט צו ענטפערן.

— אויסגעצייכנט! און ווי פערקוקט זיך דער הער פּרעמיער אויף דער מעגליכקייט פון אַ צוזאַמענאַרבייט מיט דער אָפּאָזיציע?

— אין דער פראַגע, וויל איך אויסנאַמסווייזע נישט נעמען קיין וואָרט.

— זעהר ריכטיג! זעהט דער הער פּרעמיער אײַן אַ נויטווענדיגקייט אין דער ענדערונג פון דער סאָציאַלער געזעצגעבונג?

— לײַדער בין איך, אויף דער פראַגע נישט אומשטאַנד צו געבען קיין אויפקלערונג.

מיר האָבן געדאַנקט דעם פּרעמיער פאַר די געגעבענע אינפאָרמאַציעס — מיר האָבן זיך געזעגנט.

אַנקעטע

פון דער לאָדזשער האַנדווערקער־קאַמער

דעם „קונדס" איז געלונגען אויפצוכאַפּן אַן אַנקעטע־בויגען, וואָס וועט בקרוב אַרויסגעשיקט ווערן פון דער האַנדווערקער־קאַמער צו די לאָדזשער האַנדווערקער.

אָט איז די אַנקעטע:

1. וויפיל קאַקאַאָ פערנוצט יעדער האַנדווערקער משפחה אַ וואָך דורכשניטליך?

2. וויפיל פערנוצט אַ האַנדווערקער שעכטעל סאַרדינען אַ חודש, און פון וועלכער מאַרקע?

3. וואָסערע ווײַן נוצען די האַנדווערקער: אונגאַר־ווײַן, כרמל, צי אינלענדישען? וויפיל ליטער ווײַן מאַכט אויס אויף אַ קאָפּ אין משך פון אַ קוואַרטאַל?

4. וואָסערע קאָמפּאָטען עסען די האַנדווערקער־משפחות אין דער וואָכען? אייגענע אויסאַרבייטונגען, צי אויסלענדישע קאָנסערוון?

5. אין וועלכע בעדער פאָהרען די לאָדזשער האַנדווערקער: אין די אויסלענדישע, צי אין די פּוילישע?

מיר ברענגען נאָר די ערשטע 5 פראַגען, מחמת די איבעריגע זענען נישט קיין האַנדווערקער־פראַגען...

קאָזאַצקע יושר

אַרויסגעכאַפּט פון אַ בילאַנס פון אַ לאָדזשער אקצ. געזעלשאַפט

2 דירעקטאָרען גראַטיפיקאַציע — 100.000 זל.
4 מייסטער'ס גראַטיפיקאַציע — 40.000 זל.
46 בעאַמטע גראַטיפיקאַציע — 1,150 זל.

דער רעגעלמעסיגער חלש'ער

פון מ. נאַדיר

אַזוי ווי די ליבע לעזער האָבן זעהר האָלט אַז מען דערצעהלט זיי מעשיות וועגן אַזאַ פּאַפּערען געגענשטאַנד ווי עסען, דעריבער גיב איך זיך די מיה אויסצוטראַכטן די פאָלגענדע געשיכטע, וועלכע דאַרף כלומרש'ט דערצעהלט ווערן פון אַ ייד וואָס האָט אַמאָל געהאַלטן אַ רעסטאָראַן.

„...איך האָב דעמאָלט געהאַלטן אַ רעסטאָראַן אויף דזשעלנאַ.

איינמאָל, אַרום איינס אַ זייגער נאָכמיטאָג עפענט זיך די טיר און עס פאַלט אַריין צו מיר אַ עמדער ייד, שטרעקט זיך אויס אויף ד'ערד און... חלש'ט.

אָפּגעמינטערט איהם, זעץ איך איהם אוועק ביי אַ טישעל און פרעג איהם זעהר קלוג:

— איהם איז נישט גוט געוואָרען?

— ער האָט געחלש'ט?

— יאָ, עס איז איהם נישט גוט געוואָרען.

— יאָ.

— צו וואָס דאַרף ער עס?

— ער ווייסט נישט.

— וואָס קען, נאָך זיין מיינונג, זיין די סיבה דערפון?

— דאָס עסען. ער עסט געגעניבער אין אַ רעסטאָראַן, איז דאָס עסען זעהר פּאַסקודנע. איז נאָכ'ן עסען ווערט איהם נישט גוט און ער חלש'ט.

— אַלע טאָג?

— יאָ, אַלע טאָג.

איך האָב דעם מאַן פיין בעהאַנדעלט, איהם אויסגעריבן מיט ווײַן־עסיג... בעגאָסן איהם מיט אָדע־קאָלאָן, איהם געבלאָזן אין די נאָז־לעכער, און אַז ער איז געקומען צו זיך, האָב איך איהם אויפגעזעצט אויף דעם טראַמוואַי און איהם אַהיימגעשיקט.

מיין בעהאַנדלונג איז איהם, ווייזט אויס, געפעלן געוואָרען. וואָרום גלייך אויף דעם אַנדערען טאָג, פונקט איינס אַ זייגער, ווען ער איז צוריקגעגאַנגען פון מיטאָג־עסען, איז ער ווידער אַריינגעפאַלען צו מיר אין רעסטאָראַן — היינטערוויילעכטס — זיך אוועקגעלעגט אויף דער שוועל און געחלש'ט אויפ'ן שענסטען אופן.

דאָס מאָל האָב איך איהם גלייך דערקאָנט, און ווייסענדיג אַז עסען עסט ער ביי מיין קאָנקורענט און חלש'ן קומט ער צו מיר, האָב איך איהם געריבן שוין נישט מיט ווײַן־עסיג, נאָר מיט דער ביליגסטער סחורה וואָס מען קען קריגען. און אַנשטאַט אָדע־קאָלאָן האָב איך איהם איצט אָפּגעכליאַפּעט מיט סאָדע־וואַסער און אַנשטאַט אין ביידע נאָז־לעכער ווי פריהער, האָב איך איהם איצט געבלאָזן בלויז אין איינעם.

אַז ער איז געקומען צו זיך האָב איך איהם געפרעגט:

— איז איהם נישט גוט געוואָרען?

— יאָ.

— צו וואָס דאַרף ער עס?

— ער ווייסט נישט.

— און וואָס איז, נאָך זיין מיינונג, די סיבה דערפון?

— דאָס חזיר'שע עסען, וואָס ער עסט. ער עסט געגעניבער אין אַ רעסטאָראַן איז דאָס עסען זעהר פּאַסקודנע — מוז ער חלש'ן...

— פאַרוואָס זשע גראָד ביי מיר?

— ווייל ביי מיר איז גראַמער, לופטיגער און אין אַלגעמיין געפעלט איהם דער פּלאַץ בעסער, ווי דאָרט, וואו ער עסט...

— טאָ וואָס זשע קומט ער נישט אַהער עסען?

— ער ווייסט אַליין נישט. ער איז שוין צוגעוועהנט צו יענעם רעסטאָראַן..

און אַזוי ווייטער.

אַז ער איז געקומען צו זיך, האָב איך איהם אוועקגעזעצט אויף אַ טראַמוואַי און איהם אַהיימגעשיקט.

צומאָרגענס, פונקט איינס אַ זייגער, איך זעה ווי אַ ייד דערנעהנטערט זיך צו מיין טיר היינטערוויילעכטס — שאָקעלט זיך, ווי אַ בוים אין אַ שטורם־ווינט... און — וויל חלש'ן, אַז ער שטאַרבט.

געה איך איהם אַקעגען, שטופּ איהם אַריבער אויף דער אַנדערער זייט גאַס, און לעג איהם אוועק ביי מיין קאָנקורענט אויפ'ן שוועל...

אין אַ פערטעל שעה אַרום, קומט ער צולויפן אַ פייכטער, איז רויט ווי אַ גזלן און שרעקליך צעקאָכט.

— פאַניע, זאָג איך צו איהם, איהר קוקט אויס צו זיין אַ ביסעל בייזלער.

— יאָ, זאָגט ער, איך בין בייז ווי אַ טיגער — בין איך.

— וואָס איז די סיבה דערפון?

— די סיבה דערפון, זאָגט ער, איז, וואָס איהר האָט נישט געהאַט קיין רעכט מיך אַריבערצושטופּען אויף דער אַנדערער זייט — צו חלש'ן איך מיין רעסטאָראַן!.. ערשטענס, זאָגט ער, פּאַסט מיר נישט צו חלש'ן צווישען אייגענע מענשען, צווייטענס, זאָגט ער, איז ביי אייך גראַמער, לופטיגער...

איך האָב איהם קוים בערוהיגט און אוועקגעשיקט.

צומאָרגענס, מיין חלש'ער איז ווידער דאָ! קורצום אַ זייגער איינס — צו דער מינוט. קומט ער אַריין היינטערוויילעכטס, לעגט זיך אוועק און חלש'ט.

אָפּגעמינטערט איהם, מאַך איך צו איהם:

וואָס האָט איהר צו מיר? וואָס רואינירט איהר מיך?

קוקט ער מיך אָן.

וואָס הייסט, זאָגט ער, איך רואינירט אייך? איך חלש עפּעס, זאָגט ער אויף צו פלייסען? איך חלש, זאָגט ער, דערפאַר וואָס איך מוז... ווייל עס שפּאַרט מיך אָן... איך קען זיך נישט העלפען!

— יאָ, זאָג איך, אָבער ווער הייסט אייך עסען אין אַ... רעסטאָראַן, איהר זאָלט מוזען חלש'ן?

— ווייל, זאָגט ער, יענער רעסטאָראַן איז זיין אייגענער ער איז דער בעל הבית פון רעסטאָראַן און וואו דען זאָל ער עסען אויב נישט אין זיין אייגענעם רעסטאָראַן?

— און פאַרוואָס זשע קומט איהר אַהער חלש'ן?

— איך וועל דאָך נישט געהען חלש'ן אין מיין אייגענעם רעסטאָראַן! די געסט וועלען דאָך פון מיר אַנטלויפען!

— און וואו האָט איהר ביז איצט געחלשט? פרעג איך.

— ביז איצט, זאָגט ער, האָב איך געחלש'ט אויף דער מאָניושקי גאַס, נאָר ס'איז צו ווייט...

— — — — — — — — — — — —

צומאָרגענס האָב איך פערקויפט דעם רעסטאָראַן אין ליציטאַציע און בין אַרויס פון געשעפט.

אַ גרויסע הילף־אַקציע

פאַר'ן געדרוקטען סוחר'שום

ווי מ'טיילט אונז מיט פון וואַרשא, האָט דער צענטראַלער סוחרים־פעראיין אין וואַרשא אָפּגעהאַלטן אַ קאָנפערענץ מיט'ן פינאַנץ־מיניסטער יאַן פּילסודסקי וועגן דער לאַגע פון סוחר'שום.

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען צו געבען דעם סוחר'שום אַ גרויסע הלוואה אויף איינצוקויפען... בלאַנקאָ־וועקסלען.

אַנשטאָט אַ „ל" אַ „פּ"

פאָרשלאַג פון מיניסטער זאַלעסקי אין גענף

נאָך דער ערפאָלגרייכער אינטערווענץ פון דער פעלקער־ליגע אין דעם כינעזיש־יאַפּאַנישען קאָנפליקט, האָט מיניסטער זאַלעסקי אַריינגעטראָגען אַ פאָרשלאַג, צו ענדער'ן דעם נאָמען פון „ליגאַ נאַראָדוב" אויף „פּיגאַ נאַראָדוב".

זיין ליבע צו די שוואַרצע העמדלעך

כמעט אַנ'אמת'ע מעשה פון פאַשיסטישען איטאַליען

אין אַ שטעטעל אין איטאַליען, האָט מען געבויט אַ נייע בריק איבער'ן וואַסער. איידער די בריק איז איבערגעגעבן געוואָרען צום געברויך, האָט מען געוואָלט פּרובען צי די בריק איז פעסט.

איינער פון די ראַטמענער, האָט געגעבען אַן עצה, מ'זאָל אויף דער בריק אַרויפלאָזען אַ ראָטע פאַשיסטען, אויב זי וועט זיך נישט איינברעכען איז אַ סימן אַז די בריק איז פעסט.

— און טאָמער וועט זי זיך יאָ איינברעכען?

— האָט געפרעגט אַ צווייטער.

— איז נאָך בעסער! — האָט דער ראַטמאַן געענטפערט.

לאָדזשער ווייבער

אַ כצענע ביי אַ „פּאָכער"־שפּיל

אויף אַ „כיבקע" ביי דער פאַמיליע אַפּעלסין, זיצט אַ „טאַוואַזשיסטווא" פרויען און מענער, און מ'שפּילט אַ „פּאָקער". איינע פון די דאַמען איז אַזוי צעקאָכט, אַז זי פערגעסט זיך אַפילו אָנצופודערן די פערשוויצטע נאָז...

אין מיטען דרינען פאַלט אַריין די דינסט, און רוימט דער מאַדאַם איין עפּעס אויפ'ן אויער.

— „פּשעפּראַשאַם באַרדזאָ" — ווענדט זיך די דאַמע צום עולם, מיין מאַן האָט פּלוצליג בעקומען אַ „נאַפּאַד". כ'פּראָפּאָניר דערום, צו מאַכען די לעצטע דריי „רונדעס"!..

די פּיעטריקאָווער און נאָוואָמיעסקאַ

אַ מין הספד איבער די 2 לאָדזשער האַנדעלס־גאַסען

אַ גאַס,
וואָס לעבט נעבעך מיט'ן עבר
איז די פּעטריקאָווער...
דער האַנדעל האָט דאָ געבליהט
און סוחרים האָבן טאָג און נאַכט נישט גערוהט.
ס'האָט גערוישט, ווי ביי ביהנען
און ס'איז געווען
ביי וועמען צו פערדינען;
ס'איז געווען אַזאַ פּרעקווענץ,
אַז מען האָט געלאַכט פון קאָנקורענץ.
פּאַלטאַס פון די בעסטע וועליורען,
גאַרניטורען
פון טייערסטען קאַמגאַרן ריין וואָל
האָט מען דאָ בעקומען בזול.
די גרייטע מלבושים
זענען געווען אויף חידושים.
אַפילו יעדע גויע פון „סוואַי דאָ סוואַגאָ פּאָ סוואָיע",
יעדער דאַמען וויעיסקאַ אויך געלאָפען
אויף פּעטריקע און נאָוואָמיעסקאַ!
הכלל: ס'האָט זיך געזשוזשעט אַ וועלט
מ'האָט געלייזט פאַר געלד
און גם
אויף בל"ם...
דאָס אַלץ איז געווען — אַמאָל.
היינט איז נעבעך
גאָל ישראל.
אַנשטאָט די הויזען מיט וועסטען
זענען געבליבען מאַטשעי'ס פּראָטעסטען.
פון גאַנצען ביסעל טעקסטיל
איז נישטאָ צו צאָהלען קיין וועקסעל
אין געוועלב איז אַ שאָד ס'זיצען,
שטעהט מען ד'רויסען
און מ'דערצעהלט זיך וויצען.
מ'האַלט זיך ביי די זייטען
און מ'בענקט נאָך די אַלטע גוטע צייטען.

ל. ראַדאַל.

אַ גליק מיט אַנ'אומגליק

אַ געשפּרעך צווישען האַלעזשאַנקעס

וואָס זאָגען זי נישט, פּאַניאַ סאַלאַ, צו אַזאַ מעשה: צוויי טעג נאָך אונזער חתונה, האָט מיין מאַן געוואונען 10 טויזענד זל. אויף דער לאָטעריע!

— דאָס איז אַנ'עגמת־נפש! — 2 טעג צו שפּעט!..

היטלער און מוסאָליני

געפינען זיך אין אַ גליקליכע לאַגע

היטלער און מוסאָליני געפינען זיך אין אַ גליקליכע לאַגע.

מיט וואָס?

ווי ס'זאָל זיך נישט אויסשפּילען, זענען זיי ביידע פערזאָרגט מיט פּרנסה.

דהיינו?

היטלער איז אַ מאַלער, וועט ער זיך צוריק נעמען צום פּענדזעל.

און מוסאָליני?

— וועלכער איטאַליענער, קען נישט ווערען.. אַ טענאָר־זינגער?..

דער גרעסטער שרייבער

ווער איז איצט דער פּאָפּולערסטער שרייבער? ד"ר גאַרגולעוו — ער „דריקט זיך" איצט אין דער גאַנצער וועלט־פּרעסע...

ווען יודען האָבען אָנגעהויבען דאַווענען

פון ש. ראָזענפעלד

.1

וואָס מיר רופען „תפילה "אָדער „דאַווענען" , האָט זיך זיין לאַנגע געשיכטע. גרויסע און רייכע ליטעראַטור־ען — מ׳קאָן אפשר זאָגען: ביבליאָטעקען גאַנצע — זענען געשאַפען געוואָרען אַרום און וועגען דער געשיכטע פון יודישען גאָטעסדינסט. און ביז היינט איז די פראַגע אַלץ נאָך נישט געלעזט, כ׳מיין נישט געלעזט ענדגילטיג, נישט געלעזט אַזוי, אַז אַלע זאָלען די לעזונג אָנערקענען.

וואָרים ווי די זאַך שטעהט איצט קאָן מען געפינען פערשידענע לעזונגען אויף דער פראַגע, איינער זאָגט און דער אַנדערער פרעגט אָפּ. איינער זוכט דעם אָנהויב אין פערטען יאָהרהונדערט, למשל פאַר דער אָנגענומענער צייט־רעכנונג, אַנ׳אַנדערער — אין צווייטען יאָהרהונדערט; איינער זוכט דעם אָנהויב אין ארץ־ישראל און דער אַנדערער — אין בבל. און דאָס הייסט אַז די הויפּט־פראַגע ווי די נעבען־פראַגען, וואָס זענען מיט איהר פערבונדען, זענען ווייט נאָך נישט געלעזט.

און אויב איך וויל דאָ רעדען אַ וואָרט וועגען דער דאָזיגער קולטור־פראַגע ביי יודען, נעהם איך זיך נישט אונטער צו געבען די ענדגילטיגע לעזונג, צו דער פראַגע, אָדער אַפּילו נאָר אַ „וועלכע עס איז" לעזונג, וואָס איך בין דאָ יאָ אויסען איז איבערצוגעבען דעם לעזער די מיינונגען, וואָס דער רוב געלערנטע האַלטען פאַר ריכטיג בנוגע אונזער געשטעלטער פראַגע.

עס איז נאַטירליך, און עס איז זיכער, אַז פונקט ווי אַלע אַלטע פעלקער אַזוי האָט אויך דאָס יודישע פאָלק אָנגעהויבען זיין גאָטעסדינסט מיט קרבנות, און זיי, די קרבנות, זענען אויך ביי יודען געווען דאָס וויכטיגסטע עס איז אויך זיכער, אַז נאָך אין דער צייט פונ׳ם ערשטען בית־המקדש האָבען אויך שוין יודען גאָט געבעטען. מיר ווייסען נאָר נישט אויף וואָסער אַנ׳אופן דאָס איז פאָרגעקומען, און מיר געפינען אין ערגיץ נישט קיין שום אָנווייזונג, אַז דאָס דאָזיגע גאָט־בעטען, אָדער „גאָטעסדינסט" זאָל האָבען פאָרגעקומען געמיינזאַם, פון אַ גאַנצער געמיינדע, אָדער אַ טייל פון איהר, ווי אַנ׳ערך עס קומט איצט פאָר. ווי־זשע איז מען געקומען צו דעם געמיינזאַמען גאָטעסדינסט? ווי אַזוי איז עס געשעהן. אַז באַלד נאָכ׳ן חורבן ממש מאָרגען, האָבען יודען שוין געהאַט אַ פערטיגען שטייגער פון גאָטעסדינסט, אָהן דעם בית־המקדש און אָהן קרבנות, און אַנשטאָט אַנ׳איינהייטליכען צענטער ווי דער בית־המקדש איז געווען פאַר אַלע יודען, האָט מען זיך זעהר גרינג געהאָלפען מיט שוהלען, אומעטום, וואו נאָר אַ יודישער קיבוץ איז געווען אַנ׳אַנדער אַלטע רעליגיע וואָס אין צענטער פון איהר גאָטעסדינסט זענען געשטאַנען קרבנות, וואָלט דאָך חרוב געוואָרען און אונטערגעגאַנגען, ווען עס טרעפט איהר אַזאַ חורבן ווי דער חורבן פון בית־המקדש.

וואָס־זשע איז דען דער מעהר, מיט די יודען, אין זייער גאָט־דינען? אַזוינע איבערגאַנגען פון איין פאָרם פון גאָטעסדינסט צו אַנ׳אַנדערער קאָנען געשעהן דורך אַנ׳ענטוויקלונג פון הונדערטער יאָהרען, אָבער פון היינט אויף מאָרגען?

איז קלאָר, אַז מיט יודען איז, אין דעם פּרט, טאַקע עפּעס דער מעהר. און הגם יודען האָבען שטאַרק געהאַלטען פון קרבנות אַלס גאָטעסדינסט, אַזוי גוט ווי אַלע אַנדערע אַלטע פעלקער, איז דאָך געווען ביי יודען אין זייער בעציהונג צו גאָט איין מאָמענט, פון וועלכען אַנדערע אַלטע פעלקער האָבען נישט געוואוסט און איהם נישט געקענט.

דען, הגם קרבנות, האָבען זיי דאָך אין אַלע גרויסע מאָמענטען אין דער יודישער געשיכטע, געהערט פון גאָט־דער־בעהנטערונג, און קיינמאָל נישט דורך קרבנות.

אַ פּאָר ביישפּילען:

די גרויסע פערזאַמלונג אַרום באַרג סיני — ווי זי האָט געלעבט אין דער פאָרשטעלונג פון פאָלק אין יענע אוראַלטע צייטען — איז אויך קיין אופן נישט פערבונדען געווען מיט קיין מינדסטען קרבן. פערשידענע זאַכען, פערבאָטען און בעפעהלען האָט מען יודען אַראָפּגעבראַכט פון דעם באַרג אַראָפּ, אָבער וועגען קרבנות נישט קיין איינציג וואָרט.

יודען מאַכען דעם עגל, גאָט וויל זיי אומברענגען, און משה שטעלט זיך איין פאַר יודען, בעט גאָט ער זאָל מוחל זיין, ער זאָל זיך איבערבעטען און די מינדסטע אָנצוהערעניש, אַז ער וועט אויסקויפען די זינד דורך קרבנות.

שלמה — דער טיפּישער אַזיאַטישער קעניג — בויט אויס אַ פּרעכטיגען בית־המקדש פאַר גאָט. ער ווייסט, אַז גאָט, וואָס „די הימלען און ד[illegible]עלס־הימלען קלעקען נישט פאַר איהם", וועט זיך אין זיין בית־המקדש זיכער נישט אַריינקלייבען, נאָר אַ צענטער פאַר שטענדיגער געטליכער אויפמערקזאַמקייט זאָל איהם דער בית־המקדש דינען, און ער האַלט דערביי אַ ריהרענדע רעדע — אַ ווענדונג צו גאָט, און וואָס ער בעט איהם אַלץ, צו טון, זאָל ער טון — פאַר בעטען, פאַר אויסגיסען ס׳־האַרץ, פאַר ווענדען די אויגען צו איהם, אָבער פון קרבנות — קיין איינציג וואָרט נישט. ער שעכט אויס נאָכדעם גאַנצע סטאַדעס שאָף און רינדער פאַר גאָט, אָבער אין דער קלאַסיש־פרומער רעדע זיינער איז קיין זכר נישטאָ פון קיין קרבן.

יאָהרען נאָך יאָהרען. עזרא קומט קיין ארץ־ישראל צום צוועק: אויפבויען דעם בית־המקדש און אַרום איהם — דאָס פאָלק. און אַז ער געפינט דעם ישוב פערדאָרבען, אויסגעלאַסען און פערוואָרלאָזט, וויינט ער, פאַסט ער, בעט ער ביי גאָט פערגעבונג, אָבער ער דערמאָנט נישט קיין קרבנות דערביי...

שוין נישט צו רעדען פון די נביאים, וואָס האָבען אין אַלע צייטען געמאַכט צו־נישט דעם גאַנצען ענין קרבנות — אויב דאָס ריינע האַרץ, די פרומע אויפפיהרונג איז נישטאָ דערביי.

און דאָס אַלץ האָט געבראַכט דערצו, אַז אין פאָלק האָט געלעבט דאָס בעוואוסטזיין, אַז ווי וויכטיג די קרבנות זענען אויך, איז דאָך פערהאַן עפּעס נאָך וויכטיגערס און דאָס איז: דאָס געבעט פון ריינעם האַרצען אַרויס.

.2

דערום דאַרף מען נישט אָננעמען, אַז דער איבערגאַנג פון גאָט דינען מיט קרבנות ביז גאָט־דינען נאָר דורך געבעט, איז געשעהן, ווי מ׳זאָגט, פון היינט אויף מאָרגען. פערקעהרט, דער איבערגאַנג האָט טאַקע געדויערט אַ לאַנגע צייט, דען „הונדערטער יאָהרען האָבען ביידע אינסטיטוציעס אַי דער בית־המקדש, אַי די שוהל, עקזיסטירט זייט ביי זייט. די שוהל און דער גייסט פון שוהל איז געוואַקסען אַלץ מעהר און מעהר, איהר ווירקונג איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער און איהר בעדייטונג פאַר׳ן רעליגיעזען לעבען אַלץ גרעסער, אַזוי אַז די פרומע האָבען אין זייער גאָטעסדינסט געקאָנט זעהר גוט אויסקומען אָהן דעם בית־המקדש און, ממילא, אויך אָהן קרבנות" עס איז קיין צווייפעל נישט, אַז נאָך אין די צייטען פון ערשטען בית־המקדש זענען נישט אַלע מענער, פון צווישען יודען, אויפגעגאַנגען דריי מאָל אַ יאָהר קיין ירושלים, כדי אָפּצוהיטען גאָטעסדינסט מיט קרבנות ביים מזבח. און מענשען, וואָס האָבען געלעבט אין ווייטע געגענטען, אַפּילו אין ארץ־ישראל גופא, זענען אויך אפשר איין מאָל אין אַ לעבען אויפגעגאַנגען אויף אַ פּסח קיין ירושלים. און די אַלע — די גרעסערע מעהרהייט פון פאָלק — האָט אין דער היים פערבראַכט אין תפילות, אין דער צייט, וואָס אין ירושלים איז אָנגעגאַנגען דער גאָט־דינסט מיט קרבנות.

אָבער נאָכ׳ן ערשטען חורבן איז דער שטייגער גאָט־דינען נאָר דורך תפילות און לחלוטין אָהן קרבנות ערשט רעכט פּאָפּולער געוואָרען. דער גלות אין בבל האָט געבראַכט דערצו.

אין בית־המקדש גופא איז אויסגעאַרבייט געוואָרען דער מנהג פון תפילות אָהן קרבנות און אָהן דעם בית־המקדש. דאָס איז געשעהן דורך דעם אַלטען מנהג פון „מעמדות".

מיט׳ן נאָמען „מעמד", אָדער „אַנשי־מעמד", האָט מען אָנגערופען דעם אינסטיטוט פון פאָרשטעהער, וואָס יודען האָבען געוועהלט פון צווישען זיך, וואָס האָבען געזאָלט דערביי שטעהן (מעמד נעמט זיך פון וואָרט „עמוד", שטעהן), בעת מ׳האָט אין בית־המקדש יעדען טאָג, אינדערפריה און אויפדערנאַכט, געבראַכט קרבנות פאַר׳ן גאַנצען פאָלק ישראל („קרבנות־צבור" האָבען זיי געהייסען).

.3

אָבער ווען איז די גאַנצע אָרדנונג פון „מעמדות" געשאַפען געוואָרען? דאָס ווייסט קיינער נישט. די, וואָס זאָגען, אַז דוד המלך און שמואל הנביא האָבען די דאָזיגע אָרדנונג פעסטגעשטעלט, זאָגען עס, בעווייזען עס אָבער נישט. דאָסזעלבע איז אויך מיט די, וואָס זאָגען, אַז די שפּעטערע נביאים אין ארץ־ישראל האָבען עס איינגעאָרדענט. אַנדערע מיינען, אַז עזרא און נאָך איהם נחמיה האָבען עס איינגעפיהרט. און די מיינונג האָט אויך פאַר זיך אַלע השערות אָנגעוועהען צו ווערען ווי די איינציג ריכטיגע. דען עזרא איז געווען כמעט דער ערשטער, וואָס האָט עס איינגעפיהרט: גרויסע פערזאַמלונגען צונויפגערופען, פאַר אַלעמען לייענען פון דער תורה און אויפקלערען דאָס געלייענטע — דער קרן פון יודישער תפילה — און אויך, דאָס צוזאַמען תשובה טון, צוזאַמען זיך מתודה זיין און צוזאַמען גאָט־בעטען מיט געוויין און אונטערטעניגקייט — דער צוועק און אינהאַלט פון יעדער תפילה טאָן אָדער „דאַווענען (ז. עזרא, קאַפּ 10). וואָסערע תפילות, וואָסער אַנ׳אינהאַלט האָט געהאַט דאָס גאָט־בעטען אין יענער צייט — דאָס איז נישט פעסטגעשטעלט, אָבער אויב די יודישע טראַדיציע זאָגט, אַז די „אנשי כנסת הגדולה", וואָס האָט אָנגעהויבען טעטיג צו זיין, פון עזרא׳ס צייטען אָן, האָט בעשטימט די פאָרמען פון אונזערע תפילות, האָט זי געוויס אויף וואָס זיך צו שטיצען.

אָבער ווי קומט מען צום טאָג־טעגליכען דאַווענען?

„דאָס פערזאַמלען זיך אין שבתים און ימים־טובים צו גאָט־דינסט און גאָט־בעטען איז געווען אַנ׳אַלטער שטייגער, לאַנג פאַר עזרא׳ן, אַפּילו נאָך בעת׳ן ערשטען בית־המקדש, האָבען דאָס יודען געטאָן. נאָכדעם ענטוויקעלט זיך דער שטייגער פון די „מעמדות". דאָס ברענגט, ווי געזאָגט, לכתחילה בלויז צו צוויי וואָכען אין יאָהר וואָכענדיגען צוזאַמענקומען פון גאָט־דינסט וועגען, איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז פון דאַן אָן בלייבט עס ביי פרומע אַ שטייגער, זיך צונויפצוקומען צו תפילה בצובור, און די פרומע און גאָטספאַרכטיגע געהען־אָן מיט זייערע תפילות. נישט בלויז ביי עפענטליכען גאָט־דינסט, נאָר אויך ביי זיך אין דער היים: פאַר זון־אויפגאַנג, נאָך זון־אונטערגאַנג און ווען די זון געפינט זיך אין מיטען איהר גאַנג. דריי צושטאַנדען — דריי תפילות.

„און האָט זיך איינגעשטעלט דער שטייגער „אַלע טאָג צו דאַווענען" איז עס נאָר נאַטירליך, וואָס די פּאַסענדע מענשען זענען געקומען און די זאַך געאָרדענט". אויסגעאַרבייט אַנ׳אינהאַלט, פעסט געשטעלט געוויסע פאָרמען, אויסגעצייכנט געהויבענע טעג פון געוועהנליכע, שבתים און ימים־טובים פון וואָכענדיגע טעג. און איז דאָס פעסטגעשטעלט געוואָרען, און איז דאָס אָנערקענט און אָנגענומען געוואָרען, האָט דאָס גאָט־דינען — אין אַנ׳איינהייטליכען נוסח, אין ארץ־ישראל, ווי אין גלות און נאָכדעם אין אַלע גלות׳ן — געדינט ווי דער גייסטיגער באַנד, וואָס האָט אַלע יודען צוזאַמענגעהאַלטען. דאָס בעוואוסטזיין, אַז אין דער זעלבער שעה, וואָס די יודען אין מזרח שטעהען מיט געבויגענעם נאַקען און געבראָכענעם האַרץ, שטעהען אויך די יודען אין מערב מיט׳ן זעלבען געמיט, און צום אַלגעמיינעם גאָט רעדען אַלע גלייך, מיט דיזעלבע ווערטער און מיט׳ן זעלבען נוסח — דאָס האָט טויזענטער יאָהרען געהאַלטען דאָס יודישע פאָלק צונויפגעשמידט און געמאַכט פון „אַלע יודען חברים".

——=[:o:]=——

רבי יהודה החסיד

אַ כאַראַקטער־בילד פון איינעם פון די גרעסטע יודישע געלעהרטע מיט אַ 700 יאָהר צוריק

פון ש. א. האָראָדעצקי

.א

רבי יהודה החסיד איז געווען איינער פון די גרעסטע יודישע געלערנטע אין דייטשלאַנד ביים סוף פון דעם פינפטען טויזענט — לויט אונזער צייטרעכנונג. ער שטאַמט פון אַ מיוחס׳דיגער משפחה, פון וועלכער עס זענען אַרויסגעקומען פיל גרויסע מענשען. זיין פאָטער, ר׳ שמואל, איז געווען אַ גרויסער „ראש ישיבה", פון וועלכען עס ווערען נאָכדערצעהלט פיל לעגענדעס און הייליגע מעשיות. אין אַזאַ אַטמאָספערע איז אויסגעוואַקסען ר׳ יהודה החסיד. וואו ער איז געבוירען געוואָרען און וואָס פאַר אַנ׳ערציהונג ער האָט בעקומען — ווייסען מיר נישט גענוי. נאָר אַ לעגענדע דערצעהלט: אַז ווען רבי יהודה איז אַלט געווען 18 יאָהר איז ער געווען אַנ׳עם הארץ; אַפּילו דאַווענען האָט ער נישט געקאָנט. ער איז אָבער געווען אַ גרויסער בריה אין שיסען פון אַ פּיסטאַלעט. אָבער נאָכדעם האָט ער זיך גענומען צום לערנען, איז געוואָרען אַ גרויסער למדן — דען זיין פאָטער האָט מיט איהם געלערנט תורה, תלמוד און הלכה, און דער „קדוש" ר׳ יום־טוב האָט מיט איהם געלערנט פירושים צו די פיוטים, וואָס די גרויסע יודישע פּיטנים האָבען פערפאַסט. שפּעטער — אין יאָהר 4955־6 — האָט זיך ר׳ יהודה החסיד בעזעצט אין רעגענסבורג. אין הימעל האָט מען גוזר געווען, אַז ר׳ יהודה זאָל אויסוואַנדערען פון זיין שטאָט, ווייל זיין פרוי האָט אין איהר אומריינער צייט אָנגערירט דעם קאַסטען, וואו עס זענען געלעגען בעהאַלטען „געשריבענע סודות התורה" און פערשידענע אַנדערע „הייליגקייטען". אין זיין ביי׳עם אָרט האָט ער אַרויסגעוויזען גרויס טעטיגקייט און האָט פערשפּרייט תורה צווישען יודען. ער האָט אויך פיל מיטגעהאָלפען ביים אויפבויען אַ שוהל, ער ווערט דאָרט בעוואונדערט און פערהייליגט. אַחוץ זיין גרויסער לומדות אין תלמוד און קבלה, האָט ער אויך נאָך געפיהרט אַ הייליג לעבען מיט תעניתים און סגופים. כמעט די גאַנצע וואָך פלעגט ער פאַסטען, און די סעודה פון שבת איז איהם געווען נאָר אַנ׳אָפּקומעניש. עס פלעגט אויך טרעפען, אַז ער האָט אַפּילו אין אַ שבת געפאַסט. יום־כפור פלעגט ער אָפּהאַלטען צוויי טעג. די בערימטע יודישע געלערנטע פון זיין צייט האָבען איהם גערופען: „החסיד הגדול", „נר ישראל", „צדיק יסוד עולם ומקור מים חיים" א. אז. וו. זיי פלעגען זאָגען וועגען איהם: „ווען ער זאָל געווען לעבען אין די צייטען פון די נביאים, וואָלט ער געווען אַ נביא; אין די צייטען פון די תנאים, וואָלט ער געווען אַ תנא; און אין די צייטען פון די אמוראים, וואָלט ער געווען אַנ׳אמורא." די גרעסטע פון זיין צייט האָבען זיך צו איהם געווענדעט מיט פערשידענע שאלות, און ער פלעגט זיי ענטפערען. ער האָט אויך געהאַט פיל תלמידים. די גאַנץ בערימטע פון זיי זענען: ר׳ אלעזר מגרמייזא, דער מחבר פון ספר „רוקח"; ר׳ יצחק, דער מחבר פון „אור זרוע"; ר׳ ברוך פון מגנצא, און אַנדערע.

זיין גאַנץ לעבען איז אויסגעפילט מיט סודות און לעגענדעס. אין זיי ווערט פון איהם דערצעהלט ווי פון אַ קדוש, אַ בעל־נס און בעל־מופת אַז אליהו פלעגט זיך צו איהם אָפט ענטפּלעקען; ער פלעגט זיך אויך פערנעהמען מיט שמות און קמעות — דורך זיי האָט ער אַפּילו טויטע לעבעדיג געמאַכט; דוכסים און פירשטען פלעגען צו איהם קומען, מיט איהם זיך בעראַטען אין פערשידענע ענינים.

שבת, דעם 9־טען אדר 4977, איז ר׳ יהודה קראַנק געוואָרען. זיינע מקורבים און תלמידים, וועלכע זענען געשטאַנען לעבען זיין בעט, האָבען איהם געפרעגט פערשידענע רעליגיעזע פראַגען, און ער האָט מיט גרויס אָנשטרענגונג אויף אַלע פראַגען געענטפערט. מיט פיר טעג שפּעטער איז ר׳ יהודה החסיד געשטאָרבען.

.ב

ר׳ יהודה החסיד איז געווען אַנ׳אייגענאַרטיגער מענש און איז געגאַנגען זיין אייגענעם וועג. ער איז געווען „אַנ׳איינציגער אין זיין דור", הן מיט זיין לערנען הן מיט זיינע מעשים־טובים. ער איז געשטאַנען העכער פון דער גאַנצער סביבה זיינער אין זיין צייט. די גדולי ישראל אין זיין צייט זענען געווען פערטיפט נאָר אין הלכה; דער עיקר יודענטום איז פאַר זיי בעשטאַנען נאָר אין לערנען און זיך מפלפל זיין אין הלכה, אין גמרא און פוסקים; בייע דינים, בייע גזירות, בייע גדרים — אָט די אַלע זאַכען זענען געווען פאַר זיי דער יסוד פון יודענטום און די רעטונג פון די יודען. און אין דערזעלביגער צייט און אין דערזעלביגער אַטמאָספערע איז אויפגעשטאַנען ר׳ יהודה החסיד, וועלכער איז געווען בעקאַנט אַלס גאון אין הלכה, און האָט אויפגעשטעלט גאַנץ אַנדערע פּרינציפּען פאַר׳ן יודענטום, און האָט געוויזען גאַנץ אַנדערע וועגען וואָס פיהרען צום ריכטיגען צוועק: מוסר און גוטע מידות, תפילה מיט התלהבות און מיט גרויס כונה.

דער גרויסער תלמיד פון ר׳ יהודה החסיד, ר׳ יצחק דער מחבר פון „אור זרוע", דערצעהלט אין נאָמען פון זיין רבי׳ן, אַז אַ זעהר גרויסער און בעקאַנטער רב איז אויף יענער וועלט געשטראָפט געוואָרען דערפאַר, וואָס ער האָט געהייסען מען זאָל זיך צואיילען מיט׳ן דאַווענען, כדי מען זאָל זיך פריהער קאָנען זעצען לערנען. אין זיין פאָררעדע צום „ספר חסידים" שרייבט ער, אַז ער האָט פערפאַסט זיין ספר „נאָר פאַר יראי־שמים׳ס". עס איז אמת, מיינט ער: „עס זענען פערהאַן אין זיין דור חכמים אין תורה און אין אַנדערע חכמות, און מען שעצט גרויסע בעלי־מידות, גרעסערע פאַר איהם, אָבער מחמת זייער גרויס לומדות זענען זיי זיך מפלפל צופיל אין תלמוד". אין דעם דאָזיגען קורצען זאַץ איז פערהאַן דער גאַנצער סיסטעם און דער גאַנצער קוק פון ר׳ יהודה החסיד אויף זיין סביבה און אויף די לומדים פון זיין צייט, וואָס זענען געווען איינגאַנצען אַנדערש ווי ער און פערשידען פון איהם. פאַר זיי איז געווען דער עיקר דער פּלפּול די הלכה; אָבער גאַנץ אַנדערש איז געווען ר׳ יהודה החסיד. זיך פערטיפען אין די סודות פון דער בריאה — דאָס איז ביי איהם געשטאַנען פיל העכער פון לומדות אין דער הלכה און די דינים.

אמת, אויך ער האָט פיל געהאַלטען פון לערנען אין תלמוד און אין הלכה, אָבער נישט ווי פון אַ ציל, ווי ביי די רבנים אין זיין צייט, נאָר ווי פון אַ מיטעל, כדי צו וויסען ווי מקיים צו זיין די מצוות, און אויך די מצוות — אָהן זייערע סודות און כונות — האָבען ביי איהם פערלוירען פיל פון זייער ווערט. ער איז געווען אַ מענש פול מיט פאַנטאַזיע, מיט אַ פייערדיג און ברענענדיג האַרץ און זיין פערטיפונג אין די „סודות פון דער תורה", דערפאַר איז ער בעקאַנט געווען אין זיין צייט, און אַזוי איז זיין זכרון געבליבען אויך אין די שפּעטערע צייטען, ווי אַ חסיד און אַ מקובל, אַ בעל־נס און אַ בעל־מופת, אָבער נישט ווי אַ תלמוד־ישער גאון.

אַ לעגענדע דערצעהלט: אַז זיין פאָטער האָט איהם צוגערעדט, אַז ער זאָל ביי איהם אין דער ישיבה לערנען תורה. פלעגט ער דאָרט זיצען לעבען זיין ברודער אברהם. איינמאָל האָט זיין פאָטער דערמאָנט אין לערנען אַ הייליגען „שם" און דער גאַנצער בית־המדרש איז געוואָרען בעלויכטען פון הייליגען פייער. ר׳ אברהם האָט זיך דערשראָקען און האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען צום באָדען, בעת ר׳ יהודה איז געבליבען רוהיג און האָט זיך נישט געריהרט פון אָרט. דער פאָטער האָט באַלד בעמערקט דעם חילוק צווישען די ביידע קינדער; ער האָט נאָכאַמאָל דערמאָנט דעם הייליגען שם, און דאָס ליכט אין בית־המדרש איז נאָך שטאַרקער געוואָרען. ר׳ אברהם האָט פערשטעלט זיין פּנים אין די קליידער פון זיין פאָטער, און ר׳ יהודה האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען צום באָדען. האָט זייער פאָטער געזאָגט: „אברהם מיין קינד, דו וועסט דיין גאַנץ לעבען זיין אַ ראש־ישיבה, אָבער דיין ברודער יהודה וועט וויסען די סודות פון הימעל און ערד. קיין שום סודות פון דער תורה וועלען פון איהם נישט בעהאַלטען זיין, און ער וועט זיין אַ בעל־שם".

.ג

איין וויכטיגער פּרינציפּ פון ר׳ יהודה החסיד׳ס לעהרע איז געווען: דער יודישער מענש זאָל זיין ריין אין מדות־טובות און אין מוסר־אַנגעלעגענהייטען, סיי אין זיינע בעציהונגען מיט יודען און סיי אין זיינע בעציהונגען מיט נישט יודען. „פרומקייט"

(ענדע זעה 11־טע זייט).

די לעגענדע פון מיין געבורט

(פון מיין לעבענס־בעשרייבונג)

פון חזן יאָסעלע ראָזענבלאַט

איך הויב אָן מיט מיין שטעטעל, וואו איך בין געבוירען געוואָרען. עס הייסט „בעלאַיאַ צערקאָוו", (דער ווייסער קלויסטער), און עס ליגט צווישען די בליהענדיגע פעלדער און געדיכטע וועלדער פון דער זוניגער אוקראַינע. גויים רופען עס „בעלאַיאַ צערקאָוו" ווייל דאָרטען געפינט זיך אַן אַלטער קלויסטער מיט „הייליגע" צו וועלכע עס קומען פּויערים אויף „מאָליעבנעס" פון אַלע עקען און ברעגען פון אוקראַינע. ביי יודען האָט אָבער דאָס דאָזיגע שטעטעל אַ נאָמען „שוואַרצע טומאה".

איז אין מיינע יאָהרען „שוואַרצע טומאה" געווען אַ „עיר ואם בישראל", אַ שטאָט מיט פרומע גאָטספאָרכטיגע יודען, מיט חסידישע קלויזען און בתי מדרשים און מיט לעגענדעס וועגען יודישער מאַרטירעריי און קדוש השם, וואָס האָט זיך דאָרטען אָנגעקליבען דורך דורות און דורות. „שוואַרצע טומאה" האָט געזעהען גרויליגע טעג, ווי אַ סך אַנדערע קהלות אין אוקראַינע. מיין געבורטס־אָרט האָט זיך געבאָדען אין דעם בלוט פון טויזענטער יודישע קדושים, וואָס זענען אומגעקומען אין די צייטען פון גזירת ת"ח, די איינגעהויקערטע, אָפּגעריבענע מצבות אויף דעם אַלטען בית־עולם, אונטער וועלכע עס ליגען אַ סך פון די אומגעקומענע קדושים דערצעהלען פון יענע צייטען ווען כמעלניצקיס היידאַמאַקעס האָבען געבושעוועט איבער אוקראַינע. צווישען די קדושים געפינט זיך אויך מיין עלטער־זיידע שמשון קאָסטראָפּאָליער, וואָס איז מיט דריי הונדערט אַנדערע יודען געגאַנגען אַנטקעגען די קאָזאַקישע מחנות' מ'האָט זיי אויסגעשאָכטען אַלע ביז איינעם.

און צווישען די לעגענדעס וואָס זענען אומגעגאַנגען אין מיין שטעטעל, האָט אויך געלעבט אַ לעגענדע וועגען מיין געבורט, ס'איז כדאי צו דערצעהלען זי. מיינע עלטערען האָבען געהאַט ניין טעכטער, און מיין פאָטער האָט זעהר געוואָלט האָבען אַ זוהן, אַ קדיש. האָט זיך מיין מאַמע שטאַרק מצער געווען וואָס זי האָט נאָר טעכטער, און נישט קיין זיהן. מיר האָבען געהאַט אַ גרויסע הויז און ביי אונז האָט געוואוינט אַ קאַמאָרניק, אַן אַלמנה מיט איהר טאָכטער, אַן עלטערע בתולה. עס איז שוין געווען ביי איהר נאָך שלושים און זי האָט שוין געמעגט הערען שפּילען, אַזוי ווי זי האָט אָבער נישט געהאַט קיין נדן און קיין גרויסע יפת תואר איז זי אויך נישט געווען, האָט זיך נישט געפונען אויף איהר קיין בעלן.

מיין מאַמע, אַ גוטען זכות אָבות זאָל זי טראָגען, איז געווען אַ גאָטספאָרכטיגע און גוטהאַרציגע פרוי, האָט זי געהאַט גרויס יסורים פון דעם, וואָס דאָס מיידעל האַלט ביים פערזיצען. זי האָט דערפאַר זיך געגעבען אַ נדר, אַז זי וועט אָנווענדען אַלע כוחות, איינרייסען וועלטען, און זעהן איהר חתונה מאַכען. האָט זי צוערשט גענומען קלייבען געלד, אויף הכנסת כלה, אומגעלאָפען איבער'ן שטעטעל, און געקליבען אַ גראָשען צו אַ גראָשען. דערנאָך האָט זי גענומען מאַטערען די שדכנים, אַז זיי זאָלען נישט רוהען און קריגען אַ חתן פאַר דער יתומה. און גאָט האָט געהאָלפען: די יתומה איז אין אַ גוטער שעה געוואָרען אַ כלה.

צו יענער צייט איז מיין מאַמע פערגאַנגען אין טראָגען, איז איינמאָל געקומען צו איהר די יתומה און איהר דערצעהלט אַזאַ מעשה: איהר פאָטער האָט זיך צו איהר בעוויזען אין חלום, און איהר געזאָגט, אַז זי זאָל געהן צו מיין מאַמען און לאָזען וויסען אַז זי וועט געבוירען אַ זכר, דאָס האָט נאַטירליך אַרויסגערופען גרויס שמחה ביי מיינע עלטערען.

אין ניין חדשים אַרום האָט מיין מאַמע טאַקע געבוירען אַ זוהן, דער זוהן איז געווען טאַקע איך אַליין, — יאָסעלע.

דערצעהלט מען אויך, אַז ווען איך בין געבוירען געוואָרען, האָבען נישט בלויז מיינע עלטערען, נאָר אויך די גאַנצע שטאָט זיך געפרייט. ס'איז געווען אַ חדוש'ליכע זאַך, וואָס נאָך דעם ווי מיין מאַמע האָט געבוירען ניין טעכטער, איז דאָס צעהנטע קינד געווען אַ זכר, זענען צום קריאת־שמע־לייענען און צום ברית געקומען כמעט אַלע בעלי־בתים פון שטאָט, מיין מאַמע האָט מיר דערצעהלט, אַז צום קריאת־שמע־לייענען זענען געקומען אַרום פינף הונדערט יונגלעך, צו וועלכע מען האָט אויסגעטיילט לעקעך, און אַז מיין פאָטער וועלכער איז געווען אַ חזן, האָט געזונגען מיט זיי די ברכות און מזמורים.

„שוואַרצע טומאה" איז, חוץ איהר פרומקייט און לומדות אויך געווען אַ מוזיקאַלישע שטאָט. מען פלעגט זאָגען, אַז די גרעסטע מנגנים קומען פון אָדעס, בערדיטשעוו און „שוואַרצע טומאה", אומאַן איז אויך געווען זעהר אַ מוזיקאַלישע שטאָט. אומאַן האָט אָבער געגעבען גרויסע אינסטרומענטאַלע קינסטלער, און „שוואַרצע טומאה" — וואָקאַלע. אוקראַינע אָדער דרום־רוסלאַנד איז בכלל געווען אַן אָרט פאַר נגינה. אוקראַינע איז פאַר דער יודישער נגינה דאָס, וואָס איטאַליען איז אין דער וועלט פון אָפּערע מישא עלמאַן, צימבאַליסט טאשא זיימאַן, רויטמאַן — זיי זענען אַלע אוקראַינער.

פון „שוואַרצע טומאה" קומען אויך די מינקאָווסקיס, איך געדענק זעהר גוט די צווי ברידער מינקאָווסקי, דעם בעריהמטען פנחס מינקאָווסקי, וואָס איז געווען אַ חזן אין דער בראָדער שוהל, אין אָדעס, און האָט געהאַט אַ וועלט־נאָמען.

מיט דער צייט האָט מיין מאַמע געהאַט נאָך אַ יונגעל. מיין יונגערער ברודער איז אויך אויסגעוואַקסען אַ גרויסער מנגן און ער איז היינט חזן אין האַמבורג. ער שטעהט ביים זעלבען עמוד, וואו איך בין געשטאַנען אַרום זעקס יאָהר.

ווי איך האָב שוין דערצעהלט, איז מיין פאָטער געווען אַ חזן. ער איז געווען בעל תפילה אין ר' יחיאל'ס מנין אָדער ר' „יחיאל'ס קלויז". חוץ דעם בין איך סיי פון מיין טאַטענס צד און סיי פון מיין מאַמעס צד געווען אויסגעוויקט און אויסגעטונקען אין חזנים. מיינער אַ פעטער איז געווען דער בעריהמטער גדליה שטעפּאַנעשטער. ער איז געווען חזן ביים שטעפּאַנעשטער רבין. אַלטע שטעפּאַנעשטער חסידים ווי אויך חסידים ווי אַנדערע רביים אין רומעניע און גאַליציע זינגען נאָך ביז היינטיגען טאָג זיינע נגונים. חסידים פלעגען דערצעהלען, אַז דער שטעפּאַנעשטער רבי זאָל האָבען געזאָגט: „אין גדליה'ס האַלז איז פערהאַנען אַ סטרונע פון דעם כנור של דוד המלך"...

מיין מאַמע'ס אַ פעטער איז אויך געווען אַ בעריהמטער חזן. ער האָט געהייסען טודרוס און מען האָט איהם גערופען „טודרוס דער סקווערער", ווייל ער איז געווען חזן אין דעם שטעטעל סקווערע, האָט געקלונגען אין דער גאַנצער סביבה מיט „טודרוס דעם סקווערער". ער איז געווען חזן פינף און זיבעציג יאָהר אין איין שוהל און האָט געדאַווענט פאַר דעם עמוד ביז דעם לעצטען יאָהר פון זיין לעבען. ווען ער איז געשטאָרבען, איז ער געווען אַ זקן פון אַכט און ניינציג. אין די לעצטע יאָהרען איז ער געווען אַ סגי נהור. פלעגט ער שטעהען פאַר דעם עמוד מיט די ווייסע בעלמעס און די תפלות האָבען זיך געגאָסען פון זיין האַלז. זיין קול איז געווען פריש און קרעפטיג, אַפילו ווען ער איז שוין געווען אַ טיפער זקן. ער האָט געהאַט אַ „לייבען שטימע" און חזנים פלעגען איהם רופען דער „שאגת אריה".

איך קער זיך אויך אָן מיט דעם בעריהמטען ירוחם הקטן, וועלכער איז איינער פון די לעגענדאַרע פיגורען אין דער חזנישער וועלט. איך געדענק נאָך די מעשה'לעך, וואָס איך האָב זיך אָנגעהערט פון מיין פאָטער פון ירוחם הקטן.

אָט זעה איך זיך אַ קליין יונגעלע ביים טאַטען אויפ'ן שויס. דער טאַטע גלעט מיך איבער דער סאַמעטענער יאַרמולקע, וואָס איך האָב געטראָגען אויפ'ן קאָפּ, קרייזעלט מיר מיט די לאַנגע, ביינערדיגע פינגער די פּאה'לעך, וואָס האָבען אַרויסגעשטעקט פון דער יאַרמולקעלע, און דערצעהלט מיר: „ירוחם הקטן... ירוחם הקטן... אַז ער פלעגט שטעהען ביים עמוד און זינגען, האָבען די מלאכים אין הימעל איהם מיטגעהאָלפען... אַזוינס האָט נאָך די וועלט נישט געהערט און וועט נישט הערען... ווען ער האָט געדאַווענט ימים נוראים האָט זיך די שוהל געבאָדען אין טרעהרען און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די פמליא של מעלה וויינט מיט און אַז אַלע מלאכים קלאָגען און בעטען רחמים פאַר דעם כלל ישראל. עך, ירוחם הקטן"...

איך געדענק אויך די לידלעך, וואָס מיין מאַמע האָט מיר געזונגען. זי האָט געהאַט אַ ווייכע, זיסע שטימע, וואָס האָט זיך אַריינגעגנב'עט אין האַרצען און צעגאָסען זיך איבער אַלע גלידער. זי פלעגט זינגען אַלטע פאָלקס־לידלעך און חסידישע נגונים.

ווי איהר זעהט, איז מיין נגינה געקומען צו מיר בירושה. איך קום פון אַ זינגענדיגער משפחה, וואָס האָט געהאַט אַ לאַנגען שלשלת היוחסין פון גרויסע חזנים און מנגנים.

—000—

די ענטפלעקונג פון דעם גרויסען סוד...

(פון דער סעריע: „מענשען פון א גאנץ יאהר")

פון יוסף זעלקאָוויטש

הגם וועגען יענער אויסערגעוועהנליכער נאַכט־בעגעגעניש האָבען זיי קיינמאָל צווישען זיך נישט גערעדט, איז זיך דאָך ביי יעדען פון זיי געשטאַנען בולט פאַר די אויגען, סיי משה'ן אין זיינע אַליין־מיט זיך התבודדות־טעג אין דער „חברה", סיי ברכה'ן אין איהר פערטועטקייט אין דער ווירטשאַפט. פערשטייט זיך, אַז אינ'ם דמיון פון יעדען בעזונדער האָט זיך די בעגעגעניש אַנדערש פאָרגעשטעלט, נאָר געפיהלט האָבען זיי ביידע צוגלייך אַז יענע געשעהעניש כאָטש קיין שום אויסערגעוועהנליכעס איז דעמאָלט נישט פאָרגעקומען, איז זיי ביידע מתחייב, פערפליכטעט זיי ביידע צו עפּעס אַ מין נעהנטערע נאָהענטקייט, ווי ביז איצט.

ברכה איז געווען די ערשטע, וועלכע האָט אָנגעהויבען אָפּצוגעבען משה'ן איהר מאָראַלישען חוב; זי האָט די ערשטע זיך מתקרב געווען צו איהם, עפטער ווי צו פריהער איהם בעזוכט אין זיין לערן־שטובעל, מיט אַלערליי אויסריידען, רופען איהם ביים נאָמען און אָנגעהויבען איהם דוצ'ן. משה אָבער האָט דרייסטקייט אויסגעפעהלט און אויסערליך האָט ער זיך לגבי איהר פערהאַלטען מיט דעמזעלבען ריגאָר ווי צו פריהער. דערפאַר אָבער איננערליך איז איהם ברכה'ס נאָהענטקייט דערגאַנגען ביז צום סאַמע האַרץ אויף אַזוי פיל, אַז עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז ער קען די נאָהענטקייט בפועל ממש אָנריהרען און אַז עס איז נישטאָ קיין איין אָרט אין זיין קערפּער, וועלכער זאָל נישט זיין אויסגעפילט מיט ברכה'ס נאָהענטקייט. אָפּט, נאָכדעם, ווי ברכה פלעגט אַרויסגעהן פון זיין חדר פלעגט ער אויסשטרעקען די הענד, אַרומנעהמען די לידיגקייט אין וועלכער זי איז געשטאַנען און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אַז דאָס האַלט ער אַזוי ברכה'ן...

וועגען דעם מהות פון איהרע הענט, וואָסערע זיי זענען ראַפינירטע חוה־הענד, צי גאָר באַאי'ע תמר־הענט, ווי מיר ווייסען האָט ער זיך קיין חשבון נישט אָפּגעגעבען — ער האָט גענומען פון זיי אַלעס, וואָס זיי האָבען איהם אונטערגעטראָגען, נאָר דעם צד השוה פון די ביידע מינים הענד, האָט ער יאָ געוואוסט; ביידע פאָר הענט האָבען געבראַכט צוגעטראָגען דעם גרויסען, דעם שווערען חטא, צי ער איז געקומען אין דער געשטאַלט פון אַנ'עפּעל, צי אין דער געשטאַלט פון אַ לאַבען ברויט — עס איז געווען דער חטא, ווייל הפנים איז דאָס אַ כלל אַזעלכער, אַז וואו אַ פרוי שטרעקט אַריין די הענט איהרע ברענגט זי דעם חטא, און משה האָט זיך אָפּגעגעבען גאַנץ גענוי אַ דין וחשבון אַז אויך ברכה'ס הענד וועלען סוף כל סוף אַמאָל מיט זיך מיטברענגען די גרויסע, אומגעהויערע עבירה, דאָך משה האָט גאָר נישט געקענט און אפשר גאַרנישט געוואָלט טון שום איהר אויסצומיידען, אויסצומיידען די ענטפלעקונג פון יענעם גרויסען, האַרבען און דאָך אַזוי זיסען סוד, וואָס ביים בלויזען געדאַנק פון זיין ענטדעקונג, ווערט איהם וואַרעם ביים האַרץ, און די מתיקות צעגייט זיך ביז צו די נעגעל פון די פינגער ביז צו די האָר אויפ'ן קאָפּ...

ווייל מען אָבער זיין ערהרליך לגבי משה'ן מוז מען זאָגען אַז דעם משה'ן וועלכען מיר זעהען איצט וואָס נישט בלויז ער טוט גאַרנישט אויסצומיידען די שרעקליכע עבירה, נאָר אַדרבה, ער בעדויערט וואָס די עבירה איז שוין נישט געווען קיין אָפּגעטועטע פון נאָך יענעם ביינאַכט — אַז דעם משה'ן זעהן מיר נאָר פון איין זייט, פון דער לינקער — פון דער יצר־הרע זייט, פון דער זייט, וואו דער שטן האָט זיך אויסגעקליבען זיין רעזידענץ אום פון דאָרט צו רעגירען און צו בעאַרבעטען די חושים מיט טויזענדער קאָליר'ען, וועלכע מינען און בלענדען די אויגען, וועלכע ווידער פון זייער זייט טוען פערפיהרען דאָס האַרץ. משה אָבער פון דער רעכטער זייט פון דער זייט, וואו עס זיצט דער יצר־טוב, איז געבליבען אַ נישט פערענדערטער, דער יועל־בער, שטילער, תמימותדיגער משה, וועלכער חזרט דעם יורה־דעה אויף אויסווייניג, און וועלכער דאַרף נאָר צו דער הוראה קלאָר זיין אין טריפות־הריאה ווי ער איז קלאָר אין מליחה, בשר־בחלב און תערובות. דער אייגענער וואוילער און בעשיידענער משה וועלכער האָט פון דער גוטער — פון דער רעכטער זייט אויפגענומען בשעתו דעם פאָטערס גזירה נישט איבערדאַנק, נאָר מיט אַ צופרידענקייט, און דאָס נישט צוליב דעם, ווי עס האָט געוואָלט דער יצר הרע זיינער, כדי צו זיין נאָהענט פון ברכה'ן, נאָר כדי איינמאָל פאַר אַלעמאָל זיך צו קענען ווידמען די גאַנצע טעג זיינע דער „הוראה" צו וועלכער די בחורים אין בית־המדרש האָבען זיך אַזוי סקעפּטיש בעצויגען און פלעגען איהם מיט איהר פערשידענאַרטיג קיבוצען און פאַלעק פלעגט זיך וויצלען:

— לערן זיך, לערן זיך, משה, פסקען שאלות, עלעווי' ס'וועט דיין טאַטען קיינמאָל קיין בהמה נישט טריפה ווערען...

איז אָבער משה געווען אַ שוואַכער, און פון אייביג אָן געבויגט זיך צו לאָזען היטשלעפען פון אַלערליי פאַנטאַזיעס, האָט ער נישט געהאַט גענוג מוט און כוח אין זיך, כדי איין מאָל פאַר אַלע מאָל צו געבען אַ קלאַפּ מיט דער פויסט איבער זיין רעכטער אָדער לינקער זייט, אום איינעם פון די ביידען, דעם יצר־טוב אָדער יצר־הרע צו געבען אַנ'איבערוואָג, נאָר האָט זיך געלאָזט שלעפּען אַמאָל פון דעם און אַמאָל פון יענעם און גאַנצען אָפט, איינצייטיג פון ביידען צוזאַמען און בנתיים האָט ער געצאַנקט ווי אַ ליכט, אויסגעגאַנגען פון תאוה און פון בענקשאַפט...

אויב האָט משה זיך נאָך געראַנגעלט און פון צייט צו צייט גובר געווען די תאוה זיינע, האָט ברכה אַפילו נישט פערשטאַנען די ווייטיגקייט פון דעם געראַנגעל: זי האָט נאָר געוואוסט פון איינעם, ס'איז איהר אייביג גוט געווען צו זעהן בלויז משה'ן, אַפילו נאָר צו טראַכטען וועגען איהם, ס'איז איהר גוט געווען, ווען ער האָט גערעדט מיט איהר און צו דער העכסטער מדרגה פון גוטקייט איז זי דערגאַנגען יענעם איפדערנאַכט, ווען משה איז אַזוי אומגעראַכט געווען נאָהענט צו איהר, ווען זיין הייסער אָטעם איז געפאַלען אויף איהר נאַקעט לייב, ווען זיינע ציטערנדע פינגער האָבען בעריהרט איהר ענטפּלעקטען קערפּער, — האָט זי מעהר פון גאָר נישט געוואָלט וויסען, זי האָט מיט אַלע פינף חושים מיט דעם גאַנצען וועזען איהרען געגאַרט און איבערחזרונג פון יענער נאָהענטקייט, פון יענער גוטקייט און זאָל זיך אַפילו די גאַנצע וועלט איבערקעהרען און זאָל זי אַפילו באַלד דערנאָך שטאַרבען !... איז קיין חדוש נישט, וואָס זי איז אַזוי אָפט געקומען צו איהם אין חדר אַריין, איבערגעריסען איהם אין די סאַמע פערוויקעלסטע ענינים פון טריפות־הריאה מיט גאַרנישטן ; זי האָט כסדר געזוכט אַ געלעגענהייט צו דערמאָנען איהם יענע מינוטען, צו פרעגען איהם, פאַר וואָס האָט ער זיך דעמאָלט אַזוי דערשראָקען פאַר ר' לייזער'ס אַ צוהוסטען שנאַרך און ער איז אַנטלאָפען, ווי אַ גנב און זי איז געבליבען ליגען, אַ צעפיבערטע, אַ פערשעמטע און שפּעטער האָט זי די קישענס פון איהר בעט פערוויקט מיט טרעהרען... צי אפשר גאָר האָט ער אַ חסרון אין איהר געפונען ? איז זי נישט גענוג שיין, איז איהר קערפּער נישט גענוג ענטוויקעלט, וואָס ער האָט איהר אַזוי פלוצלינג, אַזוי אָפּנאַריש פערלאָזען ?..

משה, האָט די אַלע שמועסען אַראָפּגעלייענט פון די שפּיצען פון איהרע ליפּען, פון דעם פערטרויטען גלאַנץ פון איהרע אויגען ; ער האָט איהר גערן געוואָלט צוהעלפען, אַרויספיהרען איהר אויף דעם שמועס, וועלכע, ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, וועט ער צושטאַנדקומען, וועט קיין אויסמיידונג פון דער עבירה מעהר נישט פערהאַנען זיין — ער האָט אָבער נישט געוואוסט פון וואָס אָנצוהויבען, און פלעגט זיך אייביג דעם אייגענעם קאָפּווייטיק און האַרצציטער פערטרייבען מיט אַ לאָגישער סברא פון „בית יוסף" צי מיט אַ חריפות'דיגען אויספיהר פון „טורי זהב".

איז אָבער אַזאַ געלעגענהייט אומגעריכט פאַר ביידען געקומען:

אין איינעם אַ טאָג, האָט דער הייסער בלייענער שטאָטישער הימעל זיך פערצויגען מיט כמאַרעס, שוואַרצע כמאַרעס, דראָהענדע און שלעכט ברענגענדע. פאַראויס פאַר די כמאַרעס איז געלאָפען, ווי אַ ווילדער שטאָפעט, דער ווינד און האָט פערהאַקט די צעעפענטע פענסטער, ווי וועלענדיג פריי מאַכען דעם וועג פאַר דעם, וואָס דאַרף דאָ באַלד אַדורכגיין, אַ פינסטערניש האָט זיך אַראָפּגעלאָזט און די פינסטערניש איז געשפּאָלטען געוואָרען פון אַ פייערדיגען זיג־זאַג, וועלכער האָט אין דעם שפּאַלט אַריין געוואָרפען אַ הילכיגען, אַ גאַרענדיגען פאַנפאַרען־שאַל וועלכער האָט געקלונגען ווי אַ לעצטע התראה, פאַר די, וואָס וועלען שטעהן אין וועג פון דעם מאַיעסטעטישען אנקום.

ברכה האָט דורך די וואַנד, וואָס האָט אָפּגעטיילט ר' לייזערס שלאָפצימער פון דער „חברה", אַריינגעקלאַפּט:

— זאָל משה שנעל אַריינקומען, כ'האָב מורא אַליין צו זיין. משה איז אַריינגעקומען און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף דער באַלעבאַטישער, פלושענער קאַנאַפּע, — ברכה איז געשטאַנען פאַר'ן פענסטער.

— זאָל ברכה אַוועקגעהן פון פענסטער, עס קען אָנהויבען דונערען.

— נו, האָט משה מורא ?

— ס'איז דאָך אַ דונער !

— פאַר וועמען האָט משה מורא פאַר'ן דונער. צי פאַר מיר ?

די פראַגע איז געקומען צו פלוצלונג, אַז משה זאָל האָבען געהאַט אויף איהר אַ גרייטער תשובה, ער האָט זיך נאָר פערלעגען צעשמייכעלט, אָבער ברכה האָט איהם שוין נישט געוואָלט מעהר אָפּלאָזען :

— און וואָס וואָלט געווען אַזוי אַ שטייגער ווען עס טרעפט מיך אַ דונער ?

— מען טאָר נישט רעדען אַזוי, ברכה, און די אויגען זענען איהם פערלאָפען מיט טרעהרען

— אָבער דאָך, וואָס וואָלט געווען ? זי איז צו איהם צוגעקומען, אַריינגעבויגען זיך און אַזוי בלייבענדיג און אַ דערוואַרטענדער פּויזע, איז זי געבליבען שטיין :

— נו, וואָס וואָלט געווען ?

ביי משה'ן זענען טרעהרען געריבען פון די אויגען, ביי איהם האָט זיך שוין געהאַט צושפּילט די פאַנטאַזיע זיינע און ער האָט שוין געזעהען ברכה'ן

(ענדע — 14־טע זייט.)

פערשידענעס

דער טאנץ-לעהרער, ה׳ ישראל דעמבינסקי איז דורך דער וואיעוואדזטווע בעשטימט געווארען אלס מיטגליד פון דער עקזאמענאציאנס-קאמיסיע ביי די היגע טאנץ-שולען אויפ׳ן יאהר 1932

טראנספארט-אונטערנעהמונגען אויף די לאדזער וואגאנען

(2) די טעג האט די באהן-מאכט איינגעארדענט אויף די לאדזער ביידע וואקזאלען באהן-אונטערנעהמונגען, וואס זייער אויפגאבע וועט זיין איבערפיהרען קליינע באהן-פעקלעך פון דעם אנגעבערס וואוינונג צו דער סטאציע, און פערקעהרט.

דערפאר וועלען די אריבערפיהר-אונטערנעהמונגען נעהמען א מינימאלען אפצאהל, לויט א טאקסע, וועלכע וועט די טעג פעסטגעשטעלט ווערען דורך דער קרייז-באהן-דירעקציע אין ווארשא.

די דאזיגע אינסטיטוציע מאכט דאס באהן-מיניסטעריום אויף פרוב אין ווארשא און אין לאדז און אויב ס׳וועט זיך ארויסווייזען, אז זי איז נויטיג, וועט זי אויך איינגעארדענט ווערען אין אנדערע שטעט.

הידשפאנגס בילדער-אויס-שטעלונג

אויף פעטריקאווער 74 בלייבט אפען נאך גוויי וואכען.

אפען איז זי טעגליך. פון 10 פריה ביז 8 אין אווענד. פאר אויספלוגען-הנחות.

פון „עזרת אחים"

אויף דער יעהרליכער גענעראל-פערזאמלונג פון פעראיין „עזרת אחים" איז געוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, אין וועלכער עס זענען אריין די ה"ה: נייפעלד – פרעזעס. פוקס – וויצע, קאך – וויצע, קאסירער – ווארשאווסקי, סעקרעטאר – טיין טעלבוים, עקאנאם – סקאווקאווסקי, קלעפפיש, קירש-בוים און א. לאנדא.

פרייער איינגאנג אויף מיטלערס אויסשטעלונג

אויף דער אויסשטעלונג פון י. מיטלער מא-נישקי 2 האט דער אויסשטעלונגס-קאמיטעט בע-שלאסען, אז דער אריינגאנג זאל זיין פריי. די אויסשטעלונג איז אפען טעגליך פון 10 פרי ביז 10 אווענד.

בײ פערדייאונגס-שוועכע

בלוטארמקײט, אפעטאגערונג בלעטצוכט, דריזען-ערקר-נגוב-גען, הוים-אויסשלאגען, רעגולירט דאס נאטירליכע ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

פארמרעפלייך די אזוי חיכטיגע דארם-טעטיגקייט. צו בע-קומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעטשנעס.

היינט און פאלג. טעג!
שפאנענדער פילם, פול מיט ראמאנטיזם, העלדישקייט און סענסאציע א. נ.

באמבעס איבער מאנטע-קארלא

רעזשי: **Hans Szwarc**

א ליבעס-ראמאן פון טאפפערען פלאט-אדמיראל מיט רייצענד-שעהנע עקסצענטרישע קעניגען. אריגינעלער אינהאלט! שעהנע און מאלערישע פייסאזשען! דער רייך פון ים! ריווערא, קאנעס, מאנטע-קארלא! אין די הויפט-ראלע: די רייצענדע און זיסע **Sari Moritza** און דער פערפיהרערישער **Hans Albers**

אויסער׳ן פראגראם:
א פראכטפולע קלאנג-ביילאגע „גאנדי און נישט גאנדי" ווי אויך אקטועלקייטען פון לאנד.

פאפולערע פרייזן. הנחה-בילעטן גילטיג. אנהויב אין גאוו. טעג 4.30 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג,

ראטמאן אנדזשעאק פרעזעס פון שטאט-ראט

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט-ראט איז געוועהלט געווארען א נייער פרעזעס אויפן ארט פון אינזש. האלצנרעבער, וועלכער האט רע-זיגנירט. אלס פרעזעס פון שטאט-ראט איז געוועהלט געווארען ראטמאן אנדזשעיאק (פ.פ.ס.), אזוי ווי דער איצטיגער-פרעזעס איז געווען וויצע-פרעזעס פון שטאט-ראט, איז אויף זיין ארט געוועהלט גע-ווארען ראטמאן הארטמאן (פ.פ.ס.).

נאך פרלעדיגען א רייה ווייטערדיגע ענינים איז בעשלאסען געווארען די יוליוש-נאס אנצורופען דאווביארטשיק׳ב.

—=:X:=—

קינא-בעזיצער-צוזאמענפאהר אין לאדז

צוליב דעם נייעם 10 גר. רויטער קרייז-שטייער צו קינא-בילעטן

(2) צוליב דער קריטישער צייט האט דער מאגיסטראט פערקלענערט דעם שטייער פון קינא-בילעטען אויף 33 פראצ.

איצט איז ארויס א נייע פעראָרדנונג, אז צו די קינא-בילעטען געהט צו א 10 גראשענדיגען שטייער פארן „רויטען קרייץ".

די קינא-בעזיצער זענען איבערצייגט, אז דער דאזיגער שטייער, וועט רואינירען א גרויסען טייל קינא-אונטערנעמונגען. וועגען דעם איז אין קינא-בעזיצער-פעראיין פארגעקומען א פערזאמלונג. ס׳איז בעשלאסען געווארען אנצונעמען ענערגישע שריט, אז דער שטייער זאל זיין ביז 5 גר. און זאל איינקאסירט ווערען ערשט אין אקטאבער.

וועגען דער פראגע זאל צוזאמענגערופען ווערען קיין לאדז א צוזאמענפאהר פון אלע קינא-בעזיצער אין פוילען.

ווען דער ליבער שולץ איז שיכור

איז דאך נישט שייך צו זאגען — גיסט זיך בלוט

(2) דער 55-יאהריגער הערמאן שולץ (פון גורנע 29) איז „פערזענליכקייט" – א בעקאנטער שיכור און סקאנדאליסט.

נעכטען האט ער זיך גוט אנגעשיכורט אין א שענק, און איז ארויס אויף ליפאווע גאס „מא-כען ארדענונג".

ער האט זיך אנגעהויבען צו טשעפען צו פערשידענע דורכגייער, ביז די רייה איז געקומען אויף דעם יונגען ארטילעריסט מאריאן פאוולאוו-סקי, וועלכער איז געגאנגען אין דער גאס מיט זיינער א בעקאנטער.

דער שיכור האט איהם פערשטעלט דעם וועג און אנגעהויבען פון דער העלער הויט, צו דראהען מיט א מעסער...

דאן האבען זיך אנגענומען דעם זעלנערס קשיוודע די 2 דורכגעהער, דער 25-יעהריגער הענריק קופיש (ליפאווע 58) און דער 18-יאהרי-גער זיגמונט יאצעק (זאקאנטנע 65).

דער סך הכל פון דער אמפערגיש איז גע-ווען, אז ביז פאוולאווסקי האט בעוויזען צו ענט-וואפענען דעם שיכור. האט קופיש בעקומען מיט דעם מעסער אין הארץ, און יאצעק – אין דער לינקער לאפאטקע.

פאגאטאוויע האט באנדאזשירט יאצעק׳ן, און דעם שטערבליך-פערוואונדעטען קופיש׳ן אין – א גוסס׳ן צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

שולץ איז ארעסטירט.

געדענקט! צו קויפען א לאס 1-טער קלאס

אין דער גליקליכסטער קאלעקטור

ס. יאטקא,

פיעטריקאווער 22
פיעטריקאווער 66
פאביאניץ, פל. דאמבר. 3

די גרעסטע געווינסען פאלען שטעטס ביי אונז! אין אונזער קאלעקטור זענען געווינען געווארען:

די פרעמיע פון דער 24. לאטעריע 175.000 זל. אויף נומער 72423

די פרעמיע פון דער 18. לאטעריע 415.000 זל. אויף נומער 60373

ווי אויך געווינסען צו: זל. 75.000, 70.000, 50.000 ,25.000 ,20.000 א.א.וו.

נוצט אויס דאס געלעגענהייט! די ציהונג שוין אין די נאהענסטע טעג!

היט אפ אייערע קינדער

דיפטעריט איז א זעהר געפעהרליכע קראנקהייט

לויט דער סטאטיסטיק ווערען אין לאדז יעהרליך קראנק העכער 1300 קינדער, פון וועלכע אנ׳ערך 100 שטארבט.

די מעדיצין האט געמאכט אין דער דאזיגער הינזיכט גרויסע פארטשריט דערמיט, וואס זי מא-כען איינאימפונגען נעגען דער דאזיגער געפעהר-כער חולאת.

צום בעסטען איז צו מאכען די איינשפרי-צונגען פריהלינגס-צייט, און דער קאמיטעט צו עמפפען מיט׳ן דיפטעריט פיהרט איצט אדורך בחנ׳מ׳דיגע איינשפריצונגען אין דעם סאניטאר-פונקט אויף באזארנע 4 פון 8 ביז 10 אינ-דערפריה.

אויפ׳ן וואונש פון עלטערען ווערען ארויס-געגעבען בעשייניגונגען, אז די אימפונגען זענען געמאכט געווארען.

אזא קאנצערט איז נאך אין לאדז נישט פארגעקומען

צום קאנצערט פון „שיר"-כאר

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט. וועט קו-מענדיגען דינסטאג דעם 17 מאי ה. י. פארקומען אין פילהארמאניע אג ראנדיעזער קאנצערט אויס-געפיהרט דורכ׳ן ליבלינג פון לאדזער פובליקום, דעם גלענצענדען שיר כאר אונטער דער ליטונג פון דעם פערדיגסטפולען דיריגענט פראפ י. פיי-ווישיס.

דער פראגראם פון דאזיגען קאנצערט איז זעהר א רייכער און פערשידענארטיגער. דער פראג-ראם נעהמט ארום אלע כאר פראגמענטען פון היי-דענס שטארקסטען אראטאריום „מעשה בראשית", וועלכן דער „שיר"-כאר האט מיט 2 וואכן צוריק מיט גרויס ערפאלג אויסגעפיהרט אין פילהארמאניע-זאל. חוץ דעם וועט דער כאר אויספיהרען דעם שטארק-סטען פראגמענט פון העגדעלס אראטאריום „איז-ראעל אין עגיפטען", דעם שלום-כאר „אז ישיר". אין דעם טייל קומט אויך נאך מענדעלזאנס „שדים מאנץ פון וואלפורגיס „נאכט" אין יודיש.

די גאנצע צווייטע טייל וועט זיין געוויד-מעט דעם בעסערען יודישען פאלקס-ליד, דערונטער א רייה יודישע פאלקס לידער, וועלכע זענען נאך ביז איצט נישט געזונגען געווארען.

מיט׳ן קאנצערט וועט אנפיהרען פראפ. י. פייווישיס. אלס סאליסטען טרעטען אויף פרל. ס. קראפיווניק (סאפראן) ה. קארן (טענאר) און ס. לעוויטין (באס).

אקאמפאנירען וועט פרל. ל. לאקס.

דער קאנצערט האט ארויסגערופען א פער-שטענדליכען אינטערעס אין די היגע מוזיקאלישע קרייזען און ס׳איז צו ערווארטען, אז אויך דער קאנצערט, ווי אלע פריהערדיגע „שיר"-קאנצערטען וועלען האבען גרויס ערפאלג און דער זאל וועט זיין א פול געפאקטער.

Czy piłeś już

rum-bę?

z lodu

קינדער-פארשטעלונג פון די בארַאכאוו-שולען

מארגען, 11 אינדערפריה קומט פאר אין ניי איבערגעבויטען טעאטער „סקאלא" די לאנג דער-ווארטעטע פארשטעלונג אין דער אויספירונג פון די שילער פון די שולען אויפן נאמען פון בארַאכאוו און י. ל. פרץ.

די דאזיגע פראגראם-רייכע און עפעקטפולע פארשטעלונג וועט זיכער שאפען די צושויער א גרויסען גייסטיגען פערגעניגען, ווייל דאס פראג-ראם בעשטייט פון פלאסטישע אינסצעניזאציעס פון די שענסטע פערל פון דער מאדערנער יודישער און פוילישער דיכטונג (מ. קולבאק, איציק פעפער יוליאן ט בים א. א.). א חוץ דעם וועט אויפגע-פיהרט ווערען ז. ווייגפערס איינאקטער אמאל, אמאל, וועלכע איז רייך מיט מאדערניסטישע טענץ און מוזיק און א פוילישע אפער מיט באלעט. ס׳וועלען אויך אויסגעפיהרט ווערען גימנאסטישע איבונגען און פיראמידן, אונטער דער לייטונג פון אינסטרוקטאר אבע.

אזוי דער אינהאלט פון די אויפגעפיהרטע זאכען, ווי די רעזשיסארישער קאנצעפציע, וועלכע איז פראיעקטירט און געפיהרט פון דער געניטע פלאסטיק-לעהרערין זינע קרוש איז צוגעפאסט אויף פאר דערוואקסענע.

ס׳איז דעריבער צו האפען, אז די מארגענ-דיגע פארשטעלונג וועט רייך בעזוכט ווערען פון אלע אנהענגער פון יודיש-וועלטליכען שול-וועזען, ספעציעל פון די צאלרייכע פריינד פון די באראכאוו-שולען, וועלכע ווילען האבען א געלעגענהייט צו בעקאנען זיך מיט דער ארבייט און שאפונג פון די דאזיגע שולען.

פון יודישען טעאטער

נאך גרויסע פארבערייטונגען ווערט היינט אויפגעפיהרט די פרעמיערע פון דער אפערעטע „דאס נעגער-מיידעל" פון ליליען, מוזיק פון מ. האלם. עס וועט אויפטרעטען די סוברעטין סעווילא פאסטאר מיט׳ן אנטייל פון דער גאנצער זיגלער-טרופע ווי פרוי ערנא זיגלער, ה. זיגלער, ע. זיל-בער, מ. זיגלער, מ. פאסטאר, ד. נאכבאר, אויך די ארטיסטען באלבירסקי, האמבורגער, פרוי טופמאן, ה, אמזעל און אנדערע.

מארגען בייטאג ווערט געשפילט צום ערשטען מאל די לעבענס-פיעסע פון מ, ריכטער מיט געזאנג און טענץ „דאס אימפארטירטע ווייבעל".

א נייע באנק אין לאדז

אין לאדז איז ענטשטאנען א נייע באנק-פלאצובקע א. נ. קאאפעראטיווע האנדעלס און אינ-דוסטריע-קאסע אין לאדז, נאוואמיעסקא 4, מיט וועלכער עס פיהרט אן דער בעקאנטער אין די היגע באנק-ספערעס ה׳ ס. מענדעלסאן. ס׳איז צו האפען, אז די דאזיגע באנק-פלאצובקע וועט זיך ערפאלגרייך ענטוויקלען.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!
די בעריהמטע

BETTY AMAN

אלס מאדערנע קורטיזאנע
אין פילם א. נ.

פלירטען פון א שעהנער פרוי

אויסערן פראגראם

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בטאג. אויף די פר הטאיגען-פארשטעלונגען זענען די פרייזען 50 גראשען און 1 זלאטי. זעמטליכע הנחה-בילעטען אומגילטיג.

א גרויסע קאנצערט-פארשטעלונג

היינט, פרייטאג, 9.30 אווענד קומט פאר

„דעם רבינ׳ס חתונה"

סעם גאלדבערג

אויסגעפיהרט דורכ׳ן בעסטען, שענסטען, בע-ליבטסטען פאט-קאמיקער, זינגער און טענצער

סווערט געגעבען א רייכער הומאריסטישער פראגראם פון די שענסטע, בעסטע, נייעסטע שלאגערן, וועלכע לאדז האט נאך נישט געהערט. סעם גאלדבערג זינגט צוזאמען מיט׳ן פובליקום דעם פאפולערען שלאגער „רומבא" אויף יודיש „מיידלעך א געזונט אין אייערע ביינדלעך" און אלעס אויפ׳ן פערלאנג פון גאלדמאן, און דאס בעליבטע ליד פון פובליקום.

בילעטען פון 50 גר. ביז 1.50 צו בעקומען ביי דער קאסע פון 10 א זייגער פריה.

האלא! האלא!

סעם גאלדבערג

אין טעאטער „מאמוס", זגערזשער 17.

נעכטיגע רינג-קאמפען אין צירק

אין דער ערשטער פאר האבען געקעמפט גאמאלא לעבושקא אין דער 13 מינוט לעגט גאמאלא אוועק זיין געגנער.

די 2-טע פאר קעמפען: דער יודישער אטלעט קרויזער מיט דעם בולגאר קאלעף. דער איבערגעוויכט איז כסדר ביי קרויזער'ן דאך בלייבט דער קאמף אונענטשידען.

די 3-טע פאר קעמפען: ארלאוו — סאינטמאר. דער קאמף בלייבט אונענטשידען.

דער דעציד. קאמף קאוואן — האלובאן גיט דעם רעזולטאט אין דער 19 מינוט מיט א זיג פון קאוואנען דורך א דאפעל-נעלסאן.

אין דער לעצטער פאר קעמפען: טארנא — טיבערמאנס אין דער 3 מינוט לייגט טארנא אוועק זיין געגנער אויף ביידע לאפאטקעס.

היינט קעמפען

1) גאמאלא — קרויזער. 2) לעבושקא — האלובאן, 3) וואלושעווסקי — מארטינאוו, 4) ארלאוו — אליווערא, 5) טארנא — קאוואן (דעציד.)

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 13 מאי 1932

11,45 פרעסע-בעריכטען, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטען, 3,25 פארלעזונג פון ל. קארפאוויטש, 3,50 גראמאפאן-פליטע, 4,20 פארלעזונג פון פראפ. וואצעק פון לעמבערג, 4,40 גראמאפאן-פליטען, 4,55 לעקציע ענגליש, 5,10 פארלעזונג פון סט. ש. עליגאווסקי פון ווילנע, 535 קאנצערט, 6,50 פערשידענעס, 7,15 קאמוניקאטען פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 פילם-קאלענדאר, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8 מוזיק-עשפרעך, 8,15 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשאווער „פילהארמאניע", בעת'ן איבערייס א ליטעראַרישער פעליעטאן, 10,40 ראדיא-פרעסע 10,50 טאנץ-מוזיק.

שבת, ד. 14 מאי 1932

11.45 פרעסע-בעריכטען. 11.58 צייט-סיגנאל. 12.10 שול-פריהמארגען. 12.45 גראמאפאן-פליטען. 3.25 פארלעזונג. 3.50 גראמאפאן-פליטען. 4.10 ראדיא-כראניק. 4.30 פארלעזונג פון ד"ר בורדעצקי. 4.55 קאנצערט פאר קינדער. 5.20 פארלעזונג וועגען מוזיק. 6.00 מאי-גאטעסדינסט פון ווילנע. 7.00 פערשידענעס 7.20 קאמוניקאטען פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער. 7.40 ספארט-ידיעות. 7.45 ראדיא-פרעסע. 8.00 פארלעזונג. 8.15 לייכטע מוזיק. 9.55 פעליעטאן. 10.10 קאנצערט. 10.40 ראדיא-פרעסע. 10,50 קאנצערט פון גראמאפאן-פליטען.

מעלדונג

יודיש. סאצ. ארב. פארטיי „פועליציון" (פצר. מיט צ. ס) פיעטרקאווער 83

פון דעם שבת און ווייטער ווערט בענייט דער המשך פון ציקל רעפעראטען פון ח' קרוי איבער דער יודישער און אייראפעאישער ליטעראטור, 4 מיטאג.

שבת, 8 אווענד א רעפעראט פון ח' אליו א. ד. ט. פאליטישער און עקאנאמישער כאאס אין אייראפא".

זונטאג ד. 15 ד. ח. 7,30 אווענד א דרינגענדע פארטיי-קאנפערענץ.

צוליב דער וויכטיגקייט פון סדר-היום מוזען אלע חברים קומען פינקטליך. 3096

ענטפלעקונג פון דעם גרויסען סוד

(ענדע פון הער 10. זייט).

א דערשלאגענע פון א דונער, געשריי'ען, געוואלדען, א פולע שטוב מיט מענשען, מען באדט איהר אין מילך, מען זשענירט זיך גארנישט מיט זיין אנוועזענהייט, מען טוט איהר אויס א נאקעטע און זי ליגט אין וואנע מיט איהר ווייכען קערפער, אט ווי דעמאלט... ווי דעמאלט בייבאכט...

— נו, וואס וואלט געווען ? !

ער האט איהר מיט דער האנד דאס מויל פערשטעלט:

— איך וויל נישט ברכה זאל אזוי רעדען!

זי האט זיך מיט דער גאנצער משא פון איהר קערפער אנגעלעהנט אויף דער האנטפלאך זיינער, וואס האט איהר געהאט דאס מויל פערשטעלט, און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז איז זי צוגעפאלען צו איהם און אזוי געבליבען ליגען מיט איהר קאפ אויף זיין הארץ.

דער ריח פון איהרע האר האט איהם פערשכורט דער ריח פון איהר פרישען מיידעל־קערפער, איידעל אויסגעמישט מיט א שווייסליכען ניואנס האט איהם געיאגט דאס בלוט אין קאפ אריין... ער האט איהר קאפ שטארקער צוגעדריקט צו זיין הארץ... ברכהס קערפער האט זיך ספאזמאטיש געווארפען, זי האט געוויינט, שטארק געוויינט.

משהן איז געשטאנען א ספרענגזענע אין האלז, וועלכע האט זיך געהאלטען אין איין פונאנדערלאזען עס האט איהם געשטיקט; ער האט קוים פון זיך געקענט ארויסרייסען:

— פארוואס... פארוואס וויינט זי ?...

א בליץ האט משהן פייערדיג צוגעוואונקען און א דונער האט איהם צוגעגעבען א הויכע הסכמה, משה האט זיך אבער געשטארקט, מיט אלע כחות זיך געשטארקט און געוואלט אויפשטעלען זיך, אנטלויפען אט אזוי ווי ער איז יענע נאכט אנטלאפען און דער יצר־טוב אין איהם האט געארבייט:

— אנטלויף משה, אנטלויף, דעמאלט האסטו זיך דערשראקען פאר א שנארך פון דיין טאטע א בשר־ודם און היינט דערשרעקסטו זיך נישט פאר א דונער פון גאט ? — אנטלויף משה!

— אי דעמאלט איז עס געווען א בארישקייט, אי היינט וואלט עס געווען א בארישקייט, וואס איז דען א דונער ?

— אנטלויף משה, יש קונה עולמו בשעה אחת, באר די איינע רגע, דיין שכר וועט זיין א גלייכער מיט יוסף־הצדיק אין גן־עדן !..

— די איינע רגע, משה, אויב וועסטו דעם איצטיגען מאמענט נישט אויסנוצען, וועט דיר שוין קיינמאל אזא געלעגענהייט נישט צו האנד קומען, דו האסט דאך איהר אזוי ליב..

יא, „ליב" — דאס איז עס געווען דאס ווארט, וואס ער האט אייביג געזוכט פאר זיינע געפיהלען און האט עס ביז איצט נישט געקענט אויסגעפינען

— ליב, דאס איז עס, ער האט דאך איהר באמת אזוי געוואלטיג, אזוי אומגעהויער ליב, דאס גאנצע לעבען זיינעס, דער גאנצער קערפער זיינער איז דאך אויסגעפילט מיט זיין ליבע צו איהר, אט איז די ענטפלעקונג פון דעם סוד ...

— אבער פארוואס... פארוואס... וויינסטו... בר־כה־לע ?..

— פאר גוטסקייט... פאר זיסקייט.... משה... לע !...

זי האט אויף איהם אויפגעהויבען איהר גרויסע, פערטרערהרטע און תחנונים'דיגע אויגען. תהומות צווייי אין וועלכע עס פערזונקען געווארען דאס שוואכע קול פון משהס יצר־טוב און פון וועלכעס טיפעניסען עס האט זיך פאר משהן ענטפלעקט דער גרויסער סוד, דער סוד פון דער גרויסער און הארבער עבירה, צו וועלכער דער בליץ האט פייערדיג צו געוואונקען און צו וועלכער דער דונער האט געגעבען א הויכע הסכמה — — —

דאקטוירים-ספעציאליסטען

עמפפעהלט א באד פאר'ן קינד נור מיט דער זייף פון

BEBE SZOFMANA

Doktór

G. WEGMAJSTROWA

ספעציאל-ארצט פאר איגערליכע און קינדער-קראנקה.

ZAWADZKA 20, tel. 246-58

נעהמט אן פון 4—6 אווענד

פון 1. יוני—איז קאלומנע

ul. Palacowa, willa Goldberga.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערוועז-קראנקהייטען.

קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט לאסמעטיק.

-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --

פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.

נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען

זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

- בעזונדער ווארטע-ציכער פאר פרויען. -

וויזיט 3 זל.

3041 איבערצוגעבען

א וואוינונג פון 3 צימערן

און קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען, 1. שט. פראנט, אלעע 1. מאי 35. ערפאהרען אין דעמזעלבען הויז, אין דער בעקעריי ביי פרוי שיינוואלד.

Dr. med.

W. Eychner

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4

(נעבען קינא „טשארי") טעל. 134-72

נעהמט אן פון $2\,^1/_2$ — 4 און פון 7 — 8 אווענד

Spółdzielcza Kasa Handlowo-Przemysłowa

z ogr. odp.

Łódź, Nowomiejska 4, tel. 246-95

ערלעדיגט אלערליי באנק-אפעראציעס:

דיסקאנטא, אוואנסען, לויפענדע השבונות, וקלאדען, אינקאסעס אויף גאנץ פוילען, קויף און פערקויף פון אלערליי מלוכה'שע ווערט-פאפירען און פאנד-בריף.

די קאסע איז טעטיג טעגליך פון 9 ביז 7.

Pracownia bielizny

Blumenfeld

11-go Listopada 13

נעהמט אן זעמטליכע הערן-וועש, העמדער און פיזשאמעס פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות. ערשטקלאסיגע און מאדערנע אויספיהרונג.

Starszy Felczer

L. Tajchner

אלטשטאדט 12 טעל. 165-72

בעזיצט א 23-יעהריגע שפיטאל-פראקטיק אין ווארשא און אין לאדז.

נעהמט אן קראנקע פון אלע ספעציאליטעטען א גאנצען טאג.

פאר ארימע אויפנאהם פון 8—10 פריה נור 1 זל.

KOLEKTURA LOTERJI PAŃSTWOWEJ

S. MENDELSONA

Łódź, Nowomiejska 4, tel. 246-95

עמפפעהלט גליקליכע לאסען צו דער 1-טער קלאס פון דער 25-טער מלוכה-לאטעריע

וויכטיג פאר שטרימף- און קאפ-טיכער-פאבריקאנטען!

אין מיין כעמישער דרוקעריי ווערט אנגענומען צו דרוקען טענס פאר'ן בלייכען און מאקא-שטרימף פאר'ן פארבען, אויך ווערט ביי מיר געדרוקט קאפ-טיכער מיט קלאר עכטע פארבען. גרין, רויט, בלוי און ברוין גאראנטירט. 3090

י. ד. ווראצלאווסקי

פולגאצנא 16.

וואנעס

- ווי אויך -

קינדער-וואנעס

בעקומט איהר נור איז דער בלעכעריי-ווערקשטעל

„ZGODA"

לאדז, צעגעלניאנא 2, טעל. 134-51 (עק פעטריק.)

בעמ.: וואנעס ווערען אויך אויסגעבארגט.

דאס ערשטקלאסיגע

קינדער- און שילער-גארדעראבען-אטעליער

א. פ. „Dzieckopol"

ZAWADZKA 16 A

מאכט בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן געפינט זיך אויף לאגער א גרויסער אויסוואהל פון קינדער- און שילער-גארדעראבען פון די נייעסטע פאסאנען צו רעדוצירטע פרייזען.

בעמ.: רעעלע און פינקטליכע בעהאנדלונג.

בעקאנטמאכונג.

אזוי ווי כ'האב אויסגעגליכען דעם סכסוך צווישען די ה"ה שלמה ארדינאנס (זשעראמסקיעגא 45) און מענדעל פאווינאן (זאוואדזקא 29) איז געשפענדעט געווארען 6 זל. לטובת דעם בית יתומים, זגערזשער 40.

יהתיאל פרידמאן, זשעלאנא 44.

דאס געלד איז אבצונעהמען ביי מיר. 3086

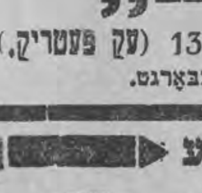

די עלעגאנטסטע

דאמען-טאשן

וואליזען

אין פערשידענע סארטען

צו די ביליגסטע פרייזען בעקומט מען נור ביי די בעקאנטע פירמע

L. Herszfinger

לאדז, פילסודסקיעגא 44

געדענקט די אדרעס! רעעלע בעהאנדלונג!

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

פאבריק-לאגער:

נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 11, טעל. 137-70

איז: א מביליגסטען מבעסטען מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואהל

פון מעטאל-בעטען,

מאטראצען פערשידענע סארטען,

קינדערוועגעלעך,

פעלד-בעטען מעטאלענע,

Perfekt-Patent. ווי אויך וואש-געשירען, סערוויזען, ווישימאטשקעס, אייז-קאסטענס, וואנעס, קינדער-בענקעלעך, ראווערען א. ד. גל.

עקזיסטירט פון 1896 יאהר.

בעדייטענד נידריגע פרייזען!

בעמ.: בעטלעך מיט שאטקעס און דראט-מאטראצען פון 30 זל. אן ס'ווערט אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

Dr. med.

H. KRASUKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

זגערזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד 1117

Dr. med.

I. Weinberg

Cegielniana 11, tel. 126-02

ספעצ. פאר הארץ- און לונגען-קראנקהייטען

נעמט אן פון 3—4 און פון 8—9 אווענד. 2229

אנאנסען אין פאלקסבלאט האבען דעם גרעסטען ערפאלג!

הנהלות הגמנסיות

של החברה
ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז

מודיעות, כי בקשות הכניסה מתקבלות פרלקמן:

בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים, מגיסטרצקה 21, טל. 134-11
בלשכת הגמנסיה השניה לערים, מגיסטרצקה 22, „ 134-12
בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 6. „ 127-95

בשעות העבודה.

אל המכינה א◦ מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים וחצי ומעלה בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 6.

ועד החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז החליט להזיל את שכר הלמוד במחלקות הנמוכות

בחינות הכניסה תחלנה ביום כ׳ אייר ש. ז. 26.5. 1932

הנהלות הגמנסיות. 3055

גאנץ לאדז ווייסט

אז דער פאטאגראפישער אנשטאלט

„פאלאניא"

שוו. יעזשעגא 11

איז פאפולער מיט זיינע גוטע קינסטלערישע אויפנאהמען, און בעמיהט זיך צו זיין פאר די ג׳ קליענטען זעהר פינקטליך. און ד. רצו בעזיצט ער א גרויסען אויסוואהל פון ארטיסטישע קאסטיומען.

מיט אכטונג

ארטיסט. פאטאגראף. אטעליר
„POLONJA"
לאדז, יעזשעגא 11.
אינה.: דיפל. פאטאגר גוטערמאן

צופאהר מיט טראמוואי נומ׳ 3.

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע

גרויסער אויסוואהל
שפאצירוואגענס
אייזען - ניקעל-
בעטען!
מאטראצען
ספרענזינאווע „Patent"
ווילשימאטשקעס אמעריקאנער
צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער

„DOBROPOL", Łódź
Piotrkowska 73 (אין הויף)

PIERWSZA LECZNICA
Lekarzy Specjalistów

Piotrkowska 17 (II-gie podw.)
przy ul. Zachodniej 52, tel. 134-67,
Gabinet elektro i światłoleczniczy (Lampa kwarcowa i VITALUX). Diatermia. Szczepienie ospy. Konsylja lekarzy. Wizyty na mieście.

Dr. Ładyński	wewnętrzne	1—2
Dr. Kokorzecki	nerw. i umysł.	2—3
Dr. Smoleński	wewn. i nerw.	4—5
Dr. Olszewski	wewn(żoł.kîszek przem. materji)	6—7
Dr. Ziegler (jr.) Dr. Lange	dzieci	11—12 3—4
Dr. Artyfikiewicz Dr. Majewski	chirurgiczne	12—2.30 9—10 i 3.30—5
Dr. Garliński Dr. Sokołowski	oczne	11—1.30 2.30—4
Dr. Ługowski Dr. Kühnel	kobiece	11—12 2.30 i 3.30
Dr Altenberger Dr. Czaplicki	nosa, uszu i gardła	12—1 i 6—7 4—5
Dr. Dutkiewicz Dr. Skusiewicz Dr. Stawowczyk	skórne i weneryczne	11—12 3—4 4.30—6
Gabinet dentystyczny	zębów (płomb., wprawianie)	4—7
Dr. Załęski	analizy	10—5

Lecznica otwarta codz. od 9 r. — 7 wiecz. w niedz. 10–2 pp. – PORADA 4 zł.

Dr. med Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אן פון 8–11 פריה, 12.30–1.30 מיטאג און פון 5–9 אווענד.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פרייזען.

Doktór
Ługunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choróby skórne, weneryczne i moczopłciowe (Naświetlania promieniami Roentgena)
Przyjmuje od 8[30] do 9½ rano, od 1-ej do 2[30] pp. od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 10 r. do 1-ei p. p.

לעהרערס

מיט רעגירונגס - רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטערעסאנטע פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראך צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעזינער 15

כעמיש-
באקטעריאלאגישע
לאבאראטאריע
פון מאגיסטער
נ. שאץ
פיעטריקאווער 37
פראנט, 2 שטאק.
אנאליזען פון קאל, אורין
רייכען און אנד.
מעסיגע פרייזען.

ENGLISH

פאראנפענגער און פארגעשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור ערטיילט א פעהיגער פעדאגאג. – אפערטען אין אדמיניסטר. פאר "Mir"

יעדער איינציגער
מעבעל

האט זיך איבערצייגט, אז פאר דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

געלעגענהייטליך
א הויז — וואס גיט רוח

ביליג צו קויפען פון א ליציטאציע.
דעם 17-טען מאי, 10 א זייגער פריה וועט אין קרייז-געריכט אין לאדז, פלאץ דאמבראווסקיעגא 5 פארקומען די ליציטאציע פון הויז אויף קילינסקיעגא 129 כמעט פאר בחנם. — ליציטירונגס-פרייז 120.000 זל. איינקונפט 18.000 זל.
אינפארמאציעס טעל. 187-29 פון 4–5. 1008

חדר „תורה ודת"
עם גן-ילדים
פל. וואלבאשטשי (נייע שטאט) 6

איז דאס איינציגע מוסטערהאפטע חדר, וואס עס ווערט אנגעפירט אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטע מלמדים און לעהרער פעדאגאגען - ספעציאליסטען.
ס׳ווערט געלערנט א״ב, עברי, חומש, רש״י, קריאת התורה, נ״ך, שלחן ערוך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען! ס׳ווערען אנגענומען קינדער פון 4 ביז 12 יאהר.
א ספעציעל נאכמיטאג-חדר פאר קינדער וואס לערנען אין פוילישע שולען.

Solidnie i tanie są **Ogrodzenia druciane, plecionki i tkaniny** nabyte w Firmie **R. Jung,** Łódź, Wólczańska nr. 151 tel. 128-97. Rok zał. 1894.
3293

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג

ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער-קוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאסאוו
כירורגישע אפטיילונגפון ד"ר מעד. מ. סאנטאר.

לעטשניצע
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זגיערזשער 17,
טעלעפאן 116-33
ס׳נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען ד"ר גאלדשטיין-פאלאק, ד"ר יוסטמאן, ד"ר מ. קאנטאר, ד"ר ציענע, ד"ר ראקאווסקי, ד"ר ראזענצווייג, ד"ר רוזשאנער, ד"ר וויינבערג, ד"ר סטופעל. צאהן-ארצט גראדזיענטשיק-קאראשיאווא
ווי אויך וויזיטען אין שטאט.
רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטערמיע עלעקטריזאציע און ערצטליכע אנאליזען.

DR. MED. J. LUBICZ
כירורג - ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער אייגענע פראצעדורע פון ווענטליכע ארטאפעדישע אפעראציעס ווי: קלארעקס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. א. וו.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.03 נאכמיטאג.

Lek.-Dentysta
F. DREJCER
2836 przeprowadziła się na
ul. Sienkiewicza 52 (róg Nawrot).
telefon 204-40.

וויכטיג פאר אלע יודען!

דערמיט מאך איך בעקאנט די ג׳ קונדשאפט פון לאדז און פראווינץ, דאס איך האב ערעפענט א רייך סארטירט געשעפט פון
יודישע לאנגע מלבושים
אין לאדז, אלטשטאט 6, אין הויף

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע בעקענע און זיידענע יובעצעס, שלאפראק, אלפאגענע, ציינענע, האלב-וואלענע כאלאטלעך ווי אויך זומער- און ווינטער-פאלטענס, געהאקטע אנצוגער, פאר דערוואקסענע און פאר קינדער פון די בעסטע שטאפען. אייגענער ווארשטאט אויפ׳ן ארט
אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים!
צו ביליגע פרייזען. קומט, איבערצייגט אייך. רעיעל און ביליג.
לייב רייכגעווירץ, אלטשטאט 6
בעמ.: בעשטעלונגען ווערען אויסגעפירט אין פערלויף פון 24 שעה.

(ראנד:) קומט אין איבערציוגט אייך! — ד׳ אדרעס מערקט
הורט דעטייל

וויכטיג נייעס
פארסוויטער און טריקאטאזש פאבריקאנטען!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזערע
רייז-פערשלוסן
זענען נור צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פערטרעטער הורט- גאלאנטעריע- געשעפט
ה. אפפעלבוים
לאדז, פולנאצנא 2
טעלעפאן 142-92
בעמערקונג: אונזערע סחורות זענען איצט נאך מעהר פערפולקאמט און זענען בעסער ווי אויסלענדישע. מיט אכטונג
„REOR"
sp. z ogr. odp. 2125

Mydło 3

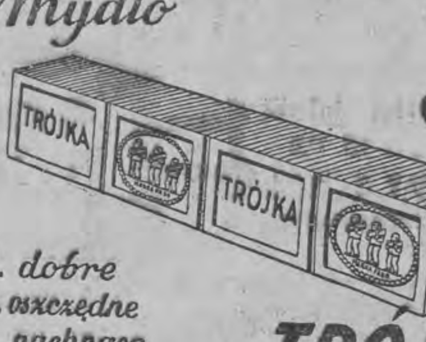

1. dobre
2. oszczędne
3. pachnące

TRÓJKA

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס איז גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מעגשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבליך. ספעציעל נייע היילבאנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר

דאקטאר בראכירעווינר בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס, ליימונגען פון היל-גארסעטען און אפעראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט-פיס, ספעציעלע איינלאגען אין די שיך קינסטליכע גוטענע פיס און הענד, גוטענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. עמפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. די פלאסטען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש, פראפ. ד"ר י. מאריש-לער, פראפ. ד"ר בר. קיעפאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם ה׳ דירה. י. ראפאפארט, ספעציאליסט פון היל-ארטאפעדישען אנשטאלט, וואלטשאנסקא 10, פאר אפיאטעחען מיין זוהן אין עלטער פון 7 יאהר. וועלכער איז קראנק געווען אויף א ברוך און אלע לאדזער כירורגען האבען אויפגעגעבען די האפנונג, נור דער דירעקטאר ראפאפארט האט איהם אפגעראטעוועט.

Jankiel Rojtman, Cegielniana 35
lub Kilińskiego 40

קירצלעך ערעפנונג פון דער צוקערניע „ADLON“

אויף פיעטריקאווער 17, טעל. 22-247

אינה. ר. ברייטשטיין. 3072

טעטיג טעגליך

פון 5 א זייגער נאכמיטאג ביז 12 א זייגער ביינאכט.
שבת און יום-טוב — פון 12 בייטאג ביז 12 ביינאכט.

LUNA-PARK róg Sienkiewicza i Traugutta

לופט-באהן / או'טאדראם / טייוועל-מיהל / קארוזועלעס / פליי-טעאטער / טויט-וואנד. זעער א סך איבעראשונגען און וועלט-אטראקציעס. 3059

WODEWIL נגלובנא 1.

לעצטע טעג! לאכען איז געזונד! און לאכען וועלען אלע, זעהענדיג דעם פילם א. נ.

„בוסטער אויפ'ן פראנט“

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע | אין די הויפט-ראלען: דער סעניג פון די קאמיקער BUSTER KEATON | אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע

ODEON 2 פושעיאזר 2

קלאנג-קינא-טעאטער RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 22-141

היינט און פאלגענדע טעג!

היינט „דוד גאלדער“ און פאלג. טעג!!!

לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון Irena Niemirowska אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.

אנהויב פון די סעאנסען אין געוועהנליכע טעג 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת — 2 א זייגער בייטאג, זונטאג און יום-טוב — 12 א זייגער בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 1

אנהויב טעגליך 5 נ"מ אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 60 גר.

היינט און פאלג. טעג!

רעוואלוציאנס-פילם, וואס ענטדעקט שפיאנאזש צום גונסטען דער עסטרייכישער און רוסישער ארמעע, אונטער'ן נאמען:

„X 27“ Marlena Dietrich איז דער הויפט-ראל

אויסער'ן פראגראם: אינטערעסאנטע אקטואליטעטען און קלאנג-צוגאבע. אויפ'ן פערלאנג פון ג' פובליקום אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 2 א זייגער בייטאג. לעצטער סעאנס 10 א זייגער אוונד.

נעכסטער פראגראם: „אונבעקאנטע העלדען“. הנחה-קופאנען צו 75 גר. גילטיג אויף אלע פלעצער אין אלע טעג א חוץ שבת, זונטאג און יום-טוב. בעמ.: פאספארטוס און פרייקארטען זענען זונטאג און יום-טוב אונבעדינגט אונגילטיג.

קינא-טעאטער „LIRA“

לימאנאווסקיעגא 37.

אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכמיטאג
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייט.

היינט און פאלגענדע טעג!

PAT i PATACHON

אלס צייטונגס-פערשפרייטער

גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

אין דער הויפטראלע: OLIVE HASBRUCK

טויט = ערשיינונג

היינט און פאלגענדע טעג!

נעכסטער פראגראם: „די פערטריבענע פון 1905“ ריהרענדע דראמע פון די פוילישע אויפשטענדיגע אין 1905 יאהר מיט'ן פוילישען פילם-שטערן Brodzisz

קלאנג-קינא-טעאטער „CORSO“

זשעראנא 2/4

היינט און פאלג. טעג! דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

1) צום 1-טען מאל אין לאדז!

„בונט פון געוויסען“

סענסאציאנעלע דראמע אין 10 אקטען.

אין די הויפט-ראלען: Imogene Robertson, Edward Robinson

2) דאס מיידעל מיט טעמפעראמענט

פרעהליכע קאמעדיע אין 8 אקטען.

אין די הויפט-ראלען: Laura La Plante, G. Fryon

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב-12 א זייגער בייטאג

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

לאקאלען

זאפארט צו פערדינגען א גרויסע שטוב מיט א קיך גאנץ ביליג. צו ערפאהרען קאנסטאנטינער 25, וו. 1. 3036

א געוועלב מיט א שטוב איבערצוגעבען פון זאפארט אויף גוטע בעדינגונגען. 11-טען ליסטאפאד-גאס 58, פראנט ביים שוסטער. 3052

אפצוגעבען א וואוינונג אין בעסטען צענטרום פון שטאט, ציכער און קיך, וואסער און זלעוו, גאז און עלעקטרי, וואסער-קלאזעט און קעלער, מעסיג דירה-געלד, געאייגענט פאר וואוינונג אדער ביורא, קלונגען 23-111 פון 10 — 12 און פון 5 — 7. 3051

א פראנטאווע קעלער מיט 2 שטובען גלייך איבערצוגעבען אלטשטאט 6, וו. 1 ביי איזביצקי. 3082

א געוועלב מיט א שטוב איז אפצוגעבען אויף דער צעגעלניאנא-גאס 16. צו ערפאהרען אויפ'ן ארט זונטאג. 3075

א פראנט-לאקאל פון 2 צימער מיט א קיך און באלקאן אין צענטרום שטאט איז פון זאפארט אוועקצוגעבען. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 3079

א שטוב מיט א קיך, זוניגע וואוינונג מיט א באלקאן און קארידאר, 2-טער שטאק ביליג צו פערמיטען דירעקט פון ווירט. צו ערפאהרען פראנציסקאנער 30 ס'איז אויך דא אפצוגעבען ענצעלנע וואוינונגען. צופאהר מיט טראמוואיען 1, 6, 14.

אנ'ארט צו שלאפען פאר צוויי אנשטענדיגע יונגעלייט, עווענטועל 2 פרייליינס אין א שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען. ביליג זאפארט אפצוגעבען ביי א בעסערער פאמיליע. צו ערפאהרען ביי אויערבאך, קילינסקיעגא 41.

אפצוגעבען א צימער אין צענטרום שטאט מיט טעלעפאן פאר א דאמען-שניידער בעשטעלט. אפערטען אין ארמינ. „דאמען-שניידער“. 3073

אנ ארט צו שלאפען פאר 2 יונגעלייט אדער פרייליינס געגען ביליגען מאנאטליכען אפצאהל. צו ערפאהרען פולנאצנא 13, וו. 32. 3078

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר צוויי אנשטענדיגע יונגעלייט איז אבצוגעבען. פאמארסקא 14 אפיצינע, 2-טער שט. ביי לאסקי.

א גוט איינגעפיהרטע שלאסער - ווערקשטעל אויף א גוטען פונקט איז פון זאפארט איבערצוגעבען צו ערפאהרען טעלעפאן 19-186. 3102

אפצוגעבען פון זאפארט א בויד אין דאבראניצקיס האלע אין בעסטען פונקט. צו ערקינדיגען זיך אין אדמינ. פון דער צייטונג. 3098

אנ'ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 יונגעלייט, עס קען זיין אנ'עלטערער הער ביי עלטערע מענשען. קילינסקיעגא 47, פארטער, וו. 30. 3046

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 יונגעלייט אדער פרייליינס געגען ביליגען מאנאטליכען אבצאהל. צו ערפאהרען פולנאצנא 13, וו. 32. 3078

זאפארט איבערצוגעבען א גוט איינגעפיהרטע פרוכטען-געשעפט זאוואדזקא 21. צו ערפאהרען זאוואדזקא 17 ביי בוכבינדער. 3085

א זעהר בעקוועם צימער אפצוגעבען צו א פראצאווניע. באזונדער אויך פאר 2 יונגעלייט צו שלאפען. נאוואמיעסקא 4 פראנט וו. 9. 3091

א קויהלען-בודע איבערצוגעבען פון זאפארט. צו דערוויסען זיך קאנסטאנטינער 13, ראווסקי.

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 יונגעלייט אדער פרייליינס אין א בעזונדער צימער. צו ערפאהרען ווסכאדניא 56, וואוינונג 6. 3090

א מעבלירט צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג פאר 1 אדער 2 יונגעלייט איז אבצוגעבען. פיעטריקאווער 88, וו. 47. 3093

מיזוכט ארבייט

כ'קען בוכהאלטעריע. פוילישע, דייטשע און פראנצויזישע שפראך. כ'זוך א פאסטען געגען ביליגע בעלוינונג, עווענטועל אלס זשאנדצע. אפערטען פאר ביליג. 3043

א טיכטיגער יונגערמאן, גוט בעקאנט אין דער קאנפעקציע - בראנזשע זוכט א פאסטען פאר ביליג געהאלט. אפערטען אונטער H. W. אין אדמ. פון „נ. פ.“ 3042

קויף און פערקויף

צו קויפען ביליג אנ'אויסמעבלירט צימער מיט ניי מעבעל. א געלעגענהייט פאר א יונג פארפאלק. צו ערפאהרען לאקאטארסקע 16 וו. 16 ביי דער זשגאווסקא. 3064

ביליג צו פערקויפען א גארטען מיט פרוכט-ביימער פאסענד פאר זומער-וואוינונג, אין קאנסטאנטין ביים מארק. ביי ברוך שייבע. 3036

פערשידענעס

איך נעהם אן צו ארבייטען רענדער צו קינדער-שקארפעטען אויף 12-ער מאשין. גראנסקא 4, שאר. 3087

ערשטקלאסיגע פאלקעס און שייטלען צוליב'ן קריזיס אויף קליינע ראטעס אויסגעפיהרט ביי פרוי צוקער, קאנסטאנטינער 15. 3071

ס'איז געפונען געווארען א חודש-ביכעל פון טראמוואי. אפצונעהמען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט“. 3109

עס ווערט געזוכט א שפול-מאשין צו טריקאטאזש-בראנזשע. ערקינדיגען זיך ביי פאסמאניק נאוואמיעסקא 26 3101

פרייע פאסטענס

א טאמבוריר-ארבייטער ווערט געזוכט ביי קאהאנע קילינסקיעגא 64. 3067

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער לעכערנייהער צו וועש. צו ווענדען זיך קאמיענא 20, וו. 13. 3039

עס ווערט געבריוכט א שטעפער-געוועלען און וואס ער זאל קענען אלער ארט ארבייט אליין מאכען. גאראנטירטע ארבייט. ביי י. גאלאס לאגעווניצקא 25. 3106

א קוואליפיצירטער נייהער ווערט געזוכט ביים קאמאשען-שטעפער זיטענפעלד, אלעקסאנדריסקא 28, פראנט 1-טער שטאק. 1365

א קוואליפיצירטער אפערמאשינער I סארט דאמען-מאגאזין ווערט פון זאפארט געזוכט. צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 3082

ס'איז נויטיג צו דער ארבייט א מעדעל און א לערן-מעדעל צו 1-טע סארט אבערהעמדער און נאכט-העמדער. וואלבארסקא 7 ווייספאגעל. 3076

ס'ווערט געזוכט א לערן-יונגעל אויסצולערנען זיך קראפט-זאקען. בעפארצוגט א האנד-זאקען-מאכער. צו ערפאהרען פריוואט וואוינונג יאסקאוויטש, ציגעל גאס 18. 3097

נויטיג נייהערינס ארויסצוגעבען זיידענע בעטען דאפעלטע צו נייהען. צו דערוויסען זיך פולנאצנא 25, 2-טען הויף, אין דער טריקאטאזש-פאבריק. 3099

ס'ווערט געזוכט א שניידער-ארבייטער צו דאמען-בעשטעלט פון זאפארט ביי י. טאו, לימאנאווסקיעגא 13. 3045

נויטיג א יונגעל צו לייכטע ארבייט, באלד געצאהלט. אמאטענשטיין, אלטשטאדט 10, פראנט, לינקע אפיצינע, 3-טער שטאק. 3065

א קוואליפיצירטער ריכטעווער און א נייהער ווערען פון זאפארט געזוכט פיעטריקאווער 117.

עס ווערט געזוכט א סטארשע פאנע א פאדרעטשנע און א לערן-מיידעל אין הוט-געשעפט „לאניא“, 6 טען שערפיען 25. 3040

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Czcionkami i druk. „Najer Folksblat“. Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman